

Herr Wijk . . . . . från den 28 Mars under 14 dagar,
 ” Granlund . . . . . ” ” 28 ” ” 14 ”
 ” Grenander . . . . . ” ” 29 ” ” 14 ”

och erhöi Herr Anders Persson från Hallands län, på grund af sjuklighet som blifvit med ingifvet läkarebetyg styrkt, 3 veckors ledighet, att beräknas från den 27 i denna månad.

Till protokollet skulle antecknas, att Herr Printzensköld, som vid sammanträdet den 15 dennes erhöi 14 dagars ledighet från riksdagsgöromålen, med anledning af ett inom hans familj inträffadt dödsfall och deraf påkallad resa till hemorten, redan förliden gårdag hit återkommit och alltså begagnat den ifrågavarande ledigheten endast under hälften af den tid, för hvilken densamma eljest varit honom beviljad.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 24 Mars.

Kl. 10 f. m.

Herr vice Talmannen ledde denna dag Kammarens förhandlingar.

§ 1.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion om grundlägsändring, äsyftande att upphäfvu Konungens rätt att utan Riksdagens medgifvande förklara krig.

Härvid yttrade:

Herr Hedin: Herr vice Talman! Jag anhåller att, till en början och innan jag vänder mig till Konstitutions-Utskottets utlåtande, få något skärskåda själfva den motion, som utlåtandet gäller. Motionären vill en grundlägsändring, hvarigenom Konungen skulle förlora rätten att, utan

Riksdagens medgifvande, "förklara krig". Tager man motionären på orden, så kunde ett slikt förbud allt för gerna i grundlagen införas, utan att Konungens rätt att *börja* krig blefve en enda hårsman inskränkt: ty formlig krigsförklaring har numera redan så länge betraktats såsom en af folkrätten icke fordrad åtgärd, att nutidens folkrättslärare skyndat att fästa uppmärksamhet vid den franska krigsförklaringen af den 19 Juli 1870 såsom en sällsynthet eller såsom märkvärdig därför, att den upplifvade ett föråldradt bruk. Således — med den i 84 Regeringsformen föreskrifna tolkning af grundlagarne "efter deras ordalydelse", hvilket man, som bekant, i flere fall drifvit ända till en på sundt förnuft blottad bokstafsträddom — skulle, genom den af motionären yrkade grundlagsändring, Konungens makt att, Riksdagen oåtspord, börja krig, kvarstå orubbad.

Vill man åter göra Konungens rätt att *börja* krig beroende af Riksdagens samtycke, så torde det vara nog att, till belysande af en dylik ändrings vikt och betydelse, påminna om det Lombardiska kriget år 1859. Hvem var det, som började kriget? Österrike. Men hvem var det, som ville hafva krig och som tvang Österrike till krig? Det var Frankrike och Sardinien. Om Sardiniens grundlag hade innehållit en bestämmelse, sådan som den af motionären ej egentligen föreslagna, men säkerligen åsyftade, hvad kraft och verkan skulle den då haft? Platt ingen!

Motionären erinrar om, att förhållandena redan betydligt förändrats under de 60 år, som förflutit sedan 13 § Regeringsformen skrefs, men han synes ej hafva allsidigt fattat och besinnat denna af honom sjelf framhållna sanning. Jag erkänner den betydliga förändringen och jag ser den först och främst deri, att under de omtalade 60 åren Sverige fått en folkrepresentation, genom hvilken den allmänna folkviljan kan göra sig gällande på ett sådant sätt, att en styrelse i strid med nationens önskningsar och intressen är omöjlig. Om detta, såsom jag tror, är det väsendtligaste i den förändring, våra förhållanden sedan år 1809 undergått, så lär man med största lugn kunna betrakta såväl 13 § Regeringsformen, som vissa andra i grundlagen kvarstående, skenbart ståtliga, men i verkligheten betydelselösa vittnesbörd om en längesedan förfluten tids uppfattning af den kongliga maktfullkomligheten.

Motionären stödjer sig på f. d. franske kejsarens vanvettiga och brottliga krigsförklaring: hvad som skett i Frankrike, säger han, kan ske i Sverige. För min ringa del reserverar jag mig mot jemförelsen mellan det Napoleonska Frankrike, regeradt af den personliga despotismen, och Sverige, styrdt af lagar och grundlagar, på hvilka den sanna folkfriheten tryckt sin rena, ädla prägel.

Men ännu mer reserverar jag mig mot hvad härefter i motionen följer, nemligen sammanbindningen af denna ordförändring i grundlagen med vår pligt att ordna vårt försvar. Motionärens fosterländska afsigter känner jag fullligen och egnar dem af allt hjerta mitt erkännande. Men, när jag ser, hur man på vissa håll gör afår af den enligt min tanke fullkomligt obehöfliga åtgärd, motionären föreslagit, så kan jag ej tillbakavisa vissa smärtsamma farhågor: det bruk man af motionen gjort, påminner något om den preussiska krigföringen. Det har sagts, att det preussiska kavalleriet under sista kriget fungerade såsom en ogenomträng-

lig ridå, hvilken för Fransmännen fullkomligt dolde fiendens rörelser. Jag vill ej vara med om, att det ifrågavarande grundlagsförslaget blir en dylik ridå, hvarpå folk stå och stirra sig blinda, medan bakom densamma operationer ohindradt fortgå, som afse att förekomma försvarsfrågans lösning under denna riksdag. Låtom oss ej för pligten att ordna vårt försvar uppställa såsom vilkor afskaffandet af ett numera oskadligt grundlagsbud.

Den garanti, motionären afsett, vinnes ej på den af honom föreslagna väg. Jag kan därför ej tillstyrka hans motion. Men därför nekar jag ej, att ytterligare garantier mot missbruk af Konungens nu ifrågavarande rätt behöfvas, och jag är öfvertygad om, att sådana kunna beredas. Konstitutions-Utskottet anför, å sid. 4, de så ofta upprepade orden från 1809: "de flesta krig äro började i kabinetten, innan de utbryta på fälten", och Utskottet anmärker sjelft, å sid. 5, att "förhandlingar af hvarjehanda art med främmande makter kunna föras så, att de i sina yttersta följder leda till krig". Starkare skäl synas mig näppeligen kunna anföras *emot* det sätt, vår grundlag medgifver för behandling och afgörande af frågor om athandlingar och förbund med främmande makter samt öfriga s. k. ministeriela ärenden. Genom en grundlagsändring, som för dessa angelägenheter stadgar samma konstitutionela behandling som för öfriga regeringsärenden, kan den garanti förvärfvas, hvilken man förgäfvades eftersträfvat på den väg, motionären anvisat. Och skulle ändock något ytterligare återstå att önska, kunde man tilläfväntas i en ny värnepligtslag stadga t. ex. ett förbud mot beväringens användande, utan Riksdagens bifall, utom de förenade rikenas gränser.

Om jag på augifna skäl ej kan gilla motionärens förslag, om jag därför ej kan annat än stadna vid samma slut, dit Konstitutions-Utskottet kommit, är det emellertid icke, ej ens i hufvudsak, på grund af Konstitutions-Utskottets motivering. Jag bestrider icke, att ju Utskottets utlåtande innehåller åtskilligt både nytt och godt, men härom kan sägas med de bekanta ord, som pläga tillskrifvas Lessing, att "det nya deri är icke godt, och det goda icke nytt".

Redan i öfvergången, å sid. 2, från referatet till kritiken af motionärens framställning anmärker Utskottet "den formela brist hos förslaget, att detsamma ej tagit hänsyn till de emellan de förenade rikena bestående förhållanden", hvilka förmenas "lägga hinder i vägen för dess antagande". Denna, "från det särskilda förhållande, hvori de förenade rikena stå till hvarandra inbördes", hemtade anmärkning förnyar och utvecklar Utskottet längre fram, å sidd. 5—6, med tillägg, att väsendtliga svårigheter synas möta antagandet af ett förslag, som står i direkt strid med det hvilande förslaget till ny föreningsakt, innan detta ens hunnit blifva föremål för slutlig pröfning. Ändtligen upprepar Utskottet för tredje gången samma skäl i den resumé af motiverna för afstyrkan, hvarmed framställningen å sid. 8 slutar. Detta så starkt betonade skäl bör väl sålunda betraktas som ett hufvudskäl. Härvid erbjuder sig den anmärkningen, att frågan åtminstone skulle i viss mån förenklats, om det afgörande af den till innevarande riksdag uppskjutna nya riksakten, som snart måste företagas, fått ega rum *före* behandlingen af den nu ifrågavarande motionen. Hvarför har ej Utskottet gått så till väga?

Å sid. 3 framdrager Utskottet med ett konstgrepp, som numera synes något utslitet, vissa spöken från frihetstiden, ehuru den tidens alla förhållanden äro med våra egna så olika, att den ur jernförelsen dragna slutsatsen blir mer än lofligt svag. Utskottet återoppar en erfarenhet från 1741 och 1757, hvilken påstås innebära en tjenlig varning mot alltför stort förtroende till en representations eller dess delegerades förmåga att motstå ett anfallskrigs lockelser. Hvad först angår angreppet mot Ryssland 1741, må spörjas, om man kan vilja på allvar uppsöka en väsendtlig likhet mellan ett beslut, i grundlagsenlig ordning fattadt af nuvarande representations båda Kamrar, och ett beslut, tillkommet på sådant sätt som stora sekreta deputationens om krig mot Ryssland. Mig veterligen har motionärens ej äsyftat att till några sekreta delegerade överlemna makten att, på Riksdagens vägnar, om krig besluta. Vidkommande det andra exemplet skulle det vara roligt att veta, huru Konstitutions-Utskottet kan hafva en på omdömet om motionärens förslag inverkan "erfarenhet" af förutnämnda slag från år 1757, eftersom det ju är väl bekant, att kriget mot Preussen nämnda år beslöts och företogs af Rådet utan Riksdagens hörande, och att rådet 1760 fick af Ständerna en skrapa för sitt förhållande i denna sak. För öfrigt, om historiska vittnesbörd om olämpligheten af representationens befattning med beslut om krig kunna anföras, så kunna väl också motsatta exempel framdragas: t. ex. Sekreta Utskottets betänkande af den 12 Januari 1628 och efterföljande förhandlingar med Ständerna, som afgjorde Sveriges deltagande i tretioårskriget. Det var på det sättet den period af vår historia börjades, om hvilken man sagt att Sverige då var "de neutralas värn och folkrättens bålverk"; det var på detta sätt den segerbana öppnades, efter hvilken — för att begagna Geijers ord — "menschligheten räknar bland *sina* hjeltar, en svensk Konung; det var på detta sätt grunden lades till det nationalärans kapital, hvarpå vi sedan lefvat. Denna representationens delaktighet i beslutet om ett krig kan väl förtjena att minnas jemte hågkomsten från 1741. Och för öfrigt — vid sidan af detta enstaka exempel från frihetstiden, hvad har ej vår historia att förtälja, som ännu värre är, om anfallskrig, utan någon Riksdagens inblandning beslutna af regeringsmakten!

Utskottet säger, å sid. 3, att det är intet tvifvel om att, om de män hvilka under frihetstiden sutto på Sveriges tron, haft samma makt öfver krig och fred som nu tillkommer Sveriges Konung, våra häfder ej skulle haft att förtälja om två krig. de mest oberättigade och minst ärorika, Sverige någonsin fört. Åtminstone hvad 1741 års krig angår, förefaller antagandet något vågadt. Man vet ju, att Konung Fredrik själf i rådet röstade för krig och erbjöd sig att taga befälet, samt att han redan förut med hull och hår gått öfver till krigspartiét och dermed köpt sig rätt att till Stockholm återkalla en viss person, för hvilken han varmt intresserade sig. Med en sådan lumpenhet på tronen — och hvarför skulle Sveriges framtid vara mot en sådan betryggad — är det svårt att tro, att en starkare konungamakt i allmänhet, eller rätten att förklara krig isynnerhet, skulle inneburi någon garanti mot ett ärelöst krig.

Utskottet, i sin ifver att till det bästa rekommendera nu befintliga garantier mot förmenta vådor af Konungens rätt att börja krig, anför å sid. 6, att Konungen till krigets utförande ej, utan Riksdagens biträde,

har annat än obetydliga penningemedel att förfoga öfver. Detta är ett särdeles utmärkt dåligt skäl. Eller, om kriget väl är börjadt, har folket då något annat val, än att bära dess bördor? Männe det, genom att vägra anslag, undgår att blifva utplundradt och underkufvadt?

Af det anförda framgår, att det ej är på grund af Utskottets motivering jag instämmer i förkastandet af motionen. Skälen äro andra och förut i korthet antydda. Denna förändring vore i min tanke betydelselös; den garanti, som ytterligare fordras, består i förändrade bestämmelser om diplomatiska ärendens konstitutionella behandling.

Ännu ett ord må tilläggas om bemödandena, att göra den ifrågasatta betydelselösa förändringen till en vigtig och betydelsefull sak och att förbinda den med försvarsfrågan. Man har, tror jag, redan någon gång i denna Kammare talat om "alarmister". Vedernamnet kan vara rätt bra, om det blott riktas åt rätt håll. De värste alarmisterne synas mig de vara som, genom att göra personer misstänkta, eller misstänkta för att vara misstänkta, söka skrämman nationen tillbaka från den rörelse, som genomgår henne, att omsider ordna sitt försvar. I hvems intresse väckes *det* allarmet? Jag frågar blott — och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Konstitutions-Utskottet har för sin tillstyrkan om afslag å min motion anført skäl, som jag för min del icke kan gilla. Detta torde vara så mycket förlätligare af mig, som flere bland Utskottets ledamöter icke heller synas hafva godkänt dem, att döma af de reservationer, som de deremot afgifvit. Konstitutions-Utskottet börjar med att tala om "den formella brist hos förslaget, att detsamma icke tagit hänsyn till de emellan de förenade rikena bestående förhållanden". Detta är likväl just hvad jag gjort, då jag afgaf min ifrågavarande motion, att jag tagit hänsyn till de emellan de förenade rikena bestående förhållanden. Det är visst sannt, att enligt Norges grundlag Konungen har rätt att förklara krig, men norrmännen hafva dock i denna sin grundlag ett korrektiv, för att detta ej gerna kan ske, då det nemligen i 25 § är stadgad, att "til Angrepskrig maae Norges Tropper och Roeflottille ikke anvendes uden storthingets samtykke" och vidare att "Landværnet og de øvrige Norske Tropper som ikke till Linie-Tropper kunne henregnes, maae aldrig begagnes udenfor Norges Grændser". Då det norska folket i sin grundlag har ett sådant stadgande, att hvarken flottan eller trupperna få användas utom rikets gränser utan storthingets medgifvande, så är den Konungen förbehållna rätten att förklara krig icke af stor betydelse. Och det är just med hänsyn till detta stadgande i Norges grundlag, som jag önskat, att äfven det svenska folket å sin sida måtte bereda sig säkerhet för att icke en regerande Konung må kunna ådraga landet en sådan olycka som den att få ett krig, hvilket det icke önskar.

Utskottet har vidare såsom skäl för afslag åberopat två under frihetstiden förklarade och mindre lyckligt förda krig. Jag har dock aldrig föreställt mig, att svenska Riksdagen hvarken för det närvarande eller i en framtid skulle kunna komma att besudla sig med sådana nedrigheter, som begingos af hattar och mössor under frihetstiden; icke heller kan

jag tänka mig att några regeringar skulle vara så dåraktiga att slösa penningar på oss, hvarken såsom mutor eller subsidier för att vi skulle börja ett anfallskrig. De tvänne omförmälda krigen, som under frihetstiden fördes, har den förste talaren redan vidrört. Jag kan väl gå in på, att de voro obefogade och olycksbringande för landet. Men hvilka garantier har man för, att icke, om dåvarande Konungen haft samma rätt som nu, de, i stället för dessa tvänne krig, börjat ännu flera, och dessa blifvit mera skadliga för landet än de två Utskottet anfört?

Utskottet säger ytterligare: "man tänke sig, att en fiendtligt sinnad makt hastigt sammandrager en truppstyrka i närheten af våra farvatten utan krigsförklaring och under omständigheter, som visserligen göra det otvetydigt, att anfallet kommer att gälla oss, men som dock ännu icke hunnit antaga den hotande karakter, att en fiendtlig åtgärd från vår sida, vidtagen af Regeringen utan Riksdagens hörande, kan, under förutsättning att föreliggande förslag blifvit upphöjdt till lag, betraktas annorlunda än såsom ett grundlagsbrott. Man tänke sig vidare, att ett i tid gjordt angrepp mot fienden vore det enda medel att med någon utsigt till framgång omiutetgöra hans företag". Kan man tänka sig, frågar jag, att vi med hopp om framgång skulle kunna anfälla en fiende på hans eget område, då vi i det närmaste äro omslutna af hafvet? Kan man tänka sig, att vi sålunda skulle kunna anfälla en fiende, vare sig i Tyskland, Ryssland eller Danmark, att vi skulle kunna till dessa länder öfverföra så mycket trupper, som behöfves för ett anfall, då vi icke ega någon flotta och icke ens hafva utsigt att få någon af den storlek, att vi på densamma kunde samtidigt öfverföra ens 10,000 man? För mig synes det vara alldeles klart, att detta Utskottets skäl icke väger synnerligen mycket. Hade deremot vårt lands belägenhet varit sådan, som t. ex. om det utgjort en del af Tyskland, att en väg eller en ström eller icke eus något sådant utgjort dess gränsskilnad mot ett annat lands område, då kunde möjligen det skäl Utskottet anfört hafva varit antagligt. Ty vid sådant förhållande, då man lätt kunnat öfvergå gränsen, hade ett infall i fiendens eget land, för att undvika hans angrepp mot oss, möjligen kunnat få skäl för sig. Men såsom det nu är, då vi måste hafva en flotta af betydlig storlek, för att kunna göra vårt anfall af någon verkan emot den, som derned åsyftas, är detta Utskottets resonnement af föga betydelse. Vidare yttrar Utskottet: "Till de betänkligheter, som ur allmännare synpunkt kunna framställas mot motionen, komma andra af Utskottet redan i korthet antydda, hvilka härröra från det särskilda förhållande, hvori de förenade rikena stå till hvarandra inbördes. För närvarande har, såsom bekant är, Unionskonungen icke rättighet att till anfallskrig använda Norges trupper och roddflotta utan Storthingets bifall. Skulle nu svenska Riksdagen ega en motsvarande rättighet, så kunde möjligen inträffa, att begge representationerna i ett dylikt ärende fattade motsatta beslut, ett förhållande, som i en fråga af så ömtålig beskaffenhet och som vidrör de grundvalar på hvilka Unionen hvilar, lätt kunde leda till dess upplösning. Om Konungen förklarade ett krig, d. v. s. om Sveriges Konung gjorde det, och han, såsom Unionskonung, skulle för krigets förande påräknat äfven Norges stridskrafter till lands och sjös, men norska Storthinget härtill sade nej, måtte icke ett sådant beslut från Norges sida skulle lika stö-

rande inverka på de unionela förhållandena och jemväl kunna skaka unionen i dess grundvalar. För min del tror jag, att så kunde ske.

Utskottet åberopar härefter åtskilliga grundlagsparagrafer och söker så visa, att Konungen af finansiela skäl icke skulle kunna börja ett anfallskrig. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att till Kongl. Maj:ts disposition stå både stora och lilla kreditivet, utgörande tillsammans $4\frac{1}{2}$ millioner riksdaler; och dessutom skulle Kongl. Maj:t kunna för samma ändamål använda de åtskilliga större och mindre fonder och kassor, statsverket eger och hvilka tillsammans säkerligen äfven uppgå till några millioner. Från denna synpunkt är vår trygghet sålunda icke särdeles stor. Ty om vi på tronen hade en Konung med krigiskt lynne och af mindre eftertänksam natur, skulle han nog hafva medel att börja och äfven någon tid fortsätta ett krig. Och hade ett sådant en gång börjats, egde nationen sedan icke annat val än att antingen släppa till medel till dess fortsättande eller ock sluta detsamma på ett måhända nesligt och för vårt fosterland förödmjukande sätt.

Då det nu på allvar är fråga om att utsträcka den allmänna värnepligten, så torde hvarken Kongl. Maj:t eller någon annan skäligen böra förundra sig öfver, att representationen fordrar någon garanti för, att landets söner icke skola komma att uppoftas i ett krig, som hvarken är för landet ändamålsenligt eller af någon nödvändighet påkalladt. Vi hafva i vår historia nog af påminnelser derom, huru regenter störtat landet till branten af sin undergång och uppoftat dess ädlaste krafter och dess söners blod i oskäliga krig. Vi behöfva icke gå längre tillbaka än till Carl den tolfte och de många krig han förde. Vål kunna vi måhända i viss mån hafva anledning till stolthet öfver en del af hans krig, men från en annan synpunkt sedt, torde de likvisst alla vara att beklaga, ty hundratusentals svenskar fingo i dem sätta lif och lemmar till, och landets finansiela eller ekonomiska välstånd blef då i grund förstördt. Gå vi till en annan ännu sednare tid, eller till Gustaf den fjerde Adolfs regering, möter oss samma sorgliga syn, så mycket beklagligare, som hans krig icke voro ärorika såsom under den förstnämnda perioden.

Ingen lärer väl rimligen kunna påstå, att vi snarare kunna befara ett krig, om Konungen betages rätten att förklara ett sådant. Med större skäl skulle man då kunna säga, att kriget och dess fasor genom en sådan åtgärd komme att aflägsnas, nemligen om man betoge Kongl. Maj:t rätt att förklara krig. Det är åtminstone min öfvertygelse (och jag tror att den delas af flertalet inom landet) att möjligheten för oss att få ett krig på halsen skulle i betydlig mån inskränkas, om den ifrågavarande rättigheten betoges Kongl. Maj:t. Utskottet synes hafva fäst sig vid det formela skäl, som för närvarande kan åberopas såsom hinder för bifall till mitt förslag, att nemligen förslaget till ny föreningsakt ännu är hvilande både hos den svenska Riksdagen och norska Stortinget. Med hänsyn till detta förhållande vill jag derföre yrka återremiss af förevarande ärende, på det att hvad som nu kan anses såsom ett hinder för pröfning af mitt förslag, nemligen Unionsaktens slutliga behandling, måtte föregå densamma. Icke tror jag väl — och jag är nästan säker derpå — att norska Stortinget skall komma att antaga den föreslagna Unionsakten. Dertill äro norrmännen allt för rädda om sin grundlag. Och jag tviflar äfven på, att den sven-

ska Riksdagen godkänner den. Men emellertid yrkar jag, såsom sagdt är, återremiss af betänkanDET.

Herr Kolmodin: Den förste talaren yttrade en farhåga för, att den motion, som nu är under behandling, vore en slags ridå, bakom hvilken man ville åstadkomma en sammankoppling mellan tvänne frågor, som i sjelfva verket alldeles icke hafva med hvarannan att göra. För min del har jag icke hyst någon sådan misstanke. I fullt förlitande på motionärens fosterländska tänkesätt har jag helt enkelt trott, att, då han under en tid så full af oro som den närvarande vore villig att rusta sig för kriget, han på samma gång äfven ville rusta sig mot kriget, d. v. s. söka vinna så många garantier som möjligt för, att icke krigets olyckor helt oföretänkt och oförutsedt må kunna dragas öfver land och folk. Så har jag uppfattat hans förslag, och jag är fullt förvissad, att, om det skulle visa sig, det man från något håll skulle, såsom här blifvit antydt, vilja använda motionärens framställning såsom en ridå, så skall han sjelf vara den förste att sönderslita täckelset, på det att ej något falskt spel der bakom må kunna drivas. Från denna synpunkt tyckes mig motionen fullt berättigad, hvad sjelfva syftet angår. Det kan ej annat vara än rätt, att man, för att afvärja kriget — detta fruktansvärda onda, såsom Utskottet med allt fog benämner det — använder alla de medel, som klokheden kan utfinna och hedern acceptera. Beträffande åter det sätt, hvarpå motionären sökt lösa den förelagda uppgiften, får jag uppriktigt bekänna, att jag i allo delar den förste talarens åsigt och anser den föreslagna utvägen alldeles otillfredsställande.

De båda föregående talarne, skiljaktiga i öfrigt, hafva strängt tadlat Utskottets motivering. Jag kan ej instämma i detta klander. Utskottet har nemligen klart ådagalagt, att förslaget i den inskränkta form, motionären deråt gifvit, alls icke medför den trygghet, som med detsamma afsetts, samt att, om det utdrages till sin fulla konsekvens, det skulle medföra förhållanden, som vore vida mer tillfredsställande, än de förhandenvarande. Utskottets bevisning i denna del utgör sjelfva grundfästet i hela argumenteringen. Utskottet påminner aldra först derom, att frågor, som röra krig och fred, vid behandlingen framför allt fordra tydlåtenhet och skyndsamhet, samt att, om de skulle framläggas inför en större debatterande församling, intetdera af dessa villkor skulle kunna uppfyllas. Vidare visar Utskottet, att den formela krigsförklaringen dessutom alls icke är det afgörande, utan att en mängd andra saker, som dessförinnan passerat, vid den tidpunkten vanligen lemna intet val.

Utskottet har derjemte ådagalagt, att, om förslaget i hela dess följdriktighet antoges, så skulle behandlingen af alla utrikes angelägenheter nödvändigt komma att läggas i Riksdagens händer. Men då denna är samlad endast en tredjedel af året, utgör denna omständighet redan, i och för sig, ett tillräckligt hinder för en sådan anordning.

Till ytterligare stöd för de uttalade åsigtarna har Utskottet åberopat den erfarenhet, vi från föregående tiders förhållanden kunna hemta. De båda föregående talarne hafva visserligen förklarat, att de anförda exemplen alls icke ega någon tillämplighet på våra nuvarande förhållanden. Jag vågar äfven i detta stycke vara af alldeles motsatt åsigt. Utskottet har

genom anförande af händelserna från 1741 och 1757 naturligtvis velat visa, att det kan vara lika vanskligt att bevara freden, när rätten att förklara krig tillhör Riksdagen, som när den tillhör Konungen. Och för detta ändamål måtte väl dessa exempel duga; ty förhållandet förändras alls icke derigenom, att beslutanderätten, såsom man yttrat, utövades af Riksdagens sekreta deputation, då denna var tillsatt af Riksdagen och utgjorde ett troget aftryck af partiernas ställning och passioner. Så tillkom ju krigsförklaringen 1741, emedan det då herrskande partiet dymedelst trodde sig kunna sopa igen vissa ledsamma spår af sin förra verksamhet.

Här har talats om sekreta Utskottet vid 1628 års riksdag. Jag är tacksam för påminnelsen, helst sedan den högtärade motionären nyss förklarat att, med vårt geografiska läge, inga omständigheter kunde tänkas föranledande till ett anfallskrig, för att derigenom skydda eget land, det vill med andra ord säga, till ett krig, der anfallet, rätt sedt, endast innebär ett nödtvunget sjelfförvar. Än det krig då, den förste talaren omnämnde och hvilket just hade sin rot i 1628 års beslut, hvad afsåg väl det? Man säger kanske: att skydda våra besittningar på andra sidan Östersjön. Visst icke! Det afsåg just att skydda vårt gamla Sverige. Österrikes kejsare hade nemligen, genom att frantränga till Nordtysklands kust och genom utnämmandet af en storamiral öfver Östersjön, lagt i dagen sin afsigt att vid lägligt tillfälle gå öfver det Baltiska hafvet, för att uppsöka de förhatade kättarne på dess andra strand. Insigten häraf var det, som förmådde Gustaf Adolf att understödja Stralsunds försvar, och som till sist förde de svenska arméerna öfver på tysk botten. Huru många förhållanden, som kunna göra Utskottets supposition osannolik, numera än må förefinnas; ett är dock gifvet, nemligen att vårt geografiska läge ensamt ej utgör ett absolut hinder för en sådan eventualitet.

Motionären yttrade för några ögonblick sedan, att, om representationen egde rätt att besluta öfver krig och fred, det förra mindre ofta skulle komma att uppstå, samt tillade, att han vore viss derom, att de ömkligheter, som frihetstiden låtit komma sig till last, numera omöjligen kunna upprepas. Hafva då representantförsamlingarne i vår tid aflagt så synnerligen vackra prof på förstånd och fredskärlek, när de kommit i tillfälle att uttala sig öfver frågor om krig eller fred? I Frankrikes lagstiftande församling uppstämde man hurrarop, när underrättelsen om krigsförklaringen mot Tyskland meddelades, och, om jag minnes rätt, var det endast nio af dess ledamöter, som hade nog mod och sans att uttala en från mängdens skiljaktig mening. Men, säger man, detta skedde inom en representation, der det andra kejsaredömet's korrupsion och uselhet gjort sig till fulla gällande. Nå, huru gick det till i Tyskland då? Jo, i dess parlamentariska församling mottogs, hette det, underrättelsen om den fransyska krigsförklaringen med ett ofantligt jubel. Vittna väl dessa företeelser om, att det äfven i vår tid ligger den ringaste trygghet i att förlägga beslutanderätten öfver krig och fred i en representantförsamlings händer?

Jag tror dock knappast, att vi behöfva återropa dessa storartade händelser för att finna anordningens olämplighet med afseende på oss sjelfva. Ser jag blott tillbaka på de ständiga slitningar, som ega rum, så snart jernvägsfrågorna här komma till tals, så får jag bekänna, det jag befarar,

att slitningen skulle blifva rent af outhärdlig, om afgörandet öfver krig och fred en vacker dag komme att föreläggas oss. Skulle sådant inträffa under en tid af särdeles kritisk art, då det t. ex. gällde en koalition mot en förherrskande makt, som hotade alla andra staters sjelfständighet och frihet, och det således ej vore så lätt att afgöra, huruvida man skulle kasta sig på fredssidan; så är jag förvissad om att vi skulle råka i konflikter, som kunde blifva lika farliga för vårt land som sjelfva kriget. Jag fruktar storligen för, att vi komme att så fördjupa oss i dessa utländska frågor, att vi glömde dem, som väsentligen tillhöra oss, nemligen de svenska.

Jag har redan sagt, att jag erkänner det berättigade i motionens syfte. Deraf framgår, att jag anser, det större garantier mot obetänksamma fredsbrott, än dem vår grundlag innehåller, böra sökas. De kunna äfven, efter min tanke, vinnas; men ej på det håll, der motionären sökt dem. De måste, såsom en föregående talare redan erinrat, förläggas inom den första statsmaktens egen organism. När ett förslag i den riktningen framkommer, skall jag villigt med min röst biträda detsamma.

Man har ofta sagt, att kriget tuktar och uppfostrar folken och att det derföre är ett nödvändigt ondt på vår jord. På sednare tider har jag likväl, åtminstone hvad sjelfva deltagarne angår, börjat betvifla denna krigets pedagogiska kraft, och de aldri sista dagarnes händelser hafva visserligen icke bidragit att skingra mina tvifvel. Det vore väl, om vi andra, som stått utanför dessa sorgliga händelser — såväl folk som furstar — förstått att i någon mån fatta de lärdomar, hvilka de sednaste krigen lemnat. De förra böra då hafva lärt sig, att det icke går an, att i förlitande på den frid, civilisationen skänkt menskligheten, sofva i ro på sina ärorika minnen, och de sednare — furstarne — att, med afseende på vår tids krigföring med dess stora ansträngningar och afgörande resultat, hvarje krig för dem blifver — ett tärningskast om kronan. Antingen blir det besegrade landet rätt och slätt en annekterad provins, eller ock kunna, om ett folk, sedan dess officiella krigsmakt blifvit bruten, ändock lyckas slå sig igenom striden, förhållandena med afseende på fursten antaga en lika betänkelig karakter. Det låter numera ej göra sig, att, i likhet med Carl XII, sedan man ömsom segrande och besegrad marscherat genom halfva Europa, vidt skiljd från sitt land slå sig ner i ett aflägsset hörn af verldsdelen och ändå vid den sena återkomsten finna den gamla ordningen bevarad. Det finnes intet hopp att, såsom Frans I, efter en rundlig tids krigsfångenskap i främmande land, få återvända för att finna tronen i behåll och platsen på densamma ledig. Detta kommer bland annat deraf, att den tåligt bidande rojalismens tid är förbi.

Då den af motionären sjelf yrkade återremissen, efter min uppfattning af hans förslag, till ingenting tjänar, får jag, i likhet med Herr Hedin, yrka bifall till Utskottets betänkande.

Herr Grefve Sparre: Då jag begärde ordet, skedde det till en del för att påpeka, det motionären, genom sitt yttrande att han gjorde den af honom ifrågasatta grundlagsförändringen till vilkor för hans biträdande af det Kongl. arméorganisationsförslaget, sjelf gifvit anledning till den af en föregående talare uttryckta förmodan, att denna fordran utgjorde en

ridå, bakom hvilken man ville dölja sin obenägenhet att ingå på det ofvanberörda Kongl. förslaget. För öfrigt måste jag förklara, det jag i frågor af sådan vigt som den nu förevarande icke finner det vara af något synnerligt intresse att diskutera Utskottets motiv, då man, huru skiljda åsigt-erna derom än äro, ändock kommer till samma resultat. För min del får jag säga, det jag utan tvifvel skulle hafva antagit motionärens förslag i händelse jag funnit det innebära en bättre garanti än vi nu hafva mot att Sverige skulle blifva inledt i krig. Men, långt ifrån att finna något sådant, är jag tvärtom benägen att, lika med den siste talaren, hysa den farhåga, att förslaget kunde leda till raka motsatsen. Motionären har börjat sin framställning med att tala om den ståndpunkt, på hvilken 1809 års grundlagsstiftare befunno sig, och hvilken ståndpunkt skulle hafva sin grund i då för tiden rådande åsikter om nödvändigheten af en stark konungamakt gent emot representationen, och den vana vid denna makt som svenska folket under åtskilliga enväldsregeringar insupit. Enligt min uppfattning var en sådan tanke långt ifrån förherrskande hos 1809 års grundlagsstiftare. Menniskonaturen är så beskaffad, att man vanligtvis tager intryck af hvad som närmast föregått. 1809 års grundlagsstiftare reste sig ur enväldet, hade sett dess frukter, och man spårar också i denna grundlag många försök att der inlägga garantier mot detta envælde. Motionären har således i sin framställning fullkomligt misstagit sig, då han förmenar att 1809 års grundlagsstiftare voro under en dylik pression. 1789 och 1808 årens krig voro dessutom alltför färska i deras minne, att de icke skulle hafva klart för sig vigten af att på allt sätt försöka få in i den grundlag de skrefvo försigtighetsmått mot onödiga fredsbrott; och hvad angår de då rådande åsikter, så torde det kunna antagas, att snarare vissa sympatier för de grundsatser om frihet och sjelfstyrelse som franska revolutionen spridt i Europa, än sådane för enväldet utmärkte 1809 års män. Jag ber vidare att ännu en gång få upprepa hvad jag för icke länge sedan tog mig friheten säga, nemligen att man befinner sig på en öfvervunnen ståndpunkt, då man ännu 1871 inom svenska representationen talar om vådan af konungamaktens missbruk. Den svenska representationens betydelse i detta ögonblick är för stor, dess ställning för stark, att vi med någon ängslan skulle behöfva befara ett sådant missbruk. Männe mau icke snarare har skäl antaga, att den fruktan, som synes hafva utbredt sig, i detta afseende gäller just representationen sjelf och derifrån möjligen befarade maktmissbruk? Männe den agitation som just nu pågår, icke går derpå ut, att man befara det representationen icke med tillräcklig övöld och insigt skall vårda fäderneslandets angelägenheter? Vi behöfva icke numera ställa oss "en garde" mot konungamakten, vi hafva kommit derhän att vi måste taga oss till vara mot en annan makt, nemligen mot oss sjelfva, mot frestelsen att göra oss skyldige till öfvergrepp vid utöfvandet af den makt vi känna oss obestridligen innehafva. Representationens ställning i ett konstitutionelt samhälle, och särskildt i Sverige i detta ögonblick, är, som jag sagdt, så gifven, så stark, att någon fara för maktmissbruk från den andra statsmaktens sida ej gerna kan förefinnas. Representationen eger uteslutande beskattningsrätten i sin hand, den eger att gifva oss de lagar efter hvilka landet skall styras och kan i hufvudsak bestämma

bestämma riktningen af sjelfva styrelsen genom att, å ena sidan, gifva eller vägra förtroende åt de män, som deltaga i regeringsärendenas behandling och, å andra sidan, fordra ansvar af desse män för öfverskriddande eller missbruk af deras myndighet. Den makt denna representationens ställning förlänar är så stor, så omätlig, mine Herrar! att vi böra väl taga oss till vara för den frestelse, som ligger i hvarje sådan makt, nemligen att öfverskrida sin befogenhet och ingripa i styrelsemaktens område, vare sig det gäller den inre administrationen eller den yttre politiken. Det är icke mer än ett par veckor sedan vi hade exempel på huru, uti en till Herr Civilministern framställd interpellation, en af Konstitutions-Utskottets ledamöter, understödd af en annan ledamot af samma Utskott, försökte intränga på administrationens område, genom att ställa civilministern så att säga till ansvar för de grunder han följt vid tolkningen af kommunallagen — en utväg till skärskådande af regeringens handlingssätt, som jag anser högst vådlig — och nu några dagar derefter, se vi ett förslag framkomma derom, att representationen skall taga om händer jemväl den omedelbara ledningen af den yttre politiken. Jag kan icke underlåta att för min del söka tillbakavisa detta försök likasom jag sednast gjorde i fråga om det förra. — Uti det anförande som, i den fråga hvarpå jag nu attenderar, hölls af den Konstitutions-Utskottets ledamot, som lemnade interpellanten sitt stöd, framdrog han ett argument mot sig sjelf, då han nemligen talade om att frågan berörde "särdeles brännbara ämnen". Just derigenom antydde han svårigheten och vanskligheten för representationen att handtera brännbara ämnen, och frågan om krig eller fred är i sanning ett brännbart ämne, som jag tror vara ännu mindre skäl för representationen att taga om hand. Mine Herrar! vi hafva nyligen läst en citation af en författare, som säger att församlingar äro inrättningar egnade att uppröra känslorna! Tron I då väl, att man i en sådan församling, der dessa nationela och andra visserligen vackra, men farliga känslor så lätt sättas i rörelse, skall kunna påräkna den lugna köld och mogna eftertänksamhet, som äro nödvändiga för afgörandet af en fråga, der nationalstolthet, sympatier och så många andra känslor kunna utöfva så stort inflytande, och på hvilken hela landets väl och ve bero? Och detta vore så mycket betänkligare som det ansvar, hvilket i sådant afseende kommer att hvilas på församlingen, vore jemförelsevis lätt att bära, enär det vore deladt på 200 à 300 personer. Den ansvarighet, som endast niodels hvilas tyngre på en hvar af dem, och den som känner detta ansvar kunna drabba honom, skulle utan tvifvel, om han såge blott sig sjelf till godo, gerna se att han i detta fall kunde krypa bakom representationen. Enligt min öfvertygelse, ligger derföre just i denna statsrådets ansvarighet en verkligare och bättre garanti än den vi skulle söka genom att gå in på motionärens framställning. Jag tror således att någon våda under nu varande samhällsskick alldeles icke förefinnes, samt att vi icke kunna i vår nuvarande grundlag och i det bestående samhällsskicket söka en undflykt för att icke vilja underkasta oss de uppoffringar, som man fordrar och måste fordra för åstadkommande af ett starkt försvar.

Motionären talar om att de garantier, som vår grundlag uppställer mot missbruk icke äro tillräckliga, enär konungen har till sin disposition

ett belopp af 4½ millioner R:dr, hvarmed ett krig åtminstone kan begynnas. Då man dock vet hvad krig kostar nu för tiden, torde man lätt kunna inse att dessa millioner knappast skulle räcka några dagar under ett krig. Men det egentliga och förnämsta korrektivet i detta afseende är dock representanternas ställning gent emot regeringsmakten, och jag upprepar ännu en gång, det jag icke, allraminst under nuvarande förhållanden, kan se någon våda i nu ifrågavarande hänseende. Det är på sådan grund jag yrkar bifall till utlåtandet och afslag å motionen.

Friherre Gripenstedt: Herr vice Talman! mine Herrar! Det lärer väl icke finnas någon som vill bestrida att krig är en af de allra största olyckor, som kan hemsöka ett folk och att således hvarje lämplig garanti som kan nedläggas i statsförfattningen mot en sådan olycka bör med omsorg eftersträfvast. Att motionären i sitt förslag sökt utfinna en ytterligare garanti i detta hänseende kan åtminstone icke af mig betviflas, och jag gillar således fullkomligt det syftemål, han dervid synes hafva förelagt sig, men å andra sidan kan jag icke underlåta att till alla delar instänma med Konstitutions-Utskottet i dess åsigt att de åsyftade garantierna i detta fall ej lämpligen kunna sökas eller vinnas på den väg motionären föreslagit. Utskottet, hvars bevisning jag för öfrigt icke i alla delar kan godkänna, har delat skälen för sitt afstyrkande af förslaget, så att säga i tre hufvudgrupper.

Först och främst säger Utskottet att det utan tvifvel skulle leda till större eller åtminstone till fullt lika stora vådor, om rättigheten att afgöra om krig eller fred lades i Riksdagens hand i stället för regeringens, och Utskottet åberopar såsom stöd för denna sin åsigt vårt eget lands erfarenhet. En föregående talare har icke velat godkänna giltigheten af dessa historiska exempel, men för min del måste jag tillstå att jag finner dem i många hänseenden ganska tillämpliga och öfvertygande, ty om också formerna äro förändrade, så visas dock härigenom huru lätt ärven folkombuden kunna förledas till oförståndiga och olyckliga beslut. Det ligger dessutom i sjelfva sakens natur, att riksdagen icke lämpligen kan vara den myndighet, som skall ega att bestämma i frågor rörande utrikespolitiken. Ty det är alldeles obestriddligt, hvad Utskottet här anfört från 1809 års Konstitutions-Utskott, att det icke egentligen är krigsförklaringen — detta sista formela aktstykke, som vexlas mellan regeringarne och som ofta till och med uteblifver — som i sjelfva verket bestämmer, huruvida ett krig skall utbryta eller ej, utan att det är den föregående behandlingen af dithörande angelägenheter som i detta hänseende verkar afgörande. Om således någonting i sjelfva saken skulle vara vunnet med det föreslagna stadgandet, eller med andra ord om det verkligen vore allvarligt menadt att göra frågan om krig eller fred beroende af Riksdagen, så måste också åt Riksdagen inrymmas någon delaktighet i den verksamhet, som alltid måste föregå sjelfva krigsförklaringen. Men jag hemställer då till hvar och en, om en dylik medverkan från Riksdagens sida i de diplomatiska ärendenas behandling skulle vara lämplig eller möjlig. Icke ens genom delegerade, eller ett hemligt Utskott, skulle sådant kunna åstadkommas, bland annat af det enkla skäl, att riksdagen icke är församlad mer än $\frac{1}{3}$ af året och att det således lätt kunde hända, att vid det tillfälle då

den brännande och svåra frågan om krig eller fred föreläge till pröfning och slutligen måste afgöras, den myndighet, som eger rätt att deröfver rådplåga och besluta icke funnes tillstädes. Då sålunda, efter hvad det synes mig klart, åt Riksdagen ej kan inrymmas någon delaktighet i ledningen af diplomatiska angelägenheter, af hvilken ledning emellertid frågan om krig oftast är i hög grad beroende, så bör väl icke heller Riksdagen rättvisligen belastas med det tunga ansvaret att slutligen afgöra en dylik fråga, under sådana förhållanden, då kanske något val ej mera återstår. Nej! ansvaret får ej i sista stunden kastas på andra, utan måste drabba den, som haft frågans ledning och behandling om händer och detta är, såsom vi alla veta, Regeringen.

Vidare har Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande af det framställda förslaget anført, att redan i nuvarande grundlag funnes åtskilliga och rätt många bestämmelser, som enligt Utskottets tanke vore ganska betryggande mot att förhastade och okloka beslut i detta hänseende skulle komma att fattas. Utskottet upprepar nemligen de kända förhållandena, att när dylika frågor förekomma skola Norska regeringens tankar derom inhemtas; att af nämnda regering berättelse skall afgifvas om rikets tillstånd i militäriskt och finansielt hänseende; att en dylik berättelse om Sveriges tillstånd af svenska statsrådet skall framläggas; att unionelt statsråd skall sammankallas, der samtliga ledamöterna, hvar för sig äro förbundna att afgifva sitt omdöme i frågan, och att först sedan allt detta föregått, det afgörande beslutet kan fattas; och Utskottet anser att uti alla dessa omständigheter ligger en nöjaktig garanti mot faran af ett förhastadt beslut. För min del får jag likväl bekänna, att jag i detta hänseende ej fullkomligt kan dela Utskottets åsigt. Under den långa tid jag varit medlem af regeringen har det verkligen en gång inträffat, att de nyss anförda bestämmelserna kommo att tillämpas, och jag måste, äfven på grund af den erfarenhet jag sålunda haft tillfälle förvärfva, öppet förklara, att, i min tanke, dessa förmåla stadganden, hvilkas nytta och lämplighet jag är långt ifrån att bestrida, icke utgöra så starka och tillförlitliga garantier mot möjligheten af misstag och förhastanden vid dylika fall, att någon ytterligare säkerhet i detta hänseende ej vidare behöfde sökas. Tvärtom! i betraktande af den utomordentliga vigten deraf att landet icke utan tvingande nöd eller de mest grundade skäl inledes i krig, anser jag det vara full anledning att tillse om ej någon nyttig och verksam föreskrift i sådan syftning skulle kunna inläggas i våra grundlagar, och jag tror för min del, att detta verkligen låter sig göra, såsom jag strax skall hafva äran vidare omförmåla.

Slutligen anför Utskottet såsom garanti för att den ifrågavarande rättigheten, under nuvarande förhållanden, ej gerna skulle kunna missbrukas, att regeringen eller Konungen, som är berättigad att ensam afgöra dylika frågor, skulle vara bunden genom de finansiella hinder, som uppställdes sig mot att kunna föra krig utan bifall och medverkan af riksdagen. Det är visserligen sannt, att åtskilliga hinder förefinnas i detta hänseende, såsom att Kongl. Maj:t icke vidare kan utskrifva gärdar eller andra bidrag till förande af krig; att han icke får upptaga statslån eller eljest riket med ny gäld belasta; att han icke får disponera tillgängliga medel, för annat än de bestämda ändamål, hvartill de blifvit beviljade;

samt slutligen att de kreditiv, som äro anvisade för utomordentliga fall, och hvaraf det ena särskildt afser händelsen af krig, äro alltför otillräckliga för att derpå skulle kunna grundas några krigsföretag. Men jag måste likväl instämma med dem, hvilka här förut uttalat den åsigten, att, om krig en gång är förklaradt, blefve det svårt, oftast kanske omöjligt för en fosterländsk sinnad riksdag att icke bevilja hvad som vore nödvändigt för dess utförande; och man kan tänka sig, att med beräkning derpå, Konungen icke skulle afhållas från att inlåta sig i ett krig, fastän han sjelf för ögonblicket icke egde att disponera de medel som här till erfordrades. Dessutom måste härvid tagas i betraktande en omständighet, som af Utskottet endast med mycket lätt hand blifvit vidrörd, men som jag anser förtjena en vida större uppmärksamhet. Utskottet säger nemligen att "då det missbruk af subsidieväsendet, som under förfutna tider blifvit en del stater emellan bedrifvet, icke vidare lär komma till användning", så skulle ej heller derigenom de finansiella hinder kunna undanrödjas, som, enligt Utskottets tanke finnas mot att företaga krig annat än i samråd med Riksdagen. Äfven jag är af den öfvertygelsen, att subsidieväsendet, sådant det i fordna tider, och beträffande vårt land, synnerligast under sistförfutna århundradet, utvecklats sig, nemligen så att det ena landets regering tog det andras i stadigvarande sold, icke gerna vidare kan ifrågakomma. Men detta hindrar likväl icke att mäktigare stater, under vissa kritiska förhållanden, för att vinna bundsförvandter, skulle kunna vara benägna att lemna subsidier till utförande af krig, och detta möjligtvis till så stora belopp, att derigenom icke allenast kunde utrustas och underhållas en viss arméstyrka, utan äfven att deruti skulle kunna ligga en lockelse att ur ren finansiell synpunkt vilja börja krig. Jag anser således, att jemväl de af Utskottet anförda finansiella svårigheter mot att obetänksamt börja krig, som onekligen finnas nedlagda i statsförfatningen, lika litet som de derstädes intagna formella försigtighetsmått, utgöra några fullt betryggande garantier mot förhastade beslut i detta afseende. En föregående talare har emellertid redan antydtt att det finnes en annan väg, på hvilken dessa garantier böra sökas, nemligen derigenom, att inom den första statsmakten, inom sjelfva regeringen, denna garanti skulle förläggas. Ja! mine Herrar! detta är riktigt. På sådant sätt är det som garantien måste sökas.

Jag tror, att vi lyckligtvis hafva kommit till den politiska ståndpunkt, att representationen numera har förmåga att alltid åstadkomma en duglig, aktad och fosterländsk regering, och deri ligger vår förnämsta trygghet. Men den regering hvars styrka och fosterländskärlek jag förutsätter, måste då också vara berättigad att i dessa frågor utöfva ett behörigt inflytande. Jag är visserligen öfvertygad om, att, derest de män, som sitta i Konungens råd, äro vuxna sin ställning och hafva den styrka, det mod och den moraliska kraft som vederbör, så skall det numera ej kunna hända, att frågor af sådan vigt, hvilka kunna leda till landets försättande i krigstillstånd, kunde komma att afgöras utan statsrådets kännedom och medverkan; men det torde dock vara oförnekligt att en sådan rättighet och skyldighet för statsrådet att deltaga i dylika ärendens behandling, så framt den anses nyttig, äfven bör vara i grundlagen uttryckligen föreskrifven, och jag anser det vara en väsendtlig brist att så icke är förhållandet,

utan att ledningen af dessa angelägenheter, hvarpå frågan om krig och fred så ofta kan bero, är öfverlemnad endast åt Konungen och statsministern för utrikes ärendena samt en tillkallad ledamot af statsrådet. Detta har man nu sökt afhjelpa genom det förslag, som hvilat på Riksdagens och Stortingets bord, nemligen att sådana frågor, som gälla förbund med främmande makter, skola föredragas inför unionelt statsråd; och häruti skulle, enligt min tanke, också ligga en verklig garanti, hvilken jag tror endast åt detta håll skäligen kan sökas. Men äfven om denna förändring i våra unionela förhållanden nu icke skulle vinna framgång, hvilket väl kan vara troligt, så finns det ingenting som hindrar oss att vidtaga en partiel förändring i Sveriges grundlag, som ginge ut på att till hela statsrådet utsträcka rättigheten och skyldigheten att deltaga i dylika ärendens behandling. Jag menar emellertid dermed visst icke alla de löpande ministeriela ärendena. Det är utan tvifvel lämpligt och nödigt att dessa på annat sätt behandlas, eller såsom nu sker; ty den enhet, skyndsamhet och tystlåtenhet som dervid fordras skulle mer eller mindre gå förlorade om dessa ärenden skulle föredragas och afgöras i en samling af 10 à 11 personer.

Helt annorlunda förhåller det sig likväl, då fråga är om förbund med främmande makter, eller då det gäller något sådant beslut, som i sin utveckling kan blifva orsaken och begynnelsen till krig. I sådana fall anser jag det vara, icke allenast med vårt konstitutionela statsskick fullt öfverensstämmande, utan ock, såsom en ökad trygghet för landet ganska välbetänkt, att hela statsrådet, hvilket skall inför sig sjelf, inför nationen och inför historien ansvara för de ödesdigra beslut, som vid dylika tillfällen fattas, äfven må vara lagligen berättigadt, att deltaga i ledningen af de angelägenheter, som härpå utöfva inflytande.

Detta är i korthet min åsigt i frågan, nemligen att vidare garantier mot den oberäkneliga olyckan att landet utan nödtvång skulle blifva inkastadt i krig, ej lämpligen kunna och böra sökas på det sätt, som i motionen är föreslaget, men att det deremot icke vore onyttigt att söka sådana på det håll jag nu tagit mig friheten antyda.

Jag tillstyrker alltså bifall till Utskottets utlåtande.

Friherre Åkerhielm: Då jag deltagit i Konstitutions-Utskottets behandling af detta ärende, men af sjuklighet hindrad att närvara vid justeringen, således, ehuru jag ej till fullo gillat Utskottets motivering, dock icke kunnat antecknas som reservant, så anhåller jag att nu få framställa mina betänkligheter vid densamma.

Utskottet säger bland annat: "För närvarande har, såsom bekant är, unionskonungen icke rättighet att till anfallskrig använda Norges trupper och roddflotta utan Stortingets bifall. Skulle nu Svenska Riksdagen ega en motsvarande rättighet, så kunde möjligen inträffa, att begge representationerna i ett dylikt ärende fattade motsatta beslut." För min del kan jag icke instämma uti denna argumentation. Ty om äfven Svenska Riksdagen hade samma rätt som Norska Stortinget nu eger, den nemligen att neka Konungen rättighet att till anfallskrig använda landets krigsmakt utan riksförsamlingens bifall, skulle dock förhållandena icke gestalta sig annorlunda än hvad ju för närvarande kan inträffa, då sam-

ma förveckling uppstår i händelse nu Norges Storting, sedan unionskonungen beslutat ett anfallskrig, nekar bifall till norska truppers eller krigsfartygs användande i kriget, hvilket väl då lärer få föras af Sveriges krigsmakt allena.

Vidare ber jag att så gerna genast vid detta tillfälle få inlägga min protest mot den uppfattning angående våra unionela förhållanden, som såväl inom Konstitutions-Utskottet som eljest synes vilja göra sig gällande, nemligen att vi svenskar uti grundlagsfrågor borde vara underordnade de gemensamma förhållandena för statsbegreppet Sverige—Norge. För min del kan jag icke erkänna att vi bindas af någon sådan förpligtelse. Norge å sin sida har icke underkastat sig motsvarande inskränkning uti sin beslutande rätt. Säkert hafva alla ännu i lifligt minne den uppfattning, som derstädes gjort sig gällande uti den så kallade "Ståthållarefrågan". Enligt min åsigt är det därför nödigt att vi Svenskar på ett sansadt, men bestämdt sätt häfda vår rätt att, när vi det finna med våra fördelar öfverensstämmande, oberoende och sjelfständigt göra förändringar i våra grundlagar, utan att dervid fästa afseende på unionela förhållanden. Sådant skulle enligt min tanke åt vårt land häfda dess ställning inom unionen. Kraft värdera Norrmännen; eftergift och undfallenhet uppfatta de som svaghet.

Anledningen hvarför jag anhöll om tillåtelse att för några ögonblick upptaga Kammarens tid, var emellertid hufvudsakligen den, att jag vid den riktning diskussionen tagit, trodde det vara af intresse för Kammararen att få kännedom om att, vid behandlingen af denna motion i Konstitutions-Utskottet, just samma åsigt uttalats, som den flera af de talare, hvilka i dag yttrat sig i frågan, tyckas dela, den nemligen att uti 11, 12 och 13 §§ Regeringsformen borde inläggas garanti mot det missbruk af anfallskrig, hvilket motionären synes hafva afsett. Inom Utskottet har nemligen blifvit väckt fråga om ändring i behöfliga delar af Regeringsformen till öfverensstämmelse med hvad det hvilande förslaget till ny föreningsakt stadgar i ifrågavarande fall, hvilket ärende öfverlemnats åt en särskild komité inom Utskottet, i hvars arbeten jag deltagit. Komitéen har fäst en synnerlig uppmärksamhet vid den omständigheten, att Konungen enligt § 12 af nämnde grundlag eger rätt ingå i afhandlingar och förbund med främmande makter, sedan han endast hört statsministern för utrikes ärendena och en annan tillkallad ledamot af statsrådet. Komitéen har deremot ansett lämpligt att i stället uti paragrafen införa den bestämmelsen att, innan förbund eller afhandling ingås med främmande makter, Regeringens samtliga ledamöter skola höras, på sätt §§ 7 och 8 föreskrifva, eller med andra ord, samma bestämmelse, som föreligger Riksdagen till bepröfvande i det ommämnda nya förslaget till föreningsakt och som redan in praxi sedan åtskilliga regeringsår tillbaka tillämpas. Då således grundade skäl finnas att antaga, det Konstitutions-Utskottet skall till Riksdagen inkomma med ett så beskaffadt förslag till ändring af 12 § Regeringsformen, att man derigenom bättre än genom motionärens ifrågavarande förslag vinner den garanti mot missbruk af krigsförklaringsrätten, som eftersträfvats, så anser jag att Herr Oia Bosson Olssons motion för närvarande icke bör annorledes till åtgärd föränleda.

Likvisst tror jag att Kammararen är skyldig den ärade motionären

allt erkännande för förslaget, och i ändamål att uttrycka denna erkänsla ber jag få vända mig mot representanten från Wenersborg, i anledning af hans förklaring, att han skulle gillat motionen, derest han i densamma funnit "det minsta tecken till garanti mot Sveriges framtida inblandning uti Europeiska krig." För min del har jag i motionen funnit möjligheten af just en sådan garanti. Jag föreställer mig nemligen att, om Riksdagen fattar ett beslut i samma syfte som motionärens förslag innefattar, så skulle detta steg af de Europeiska makterna så uppfattas, såsom hade svenska folket ärligt föresatt sig att först vid de mest tvingande omständigheter gå in på ett anfallskrig, och att Sverige afsagt sig den mera betydande rol, det tillförene spelat uti Europa, och beslutat upprätthålla en uppriktigt menad neutralitet, något som för ett land som vårt, sysselsatt med ordnandet af sina inre angelägenheter och med ifver arbetande på näringarnes och industriens förkofran, tyckes vara ett högst önskvärdt mål att sträfva efter.

Den ädle Grefven varnade, i sammanhang med det yttrande jag anfört, Kammaren för maktmissbruk, hvilket — såsom han uttryckte sig — lätt inträffar med den, som i likhet med den nuvarande svenska representationen, intager en stor makts ställning. Denna varning för representationen, att lika litet som med den yttre politiken befatta sig med den inre administrationen, lät Herr Grefven åtföljas af ett exempel, då han i minnet återförde den interpellation, angående de grunder, som Regeringen följer vid pröfvande af besvär angående kommunernas sjelfbeskattningsrätt, som för icke länge sedan här i Kammaren egde rum. Särskildt erinrade han om ett yttrande, som af mig fälldes vid tillfället. Jag ber i anledning häraf få förklara, att jag icke anser någon fara för maktmissbruk från representationens sida ligga deri, att en enskild representant begagnar den medgifna interpellationsrätten *icke* för att, såsom talaren nämnde, ställa någon af cheferna för statsdepartementen *till ansvar* — dertill hittar nog Konstitutions-Utskottet vägen — utan för att *upplysa* Konungens rådgifvare om huru man i skildra delar af landet helsat den tolkning af kommunernas sjelfbeskattningsrätt, som under sedan tiden utgått från Regeringen, en tolkning, som åtminstone uti en provins, hvilken den ärade talaren väl känner, väckt klagan, missnöje och nöd. Det yttrande jag vid detta tillfälle hade och hvarpå Herr Grefven alluderade torde hafva varit det då jag talade om brännbara ämnen. Jag afsåg härmed den kommunala röstberäkningsgrunden efter fyrktal eller per capita, och med hänsyn till den sträfvan, som genomgår svenska folket att söka ett mera lämpligt och rättvist sätt att afgöra de kommunala angelägenheterna än det nuvarande, synes mig denna fråga verkligen beröra särdeles brännbara ämnen i samhälls-utvecklingen. Men ett långt mera brännande ämne och ett vida större intrång å Kammarens sida på administrationens område synes mig ligga deri, om — såsom hvar och en af Herrarne torde erinra sig, egde rum vid remissen af den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof — en af Regeringens egna förtroende-embetsmän icke drager i betänkande att uppträda mot sin närmaste förman i så skarpa ordalag, att den mindre erfarne representanten väl kunde känna sig tvehägsen, huruvida åt den regering, som erhåller sådana hugg af sina egna förtroendemän, bör lem-

nas något stöd vid ärendenas behandling i Kammaren, eller om icke snarare den framstående representant, som emot den nykomne Civilministern lägger hela tyngden af sin långa erfarenhet och sina mångsidiga insigter i vågskålen, ensamt bör inverka på Kammarens beslut. Då sådant kunnat försiggå i Kammaren, kan jag icke neka till att det är oväntadt att just från *samma plats* få höra uttalas en varning om opåkallade ingrepp på Regeringens fridlysta maktområde.

Jag älskar mera än Herr Grefven tror, att se en stark och kraftig Regering, och just för att bevisa detta har jag med nöje begagnat det tillfälle, han erbjudit mig, att härom uttala mig.

Då, som sagdt, från Konstitutions-Utskottet torde vara att förvänta ett förmedlingsförslag, som afser att genom en lämplig ändring af Rege- ringsformens 12 § uti grundlagen införa just hvad Herr Ola Bosson Olsson afsett, en behöflig garanti mot en alltför hastig och, om jag så får säga, lättsinnig krigsförklaring, så tror jag för min del att Kammaren handlar klokast uti att för närvarande stadna vid det beslut, hvartill Konstitutions-Utskottet i föreliggande utlåtande kommit, hvarföre jag an- håller om bifall till detsamma.

Herr von Geijer: Jag har begärt ordet, för att förena mig med dem hvilka yrkat bifall till Konstitutions-Utskottets gjorda hemställan.

Att förevarande motion tillkommit under det omedelbara intrycket af det, än ej fullt afslutade, olyckliga kriget mellan Tyskland och Frankrike vore synbart, äfven om också motionären icke det i motionen uttalat.

Oaktadt jag, i sanning, är lika litet hemmastadd i den högre politiken, som den ärade motionären sjelf erkänner sig det vara, förekommer det mig dock, som från den olyckliga franska krigsförklarings, af den 15 Juli förlidet år, afgifvande, ej vore att hemta stöd för antagandet af folk- representationens större vishet och moderation vid bedömandet af utrikes- angelägenheterna och afgörandet af frågan angående krig och fred.

Om också Frankrikes regent verkligen var den som utfärdade den olycksbringande krigsförklaringen, så tyder hvad man ännu vet, angående omständigheterna dervid, derpå, att regenten med mera motvillighet än folkrepresentationen omfattade åsigten om krigets nödvändighet från Frank- rikes sida; och hvad sjelfva proceduren för krigsförklarings afgifvande angår, tillgick den, i det närmaste, på det sätt motionären vill föreslå; i så måtto nemligen, att regeringen verkligen, den 6 Juli, så kände sig för inom Kamrarne, att man väl kan säga det hon inhemtade folkrepresen- tationens majoritets oförtydbara mening, innan krigsförklaringen emanerade. Väl kan man härvid påstå, att den inom franska kamrarne rådande ma- joritet var en slafvisk sådan; men dermed kommer man endast in på en annan fråga, den nemligen om sättet för representationens sammansätt- ning, så att den ständigt utgör ett sannt uttryck af folkviljan.

Det synes derföre som om franska krigsförklaringen mindre härrört från statschefens då egande makt, än från hans, i det ögonblicket, antag- ligen brist på makt att, efter förutgångna, säkert de mest oskickligt be- drifna diplomatiska underhandlingar, motstå de inre förhållandenas på- tryckning och afvända krigsförklarings afgifvande.

Ur denna omständighet, brist på makt, uppstod, och med den sammanföll det dynastiska intresset helt naturligt.

Konstitutions-Utskottet har, som mig synes alldeles riktigt, påvisat exempel ur vår egen historia, hvilka till fullo ådagalägga, huruledes folkrepresentationens förmåga att leda utrikes underhandlingarne och i följd af dessa besluta angående krig eller fred varit i ingen mån regeringarnes öfverlägsen, utan snarare än mera hufvudlös.

Konstitutions-Utskottet har vidare ådagalagt den faktiska omöjligheten för Representationen att vederbörligen följa utrikes affärernas gång; ur hvilken kan resultera bestämmelsen angående krig eller fred. Det oskiljaktiga sammanhanget mellan 13 § Regeringsformen och de tvenne nästföregående paragraferna är derigenom tillfullo påvisadt.

För min del får jag tillägga, att det förekommer mig, hvad jag dock ej hört någon uttala, som om nästföregående paragraf 14, der det heter "öfver Rikets krigsmakt till Lands och Sjös eger Konungen Högsta Befälet", står i mycket nära sammanhang med de trenne föregående; hvilket också, som vi veta af 1741 års herrskande Ständer nogsamnt iaktogs.

Det har här blifvit yttradt, att, om också ej åt representationen bör inrymmas något som helst ytterligare inflytande på afgörandet af krig eller fred, så skulle sådant åt regeringsledamöterna kunna lennas.

Mig synes som om icke ens detta blefve så lätt att verkligen åstadkomma. De omtalade paragrafernas inre sammanhang (den 14:de deri inbegripen) tyckes lägga hinder i vägen.

Emellertid, på grund af det af mig och flere andra anförda, och vidare på grund af Konstitutions-Utskottets utredning, synes mig den af motionären önska förändring af 13 § Regeringsformen ej böra vidtagas.

Det har naturligen ej varit af förbiseende motionären uraktlåt att yrka förändring, äfven angående Konungens rätt att sluta fred; ehuru väl, derest man hyser någon fruktan för det dynastiska intressets möjliga inflytelse, i strid mot landets, då frågan rör krigsförklarings afgifvande — man då med samma skäl, kunde befara att detta intresse kunde göra sig gällande vid ett fredsslut.

Danska grundlagen tillerkänner Konungen rätt att börja krig och sluta fred. Detta sednare dock med den inskränkning, att Konungen ej må utan representationens medgifvande afstå delar af rikets område.

Jag hemställer om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Jonas Jonasson: Jag har icke begärt ordet för att söka vederlägga de talare, som yrkat bifall till Konstitutions-Utskottets betänkande, emedan jag tror att det vederlägger sig sjelft. Ty det kan icke vara med nationens sanna intresse förenligt att den ena statsmakten har oinskränkt rätt att förklara krig, men inga motsvarande skyldigheter, på samma gång som den andra statsmakten är skyldig att uppoffra lif och egendom, utan att hafva något inflytande vid krigsfrågornas behandling. Detta förhållande förefaller mig alldeles onaturligt, helst då man går ut från den åsigten, att rättigheter och skyldigheter böra stå i ett rättvist förhållande till hvarandra.

Jag vill ingalunda dermed hafva sagt att jag hyser något misstroende till Konungen. Tvärtom anser jag att vi, näst Konungars Konung, hafva

vår Konung och Regering att tacka för den långa följd af år, under hvilka vårt land åtnjutit fredens välsignelser.

Men då Konungen med den rätt, han för närvarande eger, förklarar krig, hvarigenom tusentals människolif spillas och oberäkneliga bekymmer och lidanden åstadkommas, äfvensom land och egendom sköflas och ruineras, så är ansvaret för allt detta för tungt att kunna af Konungen ensam bäras.

Hade Riksdagen deremot rätt att deltaga i afhandlingar och beslut rörande krig och fred, skulle Konungens ansvar och tunga börda i betydlig mån aflyttas, äfvensom på samma gång folket erhålla rättigheter i förhållande till dess skyldigheter.

Det är af dessa skäl, jag anser mig skyldig yrka återremiss för att derigenom måhända få Konstitutions-Utskottet att efter ärendets förnyade pröfning afgifva ett nytt utlåtande, som gör mera rättvisa åt motionen och dess syfte.

Herr Törnfeldt: Herr Talman! mine Herrar! Redan vid remissen uttalade jag mitt ogillande af denna motion på de skäl, jag då hade äran anföra. Jag vill nu blott hemställa till motionären, om han icke kommit något väl tidigt med sin motion och om det icke varit bättre att söka utfinna något sätt att först åvägabringa en unionsrepresentation, ty endast inför en sådan kunde väl en motion sådan som denna väckas och afgöras.

Då det blir fråga om krig, måste vi ej glömma att vi äro uti union med Norge, och om det då skulle inträffa, såsom redan blifvit anmärkt, att den ena nationen säger nej, då den andra säger ja, hvad skulle då följden blifva härutaf? Jo, det skulle leda till ett upphäfvande af unionen. Ja, det kunde det verkligen göra, om det ena af rikena ådroge sig ett krig och det andra icke ville deltaga deruti. Men om man nu finge en unionsrepresentation, så anser jag att den borde bestå af idel durchdrifna statsmän, diplomater och strateger, för att riktigt kunna bedöma frågan; men det är ingen garanti för att man icke ändå kunde löpa fara att, under det man höll på att diskutera frågan om krig eller fred, kriget kunde komma och falla öfver oss såsom en snara. I allmänhet tror jag det är farligt att låta stora folkförsamlingar, hvilka lätt uppröras, afgöra öfver dessa frågor. Man bör icke gå med tändstickor i kruthus, och det mest eldfångda af allting är väl just stora församlingar.

Emellertid tror jag, att motionären har rätt, då han säger att motionen vunnit anklång i landet. Äfven jag anser visserligen förträffligt att konungamakten blir så inskränkt, att Konungen betages rättigheten att på eget bevåg förklara krig, men jag tror dock att saken tål att tänka på litet mera. Jag tror för öfrigt att ingenting annat kan sammanhålla de båda brödrafolken än just konungamakten, och att man bör syfta derhän, att vi få ett unionsparlament eller åtminstone en unionskonselj.

Jag uttalade mig i denna fråga vid remissen och jag har icke sedan dess ändrat min åsigt, utan jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr O. B. Olsson: Herr Talman! mine Herrar! Om jag kommit för tidigt eller ej med min motion, det lemnar jag derhän och derom må

andra dömma; men hvad angår den förre talarens yttrande, att jag borde framkomma med ett förslag till ett unionsparlament, så afstår jag detta smickrande tillbud, och tror det vara bättre att han själf på ett sådant förslags afgifvande försöker sin skarpsinnighet, samt önskar det han antingen vid innevarande eller nästkommande riksdag ville framkomma med ett dylikt förslag.

Samme talare har yttrat, att 13 § af Regeringsformen, sådan den nu är, skulle för landet vara fullt betryggande mot faran att emot folkets vilja komma i krig. Emellertid vill jag erinra om ett förhållande, som inträffat för icke så lång tid tillbaka, nemligen år 1864, då krig utbröt mellan Tyskland och Danmark. Huruvida förhållandena då voro, detta känner litet hvar, åtminstone ryktesvis. Det är kanske icke utan, att det var starkt i fråga att äfven Sverige skulle deltaga i detta krig; men vi hade då en ministère, hvars kraftiga motstånd förhindrade sådana åsyftade åtgärder och hvilken ministère vi således hafva att tacka för, att vi icke blefvo invecklade uti ett krig, hvars följder ingen skulle kunnat beräkna. Nu kan visserligen den invändningen göras, att jag såsom skäl för min yrkan att få ändring i 13 § Regeringsformen just åberopat ett fall, då ett krig, som utaf Konungen påtänkts, likväl genom ministrarnes mellankomst blifvit afstyrt. Jag medgifver, att en sådan anmärkning vore riktig, men det är ju ingalunda sagdt, att i händelse framdeles sådana förhållanden, som det nämnda, skulle ifrågakomma, vi då hade en ministère, som med kraft ville motsätta sig dylika förslag, utan möjligen snarare en sådan, som antingen i viss mån understödde Konungens åstundan i detta hänseende, eller åtminstone icke med tillräcklig kraft och energi satte sig deremot.

En aktad talare inom denna Kammare, herr Friherre Gripenstedt, har just uttalat den åsigten, att det nu icke finnes tillräcklig trygghet för att landet skulle kunna vara skyddadt mot regentens begär efter att utföra ett krig. Jag delar fullkomligt denna hans mening och finner deruti ett så mycket större skäl att fortfarande yrka återremiss till Utskottet.

Herr Hierta: Jag anser mig böra yttra några ord med anledning deraf, att jag uti Konstitutions-Utskottet reserverat mig mot den del af motiveringen, som rör sjelfva hufvudsaken i Utskottets betänkande. Jag behöfver dock icke vara vidlyftig för att förklara, hvilka dessa motiver äro, ty Kammaren har redan funnit en sådan förklaring tydligare och värtaligare uttryckt, än jag skulle kunnat framställa densamma, uti den förste talarens recension af betänkandet. Jag vill blott, till hvad han då framhöll, påpeka hvad Utskottet sagt derom, att dynastiska intressen numera i konstitutionela länder synas tillhöra ett förlutet tidevarf. Kammaren torde med tanken på handlingar, hvilka sannerligen icke passerat i ett förlutet tidevarf, kunna bedöma, huruvida denna Utskottets förhoppningsfulla åsigt kan sägas vara fullt riktig. Samme talare har äfven på ett klart och saken fullt upplysande sätt berört de historiska förhållandena i afseende på krigen under frihetstiden. Det är för mig således öfverflödigt att vidare uppehålla mig vid den del utaf betänkandet.

Deremot ber jag att få fästa mig vid sjelfva utgångspunkten i detta

betänkande, som äfven blifvit berörd uti ett yttrande af grefve Sparre. Herr Grefven har nemligen gillat Utskottets anförande derutinnan, att det påstått 1809 års grundlagsstiftares tanke ingalunda vara att sätta en stark Konungamakt i främsta rummet. I detta fall ber jag att få erinra honom om just de motiv, som lågo till grund för det Konstitutions-Utskottets betänkande, hvilket åtföljde 1809 års förslag till grundlag och uti hvilket Utskottet uttryckligen sagt, att omständigheterna fördrade att i främsta rummet sätta en stark konungamakt.

Det kan åtminstone vara utaf historiskt intresse att erinra om, att åtskilliga bland 1809 års män, hvilka några år förut varit entusiastiskt intagne af den franska revolutionens grundsatser och till och med prydt sig med den röda mössan, sedermera, då Napoleon var i sin glans, blefvo så intagna i honom och i följd af revolutionens öfverdrifter fingo en sådan afsmak för sina förra kära teorier, att de blefvo likasom rädda för sin egen ungdoms skugga. Det var, under inflytelsen af sådana intryck, hvilka vid den tiden hade åstadkommit en nog allmän reaktion emot de republikanska och demokratiska idéerna, som desse män bestämde 1809 års grundlag, och de hafva upprepade gånger uttalat sig för en stark konungamakt i första rummet. Om man alltså icke kan neka, att en sådan anda genomgår hela 1809 års grundlag, så kan man å andra sidan icke neka till, att senast inträffade representationsförändring gjort vår ställning i konstitutionelt hänseende starkare än förut, och ingen kan hellre än jag medgifva, att vi för närvarande i detta afseende icke böra hafva att befara något missbruk från regentens sida. Jag kan dock för min del icke finna, att ett förslag på grundlagsenlig väg kunde leda till en sådan förändring, hvarigenom den representativa makten skulle kunna få större andel uti besluten om vissa angelägenheter, eller att detta derföre behöfde leda till något ingrepp på den *verkställande* maktens område, men felet är, att man något för ofta vill förblanda den beslutande med den verkställande makten.

Man har här yttrat, att i fall det komme derhän, att representationen skulle höras öfver krig och fred, man då nödgades lägga diplomatiska ärendens behandling under representationens värjo. Jag ber att i det fallet få fästa uppmärksamheten derpå, att frågan om krig eller fred lärer i alla händelser blifva en undantagsfråga, som åtminste ytterst sällan kan komma i beröring med de löpande ärendena, och endast under perioder af största våda, då alla andra ärenden ändock undanträngas af ögonblickets kraf, skulle kunna taga bort någon tid från öfriga allmänna frågor.

Jag har under behandlingen af denna sak i Konstitutions-Utskottet tillhört dem, som tro, att det skulle vara ganska svårt att genom bifall till motionen lösa det problem man uppställt; men jag har också tillhört dem som tro, att det icke kan ligga någonting klandervärdt deri, att man söker en lösning, som blefve ännu mera effektiv, än den som nu finnes uti vår grundlag.

Jag erinrar mig vid detta tillfälle det betänkande 1809 års Konstitutions-Utskott lade till grund för sitt förslag i afseende på 106 och 107 §§ Regeringsformen. Jag påminner mig icke noggrant sjelfva ordalagen, men andemeningen var den, att, om ett oblidt öde ännu en gång skulle

på Sveriges thron uppsätta en egenmäktig Konung, som ville genomdrifva riksförderfliga beslut, så skulle dock kraften af mogna rådgifvares förenade redskap, af nationens fritt yttrade tänkesätt, och af vissheten om kommande ständers ovilja tidigt bryta hans våldsamma lynne.

Detta var en fras, som är särdeles vackert sagd, men jag tror att den i vissa fall kan anses vara något sangvinisk. Man kan nemligen förutsätta, att det finnes den regent, hvilken för dynastiska intressen — hvilket jag tror nu icke är att befara för många år — eller utaf någon ifrigt omfattad känslopolitik skulle söka inleda riket i sådana förhållanden, som kunde gifva anledning till krig; eller också vid ett utbrott af krig i andra länder skulle drifvas af någon slags ridderlig önskan att få vara med och gripa in med väpnad hand. Han skulle under sådana förhållanden höra hela Statsrådet, men grundlagen säger icke huru det sedermera skall gå till, ty sedan Statsrådet gifvit sina råd kan Konungen fatta sitt beslut oberoende af dem. Han kan sålunda, om han har en fix idé eller ledes endast af sin känsla eller sin ridderlighet, lätt nog i en hastig vändning leda riket i krig. Det är möjligt, att det skulle bli till hans egen ofärd, men kraften af rådgifvarnes förenade rådslag är icke absolut tillräcklig att hindra honom från dylika beslut; och man kan icke af de nuvarande förhållandena förutse, att icke sådana omständigheter kunna inträffa och sådana tider komma, då en regent kan ledas utaf så egenvilliga motiver, att han petar undan den ene rådgifvaren efter den andre af dem han anser kraftfullast, till dess det endast kvarstår sådana, hvilka visserligen kunna vara ganska hederliga män, men ändå mera beskedliga än kraftfulla, och som således icke skulle göra stort motstånd, om lockelser från andra håll komme till. Härmed vill jag icke hafva sagdt, att sådana händelser uti vår tid skola inträffa, långt derifrån; men de kunna inträffa i en framtid, och vår förflutna historia visar, att Sverige haft konungar, som varit så egensinniga och envise, att de icke gifvit vika för några skäl eller råd, utan intrigerat fram sin vilja emot rådgifvarnes och nationens. Under sådana omständigheter anser jag att det vore skäl se till, om icke några ytterligare garantier kunde finnas mot de förhastade beslut, som af en egenvillig konung skulle kunna fattas.

Det har blifvit framhållet som ett ganska starkt skäl mot behovet af en förändring utaf ifrågavarande grundlagsstadgande, att, om det unionela förslaget antages, kan Konungen icke sluta förbund med främmande makter utan att först höra hela Statsrådet. Detta är godt och väl; men jag tager mig friheten påpeka, att detta i sjelfva verket icke innefattar någon full säkerhet, ty det kan uppstå sådana särskilda förhållanden, hvilka icke ega något onedelbart sammanhang med föregående förbund eller traktater, utan äro föranledda af händelser, som kunna uppstå utan afseende på traktaterna och utan ändring af dem och likväl kunna påkalla beslut; och det är för sådana fall man torde böra försöka få ytterligare garantier.

Af dessa skäl har jag icke kunnat instämma uti Utskottets hufvudmotiver, ty Utskottet utgår från den synpunkten, att några garantier, utom dem som nu förefinnas, icke behöfvas. Jag hemställer på grund häraf, huruvida icke Kammaren, utan att helt och hållet instämma uti Utskottets motivering, skulle vilja lägga betänkandet till handlingarne.

Herr Johan Jönsson: Då så mycket uti denna fråga redan är taladt, att någon närmare utredning svårligen kan åstadkommas, inskränker jag mig nu till att instämna med motionären uti yrkandet om återremiss.

Herr Lithner: Jag hade verkligen icke trott att en så långvarig diskussion skulle uppstå om en fråga, som ju redan genom Första Kammarens beslut kan sägas vara död; och jag skulle ej heller sjelf begärt ordet, såvida icke under debattens sista timmar från Herr Hierta ett alldeles nytt förslag hade framkommit, hvilket jag för min del måste motsätta mig. Herr Hierta yrkade nemligen att denna Kamnare skulle med ogillande af motiverna lägga det föredragna betänkandet till handlingarne. Bedrager jag mig icke, så lärer väl med detta förslag ingenting annat åsyftas än ett opinerande, till bevis att denna Kammare, ehuru frågan redan förfallit, då betänkandet ju af Första Kamnaren är bifallet, dock huser sympatier för motionen. På annat sätt finner jag ej att ett bifall till Herr Hiertas förslag kan tydas, men just denna omständighet gör det, i min tanke, till en pligt för olika tänkande att mot detsamma höja sin röst. Tiden är nu långt liden, de flesta synpunkter, från hvilka frågan kan betraktas, äro redan berörda; jag vill därför inskränka mig till att blott uttrycka den åsigt, att det i närvarande tidpunkt ej skulle vara lyckligt, om en dylik opinionsyttring af oss afgåfves.

Jag tror visserligen icke att denna fråga är af så särdeles stor betydelse i de öfriga staternas ögon, som en föregående talare tycktes antyda, och jag bekänner att jag vid afhörandet af hvad här blifvit yttradt om huru denna vår förhandling kunde upptagas af de andra makterna, icke kunnat värja mig från att komma ihåg det på sin tid ryktbara utropet: "Mine Herrar! Europas ögon äro fästade på Sveriges Borgarstånd." Detta likväl endast såvidt man vill göra ett den Andra Kammarens opinerande i den syftning motionen innebär till ett bevis på Sveriges fredskärlek in för det öfriga Europa.

Men det finnes, i min tanke, en annan sida, som kan vara betänkelig nog, och det är den, att, om det visar sig, att de begge afdelningarne af Sveriges Riksdag i en fråga af så ömtålig art som denna stanna i olika meningar, så kunna grannarne börja få den tron, att vi äro söndrade i partier, som förlama den verkställande makten, och historien visar, att, om ett svagt folk eger rofgiriga grannar, så är det farligt för detta svaga folk att låta sådana grannar få en sådan tro.

Den siste talaren har, som jag förmodar icke för ros skull, sagt, att det vore särdeles väl, om man kunde få ytterligare garantier. Jag föreställer mig, att, då samme talare, som sjelf är ledamot af Konstitutions-Utskottet, med sin långvariga erfarenhet i politiska saker, icke har kunnat uppställa något motförslag, som i detta afseende skulle kunna vara tillfredsställande och som, utan att blottställa fosterlandet för vådan af ett bifall till motionen, ändå gifve folket de garantier han ansåge erforderliga, detta förhållande måste vara ett bevis på den stora svårigheten att finna dylika. Säkert är att, hvad man än må tala om nödvändigheten af jemnigt de båda statsmakterna emellan, sökandet efter ytterligare garantier, såvidt de afse den paragraf i grundlagen, hvarom det nu är fråga —

möjligen skulle de kunna finnas i en annan grundlagsparagraf — skulle mera försvaga än stärka just den statsmakt, som begått detta öfvergrepp, för såvidt nemligen med styrka menas förmågan att se fosterlandets intressen till godo.

Samma representant har äfven talat om den större eller mindre otillförlitligheten af alla garantier, och jag är i det afseendet fullkomligt ense med honom, derest man icke vill sätta något förtroende till de moraliska faktorer, som väl ändå i sista hand utgöra all garanti för lagbud skrifna på papper, de må då kallas grundlag eller anuan lag. Vill man endast söka att begränsa och bestämma allt genom noggranna lagbud, så tror jag icke att målet vinnes, ens af den största försigtighet och längsta erfarenhet med de moraliska garantierna.

Hvad slutligen angår den lilla historietten vi fått höra, att 1809 års män i sin ungdom skulle hafva burit den röda mössan, men sedermera lagt bort den och öfvergått till den motsatta åsigten, så inverkar väl denna omständighet icke mycket på den sak, som nu i dag här är före. Vill man af denna omständighet bygga någon bevisning, så synes den blott kunna bli denna, att 1809 års män, som så många andra blefvo klokare med tiden och att de 1809 handlat på grund af erfarenhet och en samvetsgrann och mogen öfvertygelse. Om en och annan det oaktadt finnes, som ända in i ålderdomen tycker om den röda mössan, så må det vara hans ensak — tycke och smak må ingen bestrida i en personlig sak.

Jag anhåller blott på de skäl jag nu och än bättre talare före mig anfört, att, hvilket beslut Kammaren än måtte stanna uti, han framför allt måtte akta sig för förslaget, att lägga betänkandet med ogillande till handlingarne.

Herr Hierta: Det är endast i anledning af den siste talarens mot mig framställda förebräelse, att jag i Utskottet ej väckt något motförslag, som jag nu begärt ordet. Orsaken hvarföre jag icke gjort detta har varit att Utskottet för sig haft liggande unionskomitéens betänkande, och jag har vid sådant förhållande ansett det för ett onödigt och fruktlöst arbete att nu uppgöra ett särskildt förslag. Äfven jag tror att med de personerna förhållanden som nu ega rum uti konungamakten, dels i afseende på Konungen sjelf, dels beträffande hans rådgifvare, är den garanti som ligger uti unionskomitéens förslag tills vidare tillräcklig och skall, hoppas jag, ännu länge förblifva det, men då det är fråga om att yttra sig öfver sådana saker som denna, så bör man taga förhållandena in abstracto i betraktande och icke ensamt fästa sig vid omständigheterna, sådana de i ett visst tidsmoment äro.

Samme ärade talare har äfven sagt, att jag kunde hafva mycket rätt uti att man icke finge fästa sig vid garantier af endast moralisk beskaffenhet. Naturligt är att äfven sådana skola finnas, men de ligga uti rådgifvarnes personer, och valet af dessa beror endast och allenast af monarken. Jag ber ännu en gång, att man måtte abstrahera från det närvarande ögonblicket och tänka sig en annan tid, då vi icke äro i åtnjutande af en regent, som verkligen lyssnar till sina rådgifvare och som synes vid alla tillfällen vara villig att gifva vika för deras mognare rådslag. Detta till svar på den anmärkningen.

Hvad beträffar det af mig, då jag sednast hade ordet, framställda förslaget, så ber jag att få erinra, att jag i detsamma icke talat om *alla* Utskottets motiver, utan blott några, en del af dem. Skulle detta förslag emellertid möta hinder, så hemställer jag, om icke betänkandet kan helt enkelt läggas till handlingarne, utau uttalande af något omdöme öfver detsamma, och frångår således mitt förra yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Herr vice Talmannen upptog de gjorda yrkandena dels att Utskottets hemställan måtte bifallas, dels att ärendet måtte återförvisas, dels slutligen att utlåtandet måtte läggas till handlingarne. Propositioner framställdes på dessa yrkanden och förklarades ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering begärdes. Yrkandet på återförvisning antogs till kontraposition, och företogs alltså omröstningen enligt en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 4,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutit till Utskottet återförvisa ifrågarande utlåtande.

Voteringen utföll med 119 ja mot 43 nej. Kammaren hade i följd häraf bifallit Utskottets förslag.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående eftergift af den Riksarkivet genom testamente af Sekreteraren i Kongl. Krigshofrätten Grefve Carl Erik Ludvig Walter Posse tillagda rätt till en del af hans qvarlätenskap.

Herr Helander: Att staten icke bör göra anspråk på den ifrågarande qvarlätenskapen, derom är jag med Utskottet fullkomligt ense. Deremot kan jag ej gilla det för eftergiften föreslagna vilkoret. Utskottet har, enligt min uppfattning, ganska rätt deruti, att beslut nu bör fattas så, att, så vidt möjligt är, den i testamentet omnämnde gossen må beredas tillfälle att, i enlighet med testators afsigt, undfå en värdad uppfostran. Frågan gäller således egentligen om detta mål bättre vinnes *med än utan* det föreslagna vilkoret. Vi känna af Utskotts-betänkandet att barnets moder, heldre än att från sig lemna barnet, att af andra uppfostras, afstått från den i hennes vilkor betydliga förmögenhet dispositionen lemna. Vidhåller hon denna åsigt fortfarande, tjenar vilkoret till intet, vidhåller hon den ej, är det öfverflödigt; således i intetdera fallet ledande till målet. Uppställes ej vilkoret, träda testators laglige arfvingar till qvarlätenskapen, och det blir derigenom en möjlighet att, vid fortfarande

farande vägran af modren att lemna barnet ifrån sig, förmedla saken så, att testators afsigt, måhända i det aldra väsentligaste, ändock vunnnes, hvilket icke blir möjligt, om vilkoret vidhålles och Riksmuseum emottager testamenterade beloppet. Visserligen hafva de laglige arfvingarne i den förbindelse de lemnat att afstå från sina anspråk till förmån för gossen jemväl intagit vilkoret; men utom det att jag tror, att de, i första hand, torde haft rätt uti att så göra, är jag fullt förvissad att de icke längre än alldeles nödvändigt är hålla på detta vilkor, dertill jag kan sluta af deras lofvärda oegennyttia att eftergifva sina lagliga anspråk, och då de sannolikt heldre omfatta möjligheten af att fästa något än intet afseende vid testators önskan, i händelse man ej har att välja på något bättre.

Väl kan det synas från andras synpunkt, som om modren handlade oklokt — kanhända orätt — uti att, sjelf fattig, heldre afsäga sig, men isynnerhet barnet, en betydande ekonomisk fördel, än lemna barnet ifrån sig; men må vi ock göra henne och hennes känslor rättvisa; hon saknar ju icke skäl för sitt åskådningssätt, ty hon har i främsta rummet både juridisk och moralisk pligt att egna barnet sin omvårdnad.

Då jag alltså anser det icke vara af Riksdagen rätt eller densamma värdigt att inblanda sig i enskildes familjförhållanden genom uppställande af ifrågavarande vilkor, och då jag, på sätt som blifvit anfördt, finner ett dylikt förfarande dessutom icke leda till det mål man eftersträfvat, kan jag endast på det sätt bifalla Utskottets förslag, att merberörda vilkor derifrån utgår.

Herr Dufwa: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på några förhållanden, hvilka vid sakens bedömande äro af vikt. Man har i allmänhet, och det med fullt skäl, ansett, att de personer, hvilka lemna efter sig förmögenhet, icke handla illa, om de disponera en större eller mindre del af densamma till allmänt nyttiga ändamål. Så har också skett i nu förevarande fall: Grefve Posse har under vissa förhållanden donerat en del af sin egendom till ett ändamål, hvilket desto heldre torde böra anses såsom allmänt nyttigt, som statsanslag under temligen lång tid för densamma utgått, nemligen utgifvandet af "Svenskt diplomatarium" samt "Svenska medeltidssigiller" eller, om dessa verk skulle vara fullbordade, då testamentet för Riksarkivets räkning blifvit laga kraftvunnet, utgifvandet af andra äldre handlingar ur fäderneslandets historia. Men om staten önskar, att personer skola till allmänt nyttiga ändamål testamentera sina tillgångar, måste den ock tillse, att testamentsgifvarnes förordnanden iakttagas och icke så förfoga, att hvad den aflidne eftersträfvat och önskat lemnas å sido eller rent af motverkas. Vi torde därför böra i förevarande fall se till, att den aflidnes uti testamentet klart och tydligt uttryckta yttersta vilja icke lemnas helt och hållet utan afseende, och denna vilja har varit att, för den händelse de ifrågavarande medlen skulle användas till förmån för det barn, som uti några föregående punkter af testamentet är omnämndt, penningarne dock icke utan alla vilkor skulle öfvergå till detsamma. Detta skulle emellertid blifva följden, om staten nu helt enkelt afstode från sin rätt till egendomen, enär medlen då, i det skick saken genom arfvingarnes åtgörande befinner sig,

skulle komma att tillfalla barnet just på det sätt, som stode i fullkomlig strid mot testators vilja. Ett sådant sätt att gå till väga från statens sida innebär sannernigen icke någon uppmuntran för personer, som dertill kunna vara hugade, att för det ena eller andra ändamålet åt det allmänna öfverlemna sin qvarlätenskap.

Att åter utan afseende på testators vilja bedöma förhållandena efter allmänna åsikter om humanitet och välvilja mot barnet med mera dylikt, dertill torde ej tillräckliga skäl förefinnas, då det lär vara svårt att bestämma om dessa åsikter äro för det särskilda fallet fullt giltiga, och det torde vara skäl att antaga, att testamentsgifvaren, då han ostridligt varit välvilligt sinnad mot barnet, icke saknat grund för det förbehåll han funnit nödvändigt att i testamentet införa, på det att penningarne skulle blifva till nytta för barnet använda. Jag tror derföre, att Utskottet gått den riktiga medelvägen, då Utskottet föreslagit, att än ytterligare tid skulle lemnas åt vederbörande till fullgörande af det i testamentet stadgade vilkoret, och att först om äfven denna tid finge förflyta, utan att testamentsgifvarens i främsta rummet uttalade önsknings uppfylldes, staten skulle göra sina anspråk på qvarlätenskapen gällande. Ett beslut i annan riktning skulle helt och hållet lemna den afidnes dispositioner på sido och under vissa omständigheter, hvilka ganska lätt kunna inträffa, såsom t. ex. att barnet snart afledde, kasta penningarne i händerna just på de personer, hvilka, enligt testamentsgifvarens på det bestämdaste sätt uttryckta vilja, ej böra af dem komma i åtnjutande. Jag hemställer på dessa skäl, att Utskottets förslag, som uppfyller alla billiga anspråk med afseende på såväl barnets bästa som den afidnes önskan måtte utaf Kammaren bifallas.

Herr Sjöberg: Det kunde visserligen synas öfverflödigt, att jag i denna sak yttrar mig, då den nästföregående talaren anført så välgrundade skäl för bifall till Stats-Utskottets utlåtande och i alla afseenden fullständigt utvecklat desamma; men jag anser likväl både frågans beskaffenhet och min ställning till den afidne, till följd af mångårig bekantskap med honom, fordra, att jag, för så vidt på mig beror, söker att få hans sista vilja respekterad. Af handlingarne synes — och Herr Dufwa har ytterligare fäst uppmärksamheten på denna omständighet — att den afidne i lifstiden varit särdeles angelägen om, att endast det ifrågavarande gossebarnet, men alldeles icke dess anhörige, skulle blifva egare af hans förmögenhet. Vid sådant förhållande, och då någon garanti för att egendomen skall komma barnet till godo ej finnes, så vida Riksdagen för sin del efterskänker det vilkor, Stats-Utskottet föreslagit och Första Kammaren redan gillat, tror jag, att alla skäl finnas för handen att bifalla Utskottets hemställan. Jag tror det så mycket heldre, som, på sätt Herr Dufwa äfven anmärkt, det icke från statens sida är den ringaste anledning att efterskänka dennes rätt till egendomen, derest nemligen det af testator uttryckligen stadgade vilkoret för gossens rätt till densamma ej skulle uppfyllas eller, med andra ord, gossen ej öfverlemnas till någon utaf de af testator namngifna tvänne personer, hvilka skulle draga försorg om hans uppfostran. Ej heller kan jag ur någon synpunkt finna det vara skäl, att staten eller Riksdagen, såsom statens representant i detta afseende, underlåter att respektera ett sådant vilkor,

då det naturligtvis ej kan lända till uppmuntran för andra, hvilka möjligtvis kunna vara benägna att till staten för vissa uppgifna ändamål testamentera sin egendom, att finna en affidens vilja så litet aktad. Äfven jag anser mig derföre böra hemställa om bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Grefve Sparre: I likhet med de båda sednaste talarne anser äfven jag det icke vara lämpligt, att representationen inlåter sig uti vidlyftig pröfning af småsaker. Sedan Utskottet nu afgifvit en fullständig utredning af frågan, synes mig någon diskussion härom icke vara af nöden, hvarföre jag hemställer, att Kammaren, utan vidare ordande, behagade till Utskottets förslag lemna sitt bifall.

Herr Carlén: I likhet med den siste talaren anser äfven jag, att en diskussion öfver detta ämne icke är behaglig. Jag hade icke heller ämnat deltaga i densamma men, då nu en framställning, som öfverensstämmer med mina åsigtter i frågan, blifvit gjord, finner jag mig böra understödja den. Förhållandet är, att Sekreteraren Grefve Posse skänkt staten för visst ändamål dessa 23,000 R:dr, dock endast så vida icke vissa i testamentet föreskrifna villkor blifvit af annan person inom viss tid uppfyllda. Då nu dessa villkor icke blifvit uppfyllda, inträder statens rätt att taga medlen om hand; men om staten i stället afstår från gåfvan och en följd deraf blir, att medlen tillfalla den i samma testamente omförmälda gossen Gustaf Erik Sigismund, så förstår jag icke huru man kan påstå, att staten derigenom åsidosatt någon förpligtelse mot testator. Testator har ju ej af staten äskat annat, än att den skulle mottaga medlen, hvilket dock måste vara dess rätt att vägra, men han har aldrig önskat, att staten skulle blanda sig i hans familjeangelägenheter och i *detta* hänseende icke fäst det ringaste villkor vid gåfvans öfverlemnande till staten. Detta argument från min kamrat här bakom mig synes mig sålunda ej hafva bevisande kraft. Jag hemställer också, om det kan anses lämpligt att Riksdagen, utan att dertill af testator vara uppkallad, blandar sig i denna familjeangelägenhet genom att förelägga ofvannämnda barns moder att antingen lemna från sig det barn, som hon eger obestriddig rättighet att i sin egen vård behålla, eller ock beröfva sitt barn denna tillgång af 23,000 R:dr. Sådan är helt enkelt frågan, ty antages Utskottets hemställan i oförändradt skick, så har Riksdagen i och med detsamma gjort ett dylikt förklarande. Nu frågar jag: är det väl lämpligt, att representationen åtager sig ansvaret för en sådan handling, som att sätta denna moder i valet och qvalet mellan att antingen afsäga sig sina moderliga rättigheter eller ock, genom sin vägran att utlemna barnet till andras vård, beröfva detsamma den för dess ställning stora summa, hvarom nu är fråga. Anses nu detta sätt att gå till väga icke lämpligt eller ens skickligt, så blir frågan: skall staten behålla dessa arfsmedel, hvilka då ovilkorligen måste användas för det ändamål inom riksarkivet, testator bestämt, eller ock afstå helt enkelt sina anspråk på denna summa? I sednare fallet reglerar sig saken naturligtvis och riktigast på det sätt, att staten på samma gång afsäger sig hvarje inblandning i denna familjeangelägenhet och hvälfrer ansvaret för tillsynen öfver barnets uppfostran på testators arfvingar, hvilka, sedan

staten frånträdit sin rätt utan vilkor, ega att i afseende å medlen fatta de beslut, som kunna anses af omständigheterna påkallade. För min del anser jag det vara mycket lämpligare att testators arvingar få medlen om hand och dermed rättigheten att bestämma huru barnet skall uppfostras, än att staten skall inblanda sig i denna angelägenhet.

Jag var ej inne i Kammaren, då Herr Helander yttrade sig, men jag har sedan hört, att hans förslag skulle innehålla, att staten, utan de af Utskottet uppställda vilkoren, skall afsäga sig sin rätt till den ifrågavarande summan. Blir detta Riksdagens beslut, så hafva vi derigenom tillförsäkrat detta barn att få sig till godo dessa medel, ty genom det af arvingarne utfärdade medgifvande framgår tydligt och klart, att de för sin del ej ämna behålla dessa penningar, utan att de öfverlåta all sin arfsrätt till detta barn, utan andra vilkor än att gossens förmyndare skall vårda gossen och medlen, hvilket vilkor det dessutom var å deras sida öfverflödigt att uppställa, enär denna pligt enligt lag åligger äfven hvarje annan förmyndare. Om nu deremot Utskottets förslag i oförändradt skick antages, så kan det inträffa, att gossen aldrig får något af dessa penningar, om nemligen ej hans moder inom viss tid lemnar honom ifrån sig för att af andra uppfostras. Man har sagt, att det ju kan hända att gossen kan affida och till följd deraf medlen tillfalla modren och hennes släktingar, hvilket strider mot testators uttryckliga vilja; men samma invändning gäller Utskottets förslag, ty äfven om modren lemnar gossen ifrån sig, är han lika dödlig och hennes arfsrätt lika stor. Hufvudsakligen på det skäl att jag anser, att det ej är staten värdigt att blanda sig i enskilda familjeangelägenheter, yrkar jag bifall till det af Herr Helander framställda förslaget.

Herr O. B. Olsson: Så vida meningen verkligen är att Sekreteraren Grefve Posses testamente i någon mån skall uppfyllas, så tror jag att det bör ske på sätt Utskottet nu föreslagit. Hvar och en som känner innehålllet af åttonde punkten i detta testamente vet, att derstädes uttryckligen bestämmes, att icke någon del af testators kvarlåtenskap får öfverlemnas till det ifrågavarande barnets öfriga anhöriga, förutom barnets moder Hulda Schmidt, hvilken, så länge hon lever, skall åtnjuta en årlig pension af 300 R:dr R:mt, så framt hon nemligen använder dessa medel för eget behof men deraf ej förslösar något på föräldrar och syskon, i hvilket fall äfven hennes pension indrages. Då man, som sagdt, känner dessa uttryckliga föreskrifter af testator, torde man icke med godt samvete kunna tillstyrka, att barnets moder sjelf skall få taga dessa arfsmedel om hand och möjligen fördela dem på hennes öfriga anhöriga, hvilket ju står i uppenbar strid mot testators vilja.

Jag yrkar på grund häraf bifall till Utskottets förslag.

Herr Per Nilsson i Espö: Frågan gäller hufvudsakligast, huruvida staten vill behålla den summa, som af testator numera är donerad till Riksarkivet, eller huruvida Riksdagen, i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, vill afstå dessa arfsmedel till förmån för det i testamentet omnämnda gossebarnet. Efter de upplysningar, som af handlingarne i detta mål inhämtas, kan man icke gerna komma till den slutsats, att

några talande skäl finnas för staten att emottaga dessa penningar, utan att det tvärtom varit testators egentliga vilja att dessa medel skulle tillfalla det ofvannämnda barnet. Jag kan alltså icke finna, att det tillkommer Riksdagen att öfvervaka och tillse, att testamentets öfriga bestämmelser blifva noggrant uppfyllda, utan Riksdagen är endast befogad att, om den så finner skäligt, afsäga sig den arfsrätt som i detta fall blifvit Riksarkivet tillförsäkrad. Endast genom att på detta sätt handla har Riksdagen icke trädt testators önskan för nära. Det beror ju sedan på barnets förmyndare att efter svensk lag rätt handhafva och till myndningens bästa förvalta dessa medel.

Jag kan således för min del ej annat än med min röst biträda deras åsigt som yrka, att staten, utan att vidare inblanda sig i merbemälda gossebarns familjeförhållanden, måtte afstå från sin rätt till frågavarande arfsmedel.

Herr Leijer: Jag instämmer till alla delar med de två första talarne på Stockholmsbanken. Men då en tredje talare på samma bank uttalat en annan åsigt i denna fråga och stödt denna sin åsigt på grunder, hvilka, enligt mitt förmenande, icke äro riktiga, så har jag begärt ordet för att försöka bevisa, att hans skäl icke äro hållbara. Hans första argument var att, då staten *utan alla vilkor* mottagit detta testamente, så vore det äfven statens rätt att fritt disponera öfver denna summa och således efter behag antingen sjelf behålla den eller bortskänka den till någon annan. Sådant är dock icke förhållandet, utan testator har verkligen för statens dispositionsrätt öfver dessa arfsmedel uppställt tvänne vilkor. Första vilkoret ligger deri, att barnets moder Hulda Schmidt ej skulle uppfylla de vilkor testator föreskrifvit, i ändamål att dessa medel ej af barnets moder eller hennes öfriga släktingar måtte användas och förslösas, för att medlen skulle kunna tillfalla staten. Det ytterligare vilkor tillkommer dessutom, att de skola användas till försättande af "Svenskt diplomatarium" samt "Svenska medeltidens sigiller" eller, derest förutnämnda verk skulle vara fullbordade, utgifvande af andra äldre handlingar rörande fäderneslandets historia, och icke till något annat. Uppfyldes ej detta vilkor, skulle medlen tillfalla testators släktingar och under inga omständigheter barnets moder eller hennes släktingar. Skulle nu Herr Carléns förslag antagas, funnes ingen garanti för, att dessa penningar icke möjligen komme att användas just af de personer, hvilka testator uttryckligen förvägrat all rätt till tillgodonjutande af testamentet. För min del anser jag det ej vara staten värdigt att fatta ett beslut, hvarigenom något så fullkomligt mot testators vilja stridande kan inträffa. Följaktligen återstår för staten ej annat att göra, än att antingen sjelf, efter testators föreskrift, använda dessa medel, eller ock eftersänka desamma på de vilkor som af Utskottet blifvit uppställda, hvarigenom äfven testators önskan blir uppfylld.

På grund häraf yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Stats-Utskottet har i sin motivering alldeles riktigt uppfattat denna fråga på *ett* ställe, nemligen då det säger: "Vid granskning af ofvanintagna och öfriga frågan rörande

handlingar har det synts Utskottet, som skulle Riksarkivets eller det allmännas rätt, hvilken måste bedömas efter enahanda grunder, som i lag för enskildes rättsförhållanden i dylika fall äro stadgade, i förevarande hänseende inskränka sig dertill att antingen emottaga den del af kvarlåtenskapen, hvarom här är fråga, med förpligtelse att använda densamma endast för de ändamål, hvarför den blifvit till Riksarkivet testamenterad, nemligen för utgifvande af de handlingar, hvilka i testamentets 9:de punkt omförmålas, eller ock att afstå ifrån emottagandet af hvad som genom testamente blifvit Riksarkivet gifvet.“ Detta är onekligen en mycket riktig uppfattning af frågan. Men huru Utskottet sedermera kunnat komma till sitt nu föreliggande förslag kan jag ej förklara; möjligen kunna Utskottets ledamöter härom lemna nöjaktig upplysning. Det synes emellertid, som om Utskottet fäst sig vid förhållandet emellan ifrågasvarande gossebarn och testators närmaste arvingar, då Utskottet vidare yttrar: “Det är endast för detta seduare fall (nemligen om Riksarkivet afstår från mottagande af gåfvan) testators närmaste arvingar öfverlåtit sin rätt å ofvannämnde gossebarn Gustaf Erik Sigismund, i sammanhang hvarmed uppdrag lemnats åt den i testamentet nämnda exsekutor eller förmyndare att om barnets uppfostran draga försorg samt om uppfyllandet af de i testamentet bestämda föreskrifter gå i författning.“ Men detta hafva arvingarne icke sagt, utan deras afsägelse af arfsrätten är utan alla vilkor och lyder sålunda: “Vi förklara härmed, att vi på bemålde Gustaf Erik Sigismund öfverlåta all den rätt till den afidnes kvarlåtenskap oss skulle efter arfsrätt tillkomma och uppdraga vi åt den i testamentet nämnde exsekutor eller förmyndaren att om barnets uppfostran draga försorg.“ Huru kan vid sådant förhållande Utskottet vilja uppställa sådana vilkor, som icke blifvit af arvingarne fastställda, nemligen att barnet inom viss tid skall tagas från modren och till vård och uppfostran öfverlemnas till andra personer.

Jag kan för min del ej förstå den besynnerliga tankegång, som härvid inom Utskottet gjort sig gällande. Har förslaget tillkommit för att söka förebygga, att medlen framdeles skulle tillfalla modrens släktingar, så har det varit ett vanmäktigt försök, ty barnet kan ju, såsom hvarje annan människa, helt hastigt dö, i hvilket fall arvet öfvergår till barnets släkt, och Utskottet har ju då förfelat sitt mål.

För egen del instämmer jag i ett par föregående talares åsigt, att det ej är staten värdigt att blanda sig uti familjeförhållanden mellan föräldrar och barn. Utskottet hade sålunda bort tillstyrka, att staten antingen bör behålla dessa penningar och använda dem enligt testators föreskrift, eller ock att staten, utan alla vilkor, bör afstå från sin arfsrätt till förmån för merbemålde gossebarn. Staten har visserligen att draga försorg derom, att såväl allmänna uppfostringsanstalter finnas för landets ungdom som ock, genom domstolar och andra för sådana ändamål afsedda myndigheter, derom, att alla testamentariska föreskrifter enligt svensk lag blifva uppfyllda. Men icke tillhör det en riks församling att föreskrifva, huru det eller det barnet lämpligast bör erhålla sin uppfostran. För sådant ändamål har åtminstone ej jag hitkommit. Jag tror derföre, att om vi från förslaget utesluta de af Utskottet uppställda vil-

koren, vi i denna sak gjort hvad vi böra göra, och hvarken mer eller mindre.

Jag får på grund häraf vördsamt anhålla om proposition å följande förslag: att Riksdagen i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet må förklara, att Riksdagen för sin del medgifver, att Riksarkivet afstår från den rätt till en del af Grefve Posses kvarlätenskap, som nämnda inrättning genom testamente fått sig tillagd.

Herr Uhr: Jag har begärt ordet för att på grund af Herr Carléns argumentation yrka bifall till Utskottets förslag. Herr Carlén nämnde, att det icke vore staten värdigt att blanda sig i familjeangelägenheter. Jag är lika öm som han om statens värdighet, men för min del anser jag, att det icke är staten värdigt att göra ändring i de vilkor testator uppställt för åtnjutande af ett testamente. Nu har ju det ifrågavarande barnets moder försutit barnets rätt, och vid sådant förhållande anser jag det vara ovärdigt af staten att, då den afsäger sig sin egen arfsrätt, ej så mycket som möjligt tillse, att testators öfriga föreskrifter iakttagas.

Jag upprepar mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Tjernlund* förenade sig med Herr Uhr.

Herr Carl Ifvarsson: Den talare, som näst före mig hade ordet, ställde frågan på sin rätta ståndpunkt. Stats-Utskottets afsigt har varit, att Riksdagen genom bifall till Utskottets förslag skulle för det ifrågavarande barnet återställa den försutna fatalietiden, som gått till ända, utan att någon förmyndare funnits som kunnat bevaka barnets rätt. Jag tror att detta är rätt, och att staten, då den, sedan förmyndare nu blifvit tillsatt, afstår sin egen rätt, bör låta testamentets öfriga föreskrifter blifva orubbade. Detta är äfven staten värdigt. Vilja deremot testators arfvingar vid öfverlåtandet af sin arfsrätt fästa några särskilda vilkor, så står ju detta dem öppet, bäst de behaga, men dermed har ju staten intet att göra. Vill testamentstagaren eller rättare hans förmyndare ej fullgöra dessa vilkor inom ytterligare erbjuden tids förlopp, så är ju derigenom ingenting förloradt för staten, som i sådant fall återinträder i sin förra rätt.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Helander: Jag vill ej förlänga diskussionen utan endast anmäla att, för den händelse mitt förut framställda yrkande blifvit missuppfattadt, jag afstår från detsamma och förenar mig i det af Herr Sven Nilsson i Österslöf formulerade förslag till beslut i ämnet.

Herr Carlén: Af hvad jag i detta ämne nyss yttrat torde framgå, att jag ej kan hafva något emot att förena mig i det af Herr Sven Nilsson i Österslöf framställda förslaget.

Herr Dufwa: Jag ber att få göra ett par anmärkningar i anledning af några yttranden i denna fråga, som blifvit fälda sedan jag förra gången hade ordet. Man har sagt, att staten icke bör blanda sig i familjeangelägenheter. Jag erkänner detta, men jag får rätta uppmärks-

samheten derå, att det icke är representationens sak att sådana förhållanden som förevarande dragas under Riksdagens pröfning, utan att det är genom Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, som vi blifvit tvungne att behandla saken såsom den befinner. Är det meningen att rikta anmärkningar mot Utskottet, derföre att det vid ärendets pröfning ansett sig skyldigt att tillgodose äfven statens rätt och icke blott betrakta frågan från känslans allmänna synpunkt, så tror jag att Utskottet kan taga dessa anmärkningar ganska lätt, ty Utskottet har gjort sin skyldighet, då Utskottet äfven sett saken från synpunkten af statens bästa och de förpligtelser som i följd af testamentet åligger staten. Men det är äfven en annan anmärkning som jag vill bemöta. Jag yttrade vidare, att om man handlöst och utan alla vilkor afhänder staten rätten till dessa arfsmedel, så kan det hända, att gossen inom kort dör och arvet tillfaller hans moder eller öfriga släktningar, hvilka, enligt testators vilja, ej skola komma i åtnjutande af detta arf. Häremot har man nu invändt, att, äfven om de af Utskottet, i enlighet med testators önskan, uppställda villkoren uppfyllas, detta ju icke förhindrar möjligheten af barnets dödliga fränfalle, och att penningarne äfven i detta fall gå till modren eller hennes fränder. Ja, detta är onekligen samt, men den väsendtliga skillnaden ligger deruti, att i förra fallet medlen skulle tillfalla de ifrågavarande personerna, till följd deraf att testamentsgifvarens vilja och de af honom uppställda vilkor blifvit åsidosatta, det sednare fallet åter är något som äfven med strängaste iakttagande af allt hvad testamentsgifvaren stadgat kan inträffa, derföre att han ej lemnat några föreskrifter, som, för den händelse gossen doge efter det han blifvit lemnad till uppfostran åt de af testator bestämda personer, inskränka barnets moders rätt till hans qvarlätenskap. Då testator icke lagt något hinder i vägen för att barnets moder i detta sednare fall skulle komma i åtnjutande af dessa medel, så har naturligtvis det allmänna icke någon skyldighet att förekomma ett *sådant* fall, men väl att icke så förfoga, att testators föreskrift rörande sättet för barnets uppfostran blir kraftlös. Då nu emellertid genom Utskottets förslag just afses att bereda barnets moder ett återställande af den försutna tiden för att fullgöra hvad som erfordras för att åt barnet förvärfva rätt att åtnjuta testamentet, samt att såmedelst å statens sida verka för uppfyllandet af testators önskan i afseende å barnets vård och uppfostran, så yrkar jag för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Carlén: I anledning af Herr Carl Ifvarssons yttrande, att Stats-Utskottets förslag afser endast att återställa den tid, som testaments-tagaren försuttit, får jag blott fästa uppmärksamheten derå, att det i allmänhet tillkommer Konungen men icke Riksdagen att återställa försutten tid. Herr Ifvarsson yttrade vidare, att, om testamentstagaren icke vill fullgöra ifrågavarande vilkor, detta blir hans ensak, och att representationen då är i sin goda rätt. Nu är dock händelsen den, att testaments-tagaren icke *kan* fullgöra villkoret, ty testamentstagaren är icke modren till ifrågavarande gossebarn utan det omyndiga barnet sjelft.

Herr Dufwa tog anstöt af de anmärkningar, som framstälts mot Utskottets förslag, och påstod att, om någon borde klandras, denna vore Regeringen, som begått felet att draga denna sak under Riksdagens pröf-

ning, samt att Utskottet varit i sin fulla rätt, då det föreslagit att göra den ifrågasatta eftergiften beroende af det anmärkta vilkoret. Jag får dock härvid erinra, att icke någon, såvidt jag märkt, klandrat Utskottet derföre att det uttalat sin åsigt i saken. Detta har varit Utskottets både rättighet och skyldighet. Men då Utskottets åsigt icke delas af den enskilde representanten, är det hans skyldighet lika väl som hans rättighet att yttra sin derifrån afvikande mening, och något annat har man icke gjort. För öfrigt ställer sig saken, enligt min tanke, så ofantligt enkel, att man för densammas pröfning blott behöfver göra sig några frågor och besvara dessa. Den första frågan är den: vill staten använda ifrågavarande medel, omkring 23,000 R:dr, till det af testamentsgifvaren bestämda ändamål, nemligen utgifvande af "Svenskt Diplomatarium" m. m.? Denna fråga har, såvidt hitintills försports, besvarats af alla med nej. Vill dernäst staten, att nämnda medel skola komma ifrågavarande gossebarn till godo? Härtill svara ju äfven alla ja. I följd häraf blir tredje frågan den: vill staten att gossen skall erhålla en god och kristlig uppfostran? Jag förutsätter, att jemväl svaret härpå blir jakande. Så långt äro då alla ense, men om bästa sättet att tillförsäkra gossen en god uppfostran äro meningarne delade. Stats-Utskottet synes med testator antaga, att detta mål säkrast vinnes genom att skilja gossens moder från all befattning med hans vård och uppfostran och öfverlemna barnet till andra personer. Då frågar jag: huru vet Stats-Utskottet detta, och tillkommer det Riksdagen att afgöra den saken? Om icke barnets förmyndare får afgöra den, är det väl lämpligare att testators lagliga arvingar göra det, än att staten åtager sig ansvaret derutinnan. Hvad vidare angår sättet för medlens vårdande och garantierna för gossens uppfostran, så finnas ju i lag härför erforderliga bestämmelser, utan att Riksdagen behöfver stadga någon undantagslag för detta fall.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag ber endast att få yttra några ord i anledning af ett yttrande utaf en Stats-Utskottets ledamot till höger om mig. Han yttrade, i anledning af de utaf åtskillige talare emot Utskottets förslag framställda anmärkningar, att det icke är representationens fel, att ifrågavarande sak blifvit föremål för Riksdagens pröfning, utan att det är Kongl. Maj:ts proposition som föranlett detta, och att Riksdagen således är nödsakad att behandla frågan i befintligt skick. Jag kan dock ej finna annat, än att den Kongl. Propositionen innefattar endast en framställning till Riksdagen om eftergift af Riksarkivets rätt till en del af Grefve Posses kvarlätenskap till förmån för ifrågavarande gossebarn, men den innehåller icke, att Riksdagen skulle förelägga något vilkor vid denna eftergift. Stats-Utskottet har således, enligt min tanke, varit oförhindradt att föreslå Riksdagen att efterskänka denna Riksarkivets rätt utan några vilkor, på sätt jag nu yrkat. Betraktar man närmare de förhållanden, som skulle kunna uppkomma, i händelse Utskottets förslag vinuer bifall, så skall man finna att det vilkor, Utskottet föreslår att fästa vid denna eftergift, består deri, att ifrågavarande gossebarn skall inom 3 månader, efter det barnets förmyndare om beslutet erhållit kännedom, öfverlemnas till vård och uppfostran åt någondera af de två personer Grefve Posse i sådant hänseende utsett. Hvertill gagnar detta vilkor? Har då modren efter barnets öfver-

lemnande till någon af desse personer förlorat för all framtid sin rätt till barnet? Har hon icke samma rätt dertill, som hvarje annan moderenligt svensk lag eger? Finnes något hinder för henne att efter nämnda tid återfordra sitt barn? Det finnes, enligt min tanke, intet hinder därför. Hvi sitta vi då här och inleda målsmän och arfvingar i ändlösa förvecklingar, om sådana vilkor föreskrivas? Jag anser det vara enklast att afstå från alla vilkor för eftergiften.

Herr Carl Ifvarsson: Det är mig visserligen motbjudande att ånyo uppträda i en så ringa fråga som den nu föreliggande, men jag anser mig likväl icke böra lemna oannmärkt det yttrande af en talare på Stockholmsbänken, att det endast skulle tillkomma Konungen att återställa tid, som försuten är. Detta eger sin riktighet i lagskipningsfrågor, men icke i frågor, som röra statens medel, då denna rättighet tillhör representationen. Det är denna Riksdagens rätt, som Kongl. Maj:t iakttagit genom aflåtande af den Kongl. propositionen i ämnet och Stats-Utskottet sökt häfda genom att återställa frågan på samma punkt som den förut innehade.

För öfrigt vill jag icke upptaga tiden med att besvara de invändningar, som Herr Sven Nilsson med flere talare framställt emot Utskottets förslag.

Herr Sjöberg: I nu förevarande fråga har hos vissa talare försports en särdeles stark känslsamhet, i hvilken åtminstone jag icke kan till alla delar förena mig. Jag skulle visserligen äfven kunna säga, att man vid förfäktandet af sin mening använt någon advokatyr, men som detta torde böra anses såsom en känslans advokatyr, vill jag ej fästa mig dervid. Om man åter, såsom jag, ställer sig på rättens grund, är det min öfvertygelse, att vårt beslut, stödt på denna grund, skall bäst motsvara den aflidnes vilja och afsigter, då han i sitt testamente uttryckligen förklarade, att ifrågavarande gossebarns rätt till åtnjutande af testamentet berodde på uppfyllandet af det dervid fästade vilkor. Då det nu är fråga om, huru vi böra förhålla oss, och min ärade vän här på Stockholmsbänken framställer den frågan: vilja vi att staten skall emottaga dessa medel, 23,000 R:dr, för att använda dem till det af testamentsgifvaren under en gifven förutsättning bestämda ändamål, så svarar åtminstone jag med lugnt samvete: ja, vi vilja det, om icke den som vederbör fullgör det vilkor, testator fastställt för att det ofta nämnda gossebarnet skulle komma i åtnjutande af den egendom, hvarom nu är fråga. Det låter visserligen mycket vackert detta tal om en moders förbindelser och rättigheter, och att staten icke bör intränga i familjeangelägenheter, men det är icke jag, som rört vid dessa förhållanden, och hvad denna sida af frågan angår, synes det böra vara för hvar och en, som blott genomläst de till saken hörande handlingar, mera än genomskinligt, att testatorn sjelf icke hyste så synnerligen stort förtroende till den så kallade naturliga känslan hos denna moder för sitt barn. Det är just för att lägga ett band på henne, att hon följer den föreskrift i afseende på gossens vård och uppfostran, testator meddelat, och i det stackars barnets eget intresse, som jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner gäfvos såväl på bifall till Utskottets förslag som på bifall till det förslag, Herr Sven Nilsson framställt. Då ja förklarades vara öfvervägande för den förra meningen begärdes votering, och skedde alltså omröstning enligt följande proposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 30,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutit, att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, må förklara, att Riksdagen för sin del medgifver, att Riksarkivet afstår från den rätt till en del af Grefve Posses qvarlätenskap, som nämnda inrättning genom testamente fått sig tillagd.

Denna omröstning utföll med 102 ja mot 39 nej, i följd hvaraf Kam-maren bifallit Utskottets hemställan.

§ 3.

Vid föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion angående understöd till arrendatorn af Motala kungsfiske och mjölkvarn Johan Regnell Johansson, anförde

Herr Carlsund: Jag erkänner fullkomligt, att Stats-Utskottet ur juridisk synpunkt icke oriktigt behandlat denna sak, då det tillstyrkt afslag å min motion. Utskottet har nemligen stödt sin framställning på den lagliga rätt, staten, enligt ordalydelsen i det emellan Kongl. Kammarkollegium och Johan Regnell Johansson den 19 Juni 1860 angående arrende af Motala kungsfiske och mjölkvarn upprättade arrendekontrakt, eger, eller att arrendatorn skall väl underhålla och, när så fordras, nybygga alla till kungsfisket och qvarnen hörande byggnader, dammar och öfriga inrättningar, utan anspråk på någon ersättning, äfven om dessa byggnader, verk och inrättningar under tiden skulle genom isdref och vattnets åverkan eller andra tillfälliga händelser lida skada. Deremot anser jag billigheten fordra, att vi icke nu hålla så strängt på den lagliga rätten, utan göra afseende på de ovanligare naturhändelser, som inträffade åren 1866 och 1868. Det under December månad 1866 inträffade isdrefvet var starkare än någonsin förut i mannaminne, och följderna deraf var den, att de till Motala kungsfiske och mjölkvarn hörande dambyggnader skadades mera än vanligt, ja totalt raserades. Sedan en del af dammarne och hela fiskeverket blifvit af arrendatorn nybyggda under eftersommaren 1867, bortfördes byggnaderna ånyo af den ovanligt starka vattenflod med isdref, som inträffade i Februari och Mars år 1868. Derjemte torde det tillåtas mig att få fästa uppmärksamheten derå, att arrendatorn icke fordrar ersättning för den skada, som isdref och vattenflod förorsakat de af honom arrenderade verk, hvilka han måst iståndsätta, utan inskränker sin

begäran dertill, att han måtte erhålla befrielse från arrendeafgifterna under åren 1867 och 1868, då han varit i saknad af all inkomst från de arrenderade lägenheterna. Utom ofvanberörda naturförhållanden var det äfven en af vederbörande myndighet vidtagen åtgärd, som lade hinder i vägen för arrendatorn att under år 1867 draga någon nytta af lägenheterna. Arrendatorn hade nemligen på våren sistnämnda år i och för dammarnes återuppbyggande anlagt en provisionel fördämning emellan dammarne, för att under byggnadstiden afleda strömmens vatten till kungsådran. Men sedan kronofogden i orten blifvit i anledning af magistratens i Jönköping skrifvelse af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län beordrad att, för att rädda Jönköpings stad från öfversvämning i följd af det höga vattenståndet i Vettern, låta bortrifva alla i Motala ström befintliga, mot lag uppenbarligen stridande dambyggnader eller annat stängsel, som vore för vattenloppet hinderligt, anbefalldes arrendatorn Johansson att genast borttaga den för ombyggnaden af dammarne nödvändiga fördämningen, ehuru kungsådran vid undersökning befanns innehafva sin lagenliga bredd af 25 fot. Hade kronofogden icke gått så till väga, så skulle, efter den särskilda kännedom om förhållandena jag eger, en öfversvämning otvifvelaktigt hafva inträffat, enär kungsådran icke hade tillräcklig sektionsarea för afledande af det ovanligt starka vårflödet, men genom fördämningens borttagande erhöll bredden i aftoppsrännan en behöflig utvidgning, hvarigenom äfven flödet kunde undvikas. Vattenflödet var så stort ifrågavarande år, att sjön Roxen var nära att svämma öfver sina bräddar, och för Göta kanalbolag var en bank vid Norsholm nära att förstöras. Äfven på andra ställen gjorde vattnet åverkan. Det var således, enligt min tanke, alldeles nödvändigt, att kronofogden vidtog ofvanberörda åtgärd, ehuru man måhända skulle kunna bestrida densammas laglighet. Nu hemställer jag, om det kan anses vara med rättvisa och billighet förenligt, att arrendatorn af Motala kungsfiske och mjölqvarn skall ensam vidkännas all den skada och förlust, som uppstått i följd af dessa naturhändelser och vederbörande myndighets åtgärd. Jag kan för min del icke anse detta rättvist och billigt, utan att arrendatorn bör erhålla någon ersättning. Då hans förluster i följd af kostnaderna för byggnadernas återuppförande blifvit af sakkunnige personer uppskattade till ett för åren 1867 och 1868 sammanräknadt belopp af nära 8,000 R:dr, synes mig hans begäran om eftergift af arrendet för nämnda tvänne år icke vara obillig, och jag hoppas, att Kammaren måtte, oaktadt Utskottets afstyrkande, lemna sitt bifall till min motion. Det är icke min mening att framställa något klander emot Utskottet, derföre att det icke funnit skäl att tillstyrka bifall till min motion, ty Utskottet har endast gjort sin pligt, nemligen att bevaka och tillgodose statens rätt och bästa, och det ankommer på Kamrarne att efterskänka statens rätt eller icke. Då ifrågavarande sak är tillräckligt utredd och i öfrigt allmänt känd, anser jag ärendets återremitterande till Utskottet vara öfverflödigt, hvarföre jag icke vill derom framställa yrkande; men på de skäl jag nu haft äran andraga och hvilka äro i min motion närmare utvecklade, yrkar jag, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla min motion i ämnet.

Herr Granlund: Jag är fullkomligt öfvertygad derom, att Utskottet, i händelse det erhållit fullständiga upplysningar rörande de förhållanden, som på denna frågas pröfning inverka, icke skulle hafva kommit till det slut, som Utskottets betänkande utvisar. Mine Herrar! det är icke här fråga om att gifva en kronans arrendator ersättning för nya dambyggnader, som gått förlorade genom inträffade naturhändelser, utan den framställning, motionären gjort, afser att åt arrendatorn af Motala kungsfiske och mjölqvarn efterskänka arrendeafgiften för de två åren 1867 och 1868, under hvilka han icke haft någon inkomst af de arrenderade lägenheterna. Det årliga arrendet är genom Kongl. Kammarkollegii kontrakt den 19 Juni 1860 bestämdt till 120 tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn. I kontraktet stadgas visserligen, att arrendatorn skall utan anspråk på någon ersättning underhålla och nybygga alla till lägenheterna hörande byggnader, dammar och öfriga inrättningar, äfven om dessa under arrendetiden genom isdref och vattnets åverkan eller andra tillfälliga händelser lida skada. Nu inträffade i December månad år 1866 den af motionären omtalade händelsen, hvarigenom de till fisket och qvarnen hörande dambyggnader totalt förstördes. För att komma i tillfälle att återuppbygga dammarne, måste arrendatorn på våren år 1867 anbringa en provisionel fördämning, genom hvilken kungsådran likväl icke minskades till sin lagliga bredd. Då ökades i följd af det starka vårflödet vattnet i sjön Wettern så mycket, att Jönköpings stad hotades af en öfersvämning. För att förekomma densamma, ingick magistraten i Jönköping med en skrivelse till Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län, med begäran om vidtagande af erforderliga åtgärder för vattenflödets afledande, och Konungens Befallningshafvande beordrade vederbörande kronofogde att låta borttrifva alla i Motala ström befintliga, mot lag uppenbarligen stridande dambyggnader äfvensom annat för vattenloppet hinderligt stängsel. Vid den af kronofogden anställda undersökning förstängades arrendatorn af ifrågavarande lägenheter att genast borttaga ofvannämnda provisionela fördämning. Genom densammas borttagande blef det således omöjligt för arrendatorn att återuppbygga de förstörda dammarne förr än på efter sommaren, då han fullbordade en del af de nya dammarne jemte hela fiskeverket, men dessa byggnader borttogos ånyo af den ovanligt starka vattenflod i förening med isdref, som inträffade under Februari och Mars månader år 1868.

Af Utskottets betänkande synes, att Utskottet icke fått tillräckliga upplysningar, huruvida arrendatorn ifrågavarande år haft någon inkomst af qvarnen eller icke. Nu har emellertid jag erhållit bestämda upplysningar derom, att både fiskeverket och qvarnbyggnaderna blifvit så skadade, att arrendatorn under nämnda tid icke kunnat draga någon nytta af vare sig fisket eller qvarnen. Utskottet ansåg, att då man saknade kännedom derom, att minskning i inkomsterna af qvarnen uppstått, men detta verk vore af större betydelse än fisket, någon eftergift i den för båda dessa lägenheter gemensamma arrendeafgift icke borde göras. Men då nu blifvit upplyst, att arrendatorn icke heller af qvarnen haft någon inkomst berörda år, synes mig det vara staten föga värdigt att så illa behandla en sin arrendator genom en vägran att efterskänka arrendet, som en enskild vattenverksegare icke skulle göra med sin arrendator. Såsom en

ömmande omständighet i detta fall torde äfven anses det förhållande, att ifrågavarande arrendator blifvit aldeles utblottad i följd af sina försök att uppfylla den honom enligt kontraktet åliggande nybyggnadsskyldighet.

Utskottet yttrar, "att i fråga om eftergift af arrenden för statens egendomar, den åsigt synes på sednare tiden hos representationen hafva i allmänhet gjort sig gällande, att sådana eftergifter icke borde beviljas utom i *sällsynta olycksfall*, försakade af ovanliga naturhändelser, hvilka vid arrendekontraktets ingående ej kunnat förutses, men att något sådant olycksfall så mycket mindre kan i förevarande hänseende antagas hafva varit för handen, som uti kontraktet förutsattes såsom en möjlighet, att isdrift eller vattnets åverkan skulle kunna tillskynda de arrenderade lägenheterna skada". För min del får jag förklara, att jag anser ett sådant *sällsynt olycksfall* hafva för ifrågavarande arrendator inträffat. Den i kontraktet förutsatta möjlighet, att isdrift eller vattnets åverkan kunna tillskynda de arrenderade lägenheterna skada, afser naturligen de årligen återkommande, mera normala förhållanden; men då förut omtalade vårflöden varit, på sätt motionären upplyst och för öfrigt är allmänt känt, ovanligt starka och häftigare, än någonsin förut i mannaminne egt rum; då den af vederbörande myndighet anbefallda åtgärd af fördämningens borttagande förhindrade dammarnes återuppbyggande å sådan tid, att arrendatorn kunnat under samma år draga någon nytta af fisket och qvarnen; då de slutligen till en del fullbordade dambyggnaderna ånyo förstördes genom vattnets åverkan; och då dertill kommer, att arrendatorn, ett eller två år sedan han ändtligen lyckats nybygga dammarne, till andra personer afträdde arrenderätten, hvarigenom han sattes ur stånd att under den sista tiden draga någon synnerligen stor inkomst af arrendet, synas mig dessa omständigheter utmärka, att ett sällsynt olycksfall här är för handen. Vid sådant förhållande och då hvar och en lätteligen inser det billiga i motionärens framställning, yrkar jag bifall till motionen.

Herr Dufwa: Den talare, som i denna fråga först hade ordet, yttrade, att saken vore så fullständigt utredd, att någon ytterligare upplysning icke erfordrades, utan att vi endast hade att bifalla motionen. I detta afseende måste jag dock vitsorda en sednare talares uppgift, att Utskottet icke erhållit fullständig upplysning om alla förhållanden, sådana de af den förste talaren omförmäldes. De handlingar, som vid sakens pröfning varit för Utskottet tillgängliga, lemnade icke någon upplysning derom, att jemväl den till de arrenderade lägenheterna hörande qvarn lidit sådan skada i följd af förut omtalade naturhändelser, att den blifvit obrukbar, utan tvärtom antog Utskottet, att arrendatorn under ifrågavarande år varit i tillfälle att draga inkomst af qvarnen, äfven om det arrenderade fiskeverket blifvit genom isdrift och vattnets åverkan förstördt. Då fråga blifvit väckt om eftergift af arrendet, på den grund att arrendatorn icke under de två åren haft någon inkomst af de arrenderade lägenheterna, kunde således Utskottet, i saknad af upplysning derom att inkomsten af qvarnen gått förlorad, icke med skäl tillstyrka bifall till motionen. Men dessutom finnes en annan omständighet, som äfven bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit. Saken har nemligen redan två

särskilda gånger förevarit hos de lokala embetsmyndigheterna och hos Kongl. Maj:t. Det torde med temligen fullkomlig visshet kunna antagas, att de lokala myndigheterna icke skulle hafva underlåtit att understödja en framställning om ersättning till arrendatorn för den förlust, som drabbat honom, i händelse omständigheterna varit så helt och hållet till arrendatorns förmån, som de föregående talarne velat ådagalägga. Emellertid befinnes det, att de framställningar, arrendatorn i detta syfte gjort, icke vunnit understöd af vederbörande myndigheter. Vid sådant förhållande och då Utskottet i öfrigt haft goda skäl att icke tillstyrka bifall till motionen, får jag för min del yrka bifall till Utskottets ifrågasvarande hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 32, i anledning af väckt motion om medgifvande af ersättningsfri tångtägt utanför kronoplanteringen Gamla Espet i Christianstads län.

Herr O. B. Olsson: För min del har jag icke bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit i denna fråga. Fördenskull har jag äfven vid betänkandet fogat min reservation. Derutaf framgår, att de små jord-innehafvare, hvilka bo i Åhus och Yngsjö byar och som i allmänhet äro fattigt folk, åtnjutit fördelen att utan afgift upphemta tång utanför kronoplanteringen Gamla Espet intill år 1868, då, på framställning af Skogsstyrelsen, Konungens Befallningshafvande i Christianstads län beslöt, att rätten till tångtägt skulle försäljas på auktion. Detta skedde äfven vid särskilda tillfällen, och resultatet blef, att för tiden från den 1 Oktober 1868 till den 1 Maj 1869 densamma, utstakad i 46 lotter, inropades af 35 personer för 17 R:dr, men sedermera öfvertogs vid förnyadt utrop af samtliga lotterna, rättigheten af kyrkoherden i Åhus, Lovén, för 21 R:dr. Å tångtägten under vintrarne 1869—1871 hölls ytterligare auktion, då priset uppgick till 50 R:dr för båda åren, och för alla tre åren blir således inkomsten för staten i medeltal för år omkring 23 R:dr. Nu frågar jag: kan det vara skäl, att staten skall framgent bibehålla den nu bestämda anordningen med tångtägten, hvilken lemna en så ringa inkomst, då staten nödgas att hålla en eller flera karlar i ändamål att uppbära betalning för tången och kontrollera afhemtningen. Det ligger ju för öppen dag, att staten på sådant sätt skall af hela saken icke hemta inkomst, utan tvärtom förlust. Motionären har äfven visat, att det icke är nog med det besvär och den kostnad, som härflyter af *tillsynen öfver tångafhemtningen* och liquidens verkställande, utan att deraf förorsakas en *ytterligare* utgift för staten i och för den *redovisning* af uppbörden, som skall ingifvas till Konungens Befallningshafvande i länet, derifrån aflemnas till Statskontoret och så ända upp till statsrevisionen. Allt detta sammanlagdt belastar statsverket med så stora omkostnader, att den lilla inkomst staten erhåller af tångtägten på långt när icke räcker till att

betäcka dem, och derföre yrkar jag afslag å Stats-Utskottets förevarande hemställan och bifall till Herr Sven Nilssons motion.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Hela denna tångtågsaffär är så i högsta mätto obetydlig, att jag ganska mycket tvekade, om jag skulle besvära Riksdagen med någon motion derom. Men då jag tog i betraktande alla handlingar i saken och den vidlyftiga skriftväxling, som vederbörande myndigheter haft alltsedan år 1832 för att reglera denna tångtågsfråga, och då jag dertill fann, att densamma inalles icke inbringade staten mera än högst 25 R:dr per år, tyckte jag, att det kunde vara värdt någon möda och litet besvär att befria staten från en inkomst, som måste förskaffa staten förlust.

Det är nemligen uppenbart, att, då rätten till tångtåg varit i 3 år utarrenderad och, af vederbörande skogstjensteman utstakad i 46 lotter, icke kunnat inbringa staten mera än högst 25 R:dr för något år, det är, säger jag, tydligt, att detta icke är någon inkomst, som ens motsvarar det besvär och de omkostnader, staten måste underkasta sig i och för auktionsförrättningen och öfriga formaliteter. Och skall nu tången hädanefter få uppsamlas och betalas med 10 öre per lass, så måste en betydlig kontroll från statens sida iakttagas för att hålla reda på, hvem som samlar och hemtar denna tång och huru många lass hvar och en bortför.

Detta kan åter icke aflöpa utan en jämförelsevis icke så ringa kostnad, som staten måste utgifva, under det att inkomsten af uppbörden kan vara mera problematisk. Ty om tånghemtaren har tillgång att erlägga föreskrifvet pris, tager kontrollören ut betalningen, och Kronan får sitt, men om den stackaren dertill saknar medel, lär väl staten få blifva utan, då der intet finnes, intet kan tagas. Och så *kan* saken ställas, att detta oftare kan blifva regel än undantag. Det skulle ju kunna hända, att allmogen läte fattighjonerna samla tången samt afhemta den och lenna åt vederbörande kronobetjening att uttaga tioörena af dem, som icke hafva någonting.

För öfrigt har jag mig särskildt bekant genom meddelande från den person, som haft tillsyn öfver tångens uppsamling och afhemtning samt förde förteckning öfver hvarje lass under de båda vintrarne 1869—1871, att då afhemtades omkring tusen lass hvarje år. Häraf skulle således kunna blifva en inkomst för staten af 100 R:dr om året, under förutsättning af lika mycken tångtåg, som egt rum under nämnda tid. Men jag hemställer till eder, mine Herrar, huruvida, äfven om staten kunde inkassera 100 R:dr om året, men staten på samma gång måste hålla kontroll deröfver, att betalningen blir ordentligt redovisad och riktigt bokförd, hvilken granskning fortgår ända upp till statsrevisionen, detta kan vara någon affär för staten att taga vara på. Jag tror för min del, att staten hushållar bättre, om den afstår från sådana små höghetsrättigheter. Det är äfven i öfvertygelse härom jag tagit mig friheten väcka en motion och nu uppträder till dess försvar.

För öfrigt skall jag icke längre uppehålla Kammaren med något tal om denna sak. Jag vill blott tillägga några få ord. Jag hörde visserligen

ligen häromdagen yttras, att man icke borde till enskilde ledamöters här gjorda meddelanden fästa sådan tillit, att man, med ledning af dem, bestämde sitt beslut; och måhända gör något så beskaffadt misstroende sig nu gällande mot motionen. Jag anser mig derföre böra fästa uppmärksamhet uppå, att den uppgift jag nyss lemnade derom, att Kronan af denna tångtäkt icke kunnat erhålla högre inkomst än 25 R:dr för något år, har jag behörigen styrkt inför Stats-Utskottet. Utskottet har sett de officiela auktionsprotokollen, men Utskottet har icke funnit lämpligt att vid motiveringen af sin afstyrkande hemställan omnämna dessa protokoll, hvilka skulle hafva lagt i dagen en annan sida af saken, än den Utskottet behagat visa Kammaren till stöd för dess uppfattning deraf.

Dessa protokoll finnas emellertid här i min pulpet tillgängliga för hvar och en af Kammarens ledamöter, och jag är således i tillfälle att när som helst visa, att mitt yttrande i *detta* fall icke är någon lös uppgift.

Hvad åter beträffar den uppgiften, att, sedan tillstånd gifvits jord-innehafvare i Åhus socken med företrädesrättighet för dem i Åhus by att insamla tång med afgift af tio öre för hvarje lass, omkring hundra lass afhemtats hvarje år, den uppgiften har jag, såsom jag äfven nyss tillkännagaf, erhållit af den, som under nämnda tid fört förteckning öfver afhemtningen, och den ber jag Herrarne *tro*. I sådant fall är jag ock förvissad, att Herrarne icke skola motsätta sig mitt yrkande om afslag å Betänkandet och bifall till min motion.

Herr Grefve Posse: Denna fråga är, såsom den siste talaren riktigt anmärkt, ofantligt liten, men det oaktadt anser jag mig pligtig att yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan. Huru ringa frågan än är, förmodar jag, att Herrarne läst betänkandet, och i sådant fall är jag öfvertygad, att Herrarne funnit detsamma väl grundadt. Såsom hufvudsakligt skäl för en annan mening har man velat göra troligt, att särskild kostnad skulle vara förenad med kontrollen af denna tångtäkt och liqviden derför, men detta är icke fallet. Den skogsbetjening, som är anställd vid flygsandsplanteringen Gamla Espet, håller uppsigt äfver tångafhemtningen och tillser att Kronans planteringar dervid ej skadas, utan rättighet till särskild ersättning för detta besvär, som utgör en del af dess åliggande.

Hurusomhelst är detta dock ett värde, och om detsamma lemnades vind för våg, utan att några bestämmelser reglerade förhållandet, skulle deraf lätt kunna uppkomma trassel och oordningar. Saken är, som sagdt är, obetydlig, men den gäller obestriddligen en statsverkets tillgång, hvilken staten icke bör afhända sig, och jag måste derföre påyrka bifall till betänkandet.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Äfven jag har inom Stats-Utskottet deltagit uti behandlingen af detta ärende, men dervid icke kommit till samma resultat som Utskottet. De föregående talare, hvilka dela min åsigt i saken, hafva för öfrigt redan så fullständigt utredt förhållandet, att i detta hänseende föga återstår för mig att tillägga. Jag ber blott att få yttra några ord med anledning af hvad Stats-Utskottets ärade ordförande nu anfört. Han har nemligen, i öfverenstämmelse med hvad Utskottet af-

ven framhållit i motiveringen till betänkandet, sagt, att, om motionärens yrkande godkändes och vederbörande följaktligen befriades från erläggande af ifrågakarande afgift, statens utgifter till bevakningspersonalen blefve hvarken större eller mindre än förut, emedan aflöningen till denna personal derigenom icke komme att undergå någon förminskning, samt att den nu bestämda afgiften af 10 öre lasset skulle komma att utgöra ett billigt bidrag till aflöning åt den betjening, som torde erfordras för att öfvervaka ordningen vid tångens afhemtning. Med anledning häraf anhåller jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, att den vid kronoplanteringen anställda skogsbetjeningen uppår lön af staten *såsom sådan*, men ingalunda för att taga vård om eller räkna det antal lass tång, som årligen på berörda plantering kommer att uppbergas och afhemtats. Skall staten fortfarande hålla på denna ringa inkomst, lär det alltså icke kunna undvikas, att staten äfven får anställa särskilde tillsynings- och uppborädsmän för detta ändamål, och kostnaden för aflöning af sådane stiger säkerligen till vida mera än den lilla inkomst staten nu har, hvilken hittills ej något är öfverstigit 25 R:dr, äfven om denna inkomst framdeles skulle komma att ökas till ett å två hundra R:dr för året, då tillsynen och kontrollen vid tångens afhemtning samt uppboräden och redovisningen med betalningen säkerligen ändå skola vålla staten förlust i stället för inkomst. Det är ur denna synpunkt som jag anser, att motionärens förslag bör godkännas, då min lifliga öfvertygelse är, att staten genom att fortfarande fasthålla vid en så obetydlig rättighet, som denna dock i verkligheten är, skall årligen tillskyndas förlust och icke vinst, som jag anhåller hos Herr vice Talmannen om proposition å bifall till motionärens framställning och afslag å betänkandet.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Med anledning af Herr Utskottsordförandens uppgift, beträffande förhållandet med skyldigheten för den vid flygsandsplanteringen anställda personal att utöfva tillsyn öfver tångafhemtningen utan rätt till särskild ersättning för detta besvär, finner jag mig böra upplysa Kammaren, att redan år 1832 ordningen för tångafhemtningen reglerades af Konungens Befallningshafvande i Christianstads län, samt att ytterligare beslut derom fattades af samma myndighet år 1862. Denna ordning är således reglerad genom fullständiga föreskrifter, och det är *detta* förhållande såväl Stats-Utskottet i sin motivering som Utskottets Herr ordförande i sitt anförande i dag åsyftat och haft för ögonen, då de omnämnt bevakningspersonalens skyldigheter. Men det numera föreskrifna sättet att räkna lassen och att derefter beräkna den betalning, som bör till staten erläggas för tångafhemtningen, var icke då ifrågaställt. Detta är således en sedermera tillkommen nyhet, hvilken ovilkorligen måste för staten medföra nya kostnader, om den föreskrifna kontrollen skall behörigen kunna utöfvas. Ty skogsbetjeningen är enligt sin instruktion endast förbunden att vårda kronoplanteringen och tillse, att derå uppväxande träd ej må skadas genom värdslöshet vid tångtågten. Huru många lass med tång må afhemtats, och om detta sker med eller utan liquid, dermed har denna betjening uppenbarligen icke att skaffa. Besväret med den saken tillkommer särskildt de personer eller — dessa så kallade tångtågsuppborädsmän — hvilka hvarken kunna åläggas eller lära

åtaga sig detsamma utan ersättning. Detta förhållande synes mig vara så tydligt och klart, att det icke behöfver till riktigheten närmare bestyrkas. Men just af detsamma föranledas de stora omkostnader, som den nuvarande anordningen med tångtågten medför, och det är också just der-
 utaf jag hemtat anledning att hos Riksdagen göra den framställning i ämnet, om hvilken nu är fråga. Jag vidhåller således mitt yrkande.

Efter nu slutad öfverläggning gäfvos propositioner dels å bifall till Utskottets förslag och dels å bifall till det förslag som motionen i ämnet innehöll. Herr vice Talmannen fann ja öfvervägande för förstnämnda mening. Då likväl omröstning begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 32,
 röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att Riksdagen för sin del må medgifva, att tången utanför kronoplanteringen Gamla Espet vid Åhus får uppsamlas och användas i enlighet med föreskrifterna i Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 19 November 1869, men utan erläggande af den i samma bref bestämda ersättning.

Voteringen visade 96 ja mot 24 nej, och hade alltså Utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion, angående eftergift af den Rådmanen L. O. Peterson m. fl. åliggande skyldighet att erlägga ränta å ett Kronan tilldömdt ersättningsbelopp.

Härvid yttrade:

Herr Adlersparre: Den kännedom jag har om åtskilligt, som rör förevarande fråga, gör det till en samvetssak för mig att för några minuter anhålla om Kammarens uppmärksamhet.

Enligt min öfvertygelse är icke någon motion mer berättigad än den ifrågavarande, och den synes mig vara grundad både på rättvisa och billighet. Jag tjenstgjorde på varfvet i Carlskrona, då den händelse, som här är i fråga, timade, och jag kan intyga, att båda de ifrågavarande besigtningmännen lojalt och nitiskt utförde sina åligganden, samt att det fel, som de låtit komma sig till last, egentligen är ett formfel, då de för tidens vinnande verkställde besigtningen af det levererade hamppartiet utan att afvakta rådmannens ankomst. Säkert är emellertid, att hans närvaro ej skulle hafva förhindrat det svek, som utöfvades af en besigtningen biträdande handverkare vid hampanns öfverlemnande.

Emellertid begicks ett fel, och besigtningmännen dömdes härför så

väl att sjelfve behålla den odugliga hampa, hvilken genom handtverkarens brottslighet af dem emottogs, som derjemte betala den sålunda kasserade hampans värde enligt inköpspriset. Detta hafva besigtningmännen äfven fullgjort genom att till staten erlägga hvad som af staten blifvit för denna del af hamppartiet utbetaldt med 10,992 R:dr 39 öre R:mt. Men oakadt staten sålunda blifvit till fulla godtgjord för sin förlust, har besigtningmännen blifvit ålagdt att utöfver ersättningsbeloppet erlägga å sagda 10,992 R:dr 39 öre 6 procents årlig ränta under de många år, som målet varit beroende af domstols pröfning. Det är endast befrielse från skyldigheten att utbetala denna ränta, som af motionären afses. Besigtningen egde rum år 1860 och slutlig dom i saken föll först år 1869. Under dessa många år låg den hampa, hvaraf den kasserade leveransen bestod, förseglad i Kronans magasin i Carlskrona och var sålunda undanhållen besigtningsmännens disposition. Men det oakadt har man ålagt besigtningmännen att betala sex procents mångårig ränta å värdet af en vara, deröfver de förmenats att fritt förfoga.

Staten har, såsom sagdt är, erhållit full godtgörelse för den skada staten lidit genom besigtningens felaktighet. Borde icke då staten vara nöjd dermed. Då staten icke sjelf betalt någon ränta på sina penningar synes det mig, som skulle staten icke heller böra fordra sådan af de böteskyldige. I annat fall kan man ju vara berättigad att säga, det staten ockrar på sina tjenstemäns fel. Ett sådant förfarande torde icke numera vara öfverensstämmande med statens verkliga och välförstådda intresse.

Jag anhåller derföre vördsamt, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, måtte för sin del bifalla motionärens framställning, och jag ber slutligen blott få tillägga, att, om ock en af de ifrågavarande besigtningmännen eger enskild förmögenhet, detta icke är händelsen med de båda öfrige, som äro fullkomligt medellöse, och af hvilka den ene numera blifvit försatt i konkurstillstånd.

Herr Brunberg: Jag ber att till alla delar få instämma i den siste talarens yttrande, och jag tillåter mig i öfverensstämmelse dermed att äfven för min del yrka afslag å Utskottets hemställan i betänkandet samt bifall till min motion.

Herr Grefve Posse: Det skulle sannerligen vara för mig ofantligt kärt, om jag kunde instämma i det yrkande, som med anledning af Stats-Utskottets förevarande betänkande nyss blifvit framstaldt från annat håll. Rättsfrågan är verkligen här af den beskaffenhet, att hjertat bjuder att bevilja hvad förståndet icke vill medgifva. Hampan levererades på utsatt dag och den kasserade delen deraf kom att under tio år förblifva i Kronans förvar. Rättegången fortsattes icke till följd af något besigtningsmännens förvällande, utan derigenom att Kronans ombud uppehöll den genom förnyade stämningar och sedermera vädjade till högre rätt. Slutligen dömdes besigtningmännen icke allenast att ersätta staten dess förlust, utan äfven att derutöfver erlägga 6 procents årlig ränta å ersättningsbeloppet under hela den tid rättegången handlagts af domstolarne.

Detta måste synas hvar och en hårdt, så att, om dessa uppgifter, som

här lemnats, varit styrkta af tillförlitliga handlingar, jag antager för sannolikt, att Utskottet skulle hafva afgifvit ett annat betänkande. Men inför Stats-Utskottet har icke blifvit framlagd någon enda handling i saken, som egde officiellt vitsord, eller något annat än en icke underskrifven promemoria, och under sådana omständigheter har Stats-Utskottet verkligen icke kunnat göra annat, än hvad Utskottet gjort, då det lemnat en slags hänvisning till en kommande Riksdag. Ty en sådan fråga som denna bör i främsta rummet vara fullständigt utredd och styrkt till alla detaljer, och som detta icke lärer kunna ske annorlunda än genom regeringens medverkan samt, för den händelse att här omtalade bevekande skäl och omständigheter anses böra dertill föranleda, Kongl. Maj:t, på vederbörandes underdåniga anhållan, torde i ämnet affåta nådig proposition, hvarförutan något definitivt beslut icke lärer kunna fattas af Riksdagen, nödgas jag påyrka bifall till betänkandet.

Herr Palander: Med anledning af den siste talarens yttrande, att, för den händelse innehållet af den vid motionen fogade bilagan till riktigheten blifvit hos Stats-Utskottet behörigen konstateradt, Utskottet sannolikt skulle hafva kommit till ett annat resultat, ber jag att för min del få tillkännagifva, att jag eger fullkomlig kännedom om sanningsenligheten af de uppgifter som i promemorian förekommo, och jag anhåller på grund deraf att få instämna i den förste talarens yrkande, så mycket heldre som jag jemväl gillar de motiver han anfört till stöd för detsamma.

Herr Berg: Då jag till alla delar gillar de af Herrar Adlersparre och Palander uttalade åsikter rörande denna fråga, och då jag i sak icke har något vidare att tillägga, så ber jag endast få instämna i det af dem gjorda yrkande om afslag å Utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Carlén: För så vidt jag icke fattade Stats-Utskottets ordförande orätt, förklarade han i början af sitt anförande, att han sjelf numera kunde vitsorda de uppgifter Herr Adlersparre nyss lemnat. Om så är förhållandet och då dessa uppgifter sedermera äfven blifvit intygade af tvänne andra talare, synes nödig utredning icke saknas. Vi torde således vara oförhindrade att nu fatta definitivt beslut, och för min del får jag förklara, att jag under nämnda förutsättning instämmer i det yrkande Herr Adlersparre afgifvit.

Herr Grefve Posse: Den siste värde talaren har helt och hållet missuppfattat mina ord. Jag sade mig hafva anledning tro, att ifrågavarande uppgifter voro riktiga, men att de likväl icke ännu, mig veterligen, blifvit officiellt vitsordade.

Herr Liss Olof Larsson: Mig förefaller frågan tillräckligt utredd så till vida, att vederbörande tjenstemän begått ett uppenbart fel, då de å Kronans vägnar mottagit en vara, som de förklarar för fullgod, oaktadt det sedan befunnits att den varit oduglig. Det är väl klart att staten, så snart varan levererades och godkänts af besigtningmännen, utbetalade pri-

set för densamma, och dessa penningar lågo således räntelöst ute ända från 1860 i Juni tills 1869 i Maj, då besigtningmännen genom Hofrättens öfver Skåne och Blekinge dom blef ålagdt att ersätta kronan dess förlust. Nu säger man visserligen, att desse besigtningmän återbetalt sjelfva köpesumman för hampan, och att man dermed borde låta sig nöja, enär Kronan icke lidit någon förlust. Till dem som påstå detta, tillåter jag mig göra den frågan: är det då alldeles likgiltigt, om vi i förråden hafva materialier som i verkligheten äro odugliga?

I förevarande fall kan det så hafva varit, men om ett krig utbrutit under tiden, har det äfven då varit likgiltigt? För principens skull synes det mig, som bör man strängt vidhålla att mot personer, som gjort sig skyldiga till en så uppenbar förseelse som här ifrågavarande, icke låta nåd gå för rätt, utan tvärtom hålla efter dem för att motverka förnyandet af dylika underslef. När det vid ifrågavarande besigtning gått så långt i försumlighet, att en af besigtningmännen, oaktadt han icke var närvarande vid sjelfva besigtningen, likväl underskrifvit besigtning sinstrumentet, så tror jag för min del, att Utskottet haft fullt skäl för sitt afgifna utlåtande, till hvilket jag derföre äfven yrkar bifall, under önskan att historien om Palanderska hampan nu äntligen måtte få anses utagerad.

Herr *Tjernlund* förenade sig med Herr Liss Olof Larsson.

Herr *Tenger*: På samma gång jag anhåller att få till alla delar instämma med Herr Adlersparre, ber jag ytterligare få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det icke var besigtningmännen som öfverklagade underrättens dom, utan det var Kronans ombud som gjorde det, och derföre blefvo förstnämnde personer icke i tillfälle att betala det dem i underrätten ådömda ersättningsbeloppet förr än Hofrättens dom i målet fallit. Då således staten sjelf, genom sitt ombud, förorsakat dröjsmålet med liqviden, så synes det vara obilligt, att besigtningmännen skola åläggas betala ränta å beloppet under mellantiden.

Herr *Carl Ifvarsson*: Jag tror det hade varit bäst, om denna fråga icke blifvit föremål för Riksdagens pröfning. Hvad som varit mig särskildt bekant i densamma vill jag icke framdraga, ty det vore kanske alltför obehagligt för vederbörande att höra. Herr Liss Olof Larsson har nyss nämnt det verkliga skälet, hvarföre man icke inom Utskottet velat tillstyrka bifall till motionen. När tre personer skulle verkställa besigtningen och endast tvänne voro närvarande, men alla tre ändock underskrefvo besigtning sinstrumentet, så kan man väl icke säga, att ett sådant dokument är lagligt och tillförlitligt, och det är icke mer än billigt att besigtningmännen få plikta för en sådan förseelse. Man har för öfrigt hört så många historier om förvaltningen i Carlskrona, så att det torde för personerna sjelfva vara bäst, om man glömmor bort hvad som passerat vid transaktionerna derstädes.

Jag anhåller om bifall till Utskottets utlåtande i frågan.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs och biföllos ytterligare af Stats-Utskottet afgifna utlåtanden:

N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsondring af jord från mönsterskrivarebostället Gösslunda Knektgården vid Westgöta-Dals regemente, till skolhusplan och planteringsland för Gösslunda församlings folkskola; och

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, i fråga om skattefrihet för kapellpredikantsbostället i Malå församling af Westerbottens län.

§ 7.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 36, i anledning af väckt motion om eftergift af den rätt Kronan kan ega till qvarlåtenskapen efter afidna Emma Ulrika Welin.

Herr Sjöberg: Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida Riksdagen borde behandla en sådan fråga som nu förevarande, men då så skett tillförene, skall jag icke upptaga Kammarens tid med en granskning af de skäl, som mot Riksdagens befogenhet här vid lag kunna anföras, utan har jag endast begärt ordet för att fästa Kammarens uppmärksamhet å en omständighet, som gäller sjelfva det nu förevarande utskotts-betänkandet eller, närmare uttryckt, Utskottets förslag till beslut i frågan. I den till grund för berörda framställning liggande motionen är nemligen vid den föreslagna eftergiften fästadt det vilkor, att åklagaren tillkommande anmärkningsprocent finge ur Welins bo utgå; — men detta vilkor har Utskottet icke i sin hemställan intagit, förmodligen till följd af något förbiseende af motionens innehåll i denna del. Derföre tager jag mig friheten föreslå, att nämnda vilkor måtte iakttagas, enär frågan otvifvelaktigt rör tredje persons rätt, hvilket också synes af de motionen bilagda handlingarne, och anhåller jag att Kammarerna i sådant hänseende måtte fatta beslut af följande innehåll:

“det Riksdagen för sin del medgifver, att den rätt, Kronan kan ega till qvarlåtenskapen efter ogifta Emma Ulrika Welin må, till förmån för de uti hennes testamente omförmälde personer och ändamål, eftergifvas, dock under vilkor att åklagaren tillkommande aktoratsarfvode skall ur hennes bo utgå.“

Herr Grefve Posse: Jag har begärt ordet endast för att erkänna den nyss gjorda anmärkningens befogenhet och för att förena mig i det af Herr Sjöberg framställda yrkandet.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag vet icke om den anmärkning, Herr Sjöberg gjorde, kan vara så alldeles befogad. Inom Stats-Utskottets inkomstafdelning har jag deltagit i detta ärendes behandling och dervid vunnit sådana upplysningar, att jag icke kan biträda det af berörde leda-

mot gjorda yrkande. Åklagarens anmärkningsprocent lärer enligt dessa upplysningar komma att utgå med omkring en tredjedel af de uti ifrågasvarande testamente upptagna såväl kontanta penningar som öfriga persedlar, i fall detta yrkande af Riksdagen bifalles. Ser man nu efter i testamentet, hvilka persedlar som skola utgå till vissa bland testamentstagarne, så finner man en del vara af så obetydligt värde, att man icke ens vet, huruvida testamentstagarne skulle vilja mottaga dem på vilkor att gifva åklagaren hans anmärkningsprocent för desamma till ett så högt belopp, och för öfrigt vet jag icke heller huru procenten här vid lag skulle kunna bestämmas, då testamentet till en stor del upptager vissa bestämda persedlar att utgå till namngifna personer, på annat sätt än genom dessa persedlars försäljning, hvilket åter uttryckligen icke har varit testament-gifvarens mening; och hvarigenom de i testamentet afsedda gåfvorna icke heller för mottagarne torde få det värde som gifvaren af desamma velat åsyfta. Då jag dessutom anser, att åklagaren med sin mot testamentet väckta klandertalan gått något väl långt i sitt nit för statens bästa, isynnerhet då man erhållit upplysningar om testamentets tillkomst, och de grunder hvarpå det blifvit klandradt till förmån för staten, hvilket i betänkanDET till det hufvudsakligaste finnes angifvet, så tror jag man allt för väl kan utesluta det omtalade vilkoret ur beslutet, och yrkar jag på dessa skäl bifall till Utskottets utlåtande oförändradt.

Herr Edström: Jag ber få erinra Kammarén, att advokatfiskalen i Kammar-kollegium har till embetsåliggande bland annat att bevaka Kronans rätt till danaarf, och att han, för att rätt kunna fullgöra detta åliggande, måste underkasta sig mödan att noga påakta domstolarnes vidlyftiga annonser och sammanföra dessa för en tidrymd af 10 år samt derunder noga genomgå alla förekommande testamentshandlingar etc. Man torde häraf lätt inse, att han är väl förtjent af den honom tillkommande ersättning och således äfven bör erhålla densamma, vare sig i fråga om nu berörda testamente, hvarom rättegång ett par år fortgått, eller i fråga om andra dylika, som gifva skäl till anmärkning från hans sida. Det vore icke välbetänkt att, genom att fränkänna honom denna ersättning, verka förlamande på hans nit att bevaka Kronans rätt, hvars sakförare han här är.

Med anledning af siste talarens yttrande ber jag särskilt få nämna, att åklagarens anspråk på anmärkningsprocent endast rör sju punkter i testamentet, nemligen de sex första samt den sextonde, och hvad den sista beträffar är jag särskildt i tillfälle att upplysa, att den deri omnämnda sparbanksbok endast uppgår till ett belopp af omkring 450 R:dr. Således torde väl den af nämnde talare framhållna svårigheten, att bestämma och uttaga anmärkningsprocenten å de i testamentet upptagna persedlarne, icke vidare behöfva tagas i betraktande.

Jag hemställer derföre, att Kammarén måtte bifalla det af Herr Sjöberg framställda förslaget, och hemtar jag till denna anhållan ett ytterligare stöd i det förhållandet, att Första Kammarén redan fattat ett likartadt beslut.

Öfverläggningen var slutad. Kammarén biföll Utskottets hemställan,

med det förbehåll Herr Sjöberg föreslagit, eller att till Utskottets hemställan skulle fogas ett så lydande tillägg: "dock under vilkor att åklagaren tillkommande aktoratsarfvide skall ur Welius bo utgå."

§ 8.

Till slutligt afgörande förekommo Stats-Utskottets nedannämnda utåtanden:

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående befrielse för Timmermannen Anders Johnsson från honom ådömd ersättningskyldighet för skadad proviant; och

N:o 38, i anledning af väckt motion om beviljande af anslag eller lån för inlösen af erforderlig mark till anläggning af den del utaf Fröviludvika jernväg, som genomlöper Lindes landsförsamling.

Dessa begge utlåtanden blefvo af Kammaren bifallna.

§ 9.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 10, angående afskrifning å värdet af äldre kopparskiljemynt samt å Riksbankens skuld för oinlösta skillingssedlar.

Herr Agardh: Då jag antecknat mig såsom reservant mot nu föredragna memorial, ber jag få säga, att anledningen dertill varit den, att jag finner den form Utskottet valt för afskrifningen af de äldre banksedlarne icke vara lämplig. Enligt lagen för Rikets Ständers Bank af år 1830 skall hvarje år lemnas en öfersigt af Bankens ställning, hvilken öfersigt, som jag tror, allt sedan 1830 utgått under den form, att jemte hufvudräkningen bifogats tre bilagor, den ena upptagande utgifter och inkomster under året, den andra tillgångar och skulder, samt den tredje upptagande inom linien skrifna fordringar och skulder. Så vidt jag kan begripa, skulle nu, enligt Utskottets förslag, några af dessa skillingssedlar i den tredje bilagan föras inom linien, under det att samma slags sedlar skulle på ett annat ställe (i andra bilagan) utföras såsom skuld, utan att det på något sätt kan angifvas, hvilka af sedlarne äro inom linien förda och hvilka upptagas såsom fortvarande skuld. Detta har jag funnit oformligt och därför velat uttala mig deremot; men som jag sett uppgifvet i en tidning, att Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag, så vill jag nu icke göra något yrkande i en fråga, som endast afser en bokföringsåtgärd.

Vidare anfördes ej. Hvad Utskottet hemställt blef af Kammaren bifallet.

§ 10.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 11, angående artiklarne 7—10 i Bankoreglementet.

Punkten 1.

Bifölla.

Punkten 2.

Herr Samuel Johnsson: Då jag reserverat mig mot andra punkten i nu föredragna memorial, rörande höjning af förvaltningsanslaget för Wisby lånekontor från 6,000 till 6,500 R:dr, så ber jag härmed få tillkännagifva mina skäl dertill.

För det första anser jag tjänstemännens vid ifrågavarande lånekontor nuvarande löneförmåner vara fullkomligt tillräckliga. Nu har här visserligen blifvit föreslaget, att tillökningen 500 R:dr i hela anslaget endast skulle användas till vikariats-arfvoden vid inträffande sjukdoms- eller annat dylikt förfall för någon af de ordinarie tjänstemännen; men jag tror, att något särskildt belopp till vikariatsarfvoden här icke behöfver beviljas, isynnerhet som de fleste tjänstemännen vid detta lånekontor hafva andra befattningar med lön på stat och således icke kunna vara i behof af synnerligt stora biförtjenster. Skulle sjukdomsfall uppstå, så tror jag, att det nödiga vikariatsarfvodet mycket väl kan tagas af de tjänstemäns löner, som nu hafva för mycket betaldt i förhållande till sitt arbete. Sålunda, oaktadt jag icke anser t. ex. kassören hafva för stor aflöning, när han är i tjänstgöring, så tror jag dock, att han i händelse af sjukdom bör kunna till sin vikarie aflemna först och främst sina missräkningspenningar och derjemte äfven någon del af lönen.

Ett annat skäl mot förhöjningen af anslaget hemtar jag från det förhållande, att tjänstemännen vid flera af våra enskilda banker hafva mindre aflöning än tjänstemännen vid Wisby lånekontor, oaktadt de föres tjänstgöring i allmänhet är mera ansträngande.

Flera andra skäl skulle jag kunna gifva till stöd för min åsigt; men det redan anförda torde vara tillräckligt för att motivera det yrkande, jag nu går att framställa, nemligen afslag å Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Kolmodin: Då jag vid sistlidne riksdag redogjorde för den fråga, som nu åter föreligger till behandling, ansåg jag mig hafva otvetydigt ådagalagt, att det ej var en löneförhöjning för lånekontorets tjänstemän man åsyftade. Lika litet afses något sådant nu. Frågan gäller helt enkelt, huruvida man bör lemna lånekontoret i Wisby i den ställning, hvori det kommit genom den vid sistlidne riksdag i 135 § af bankoreglementet insatta bestämmelsen om vikariatsarfvoden. Några sådana kunna nemligen under närvarande förhållanden derstädes omöjligen utgå; behöfvet må vara huru stort som helst. Jag ådagalade nemligen vid förra riksdagen genom framläggande af redogörelser för flera år, att det nuvarande anslaget, med iakttagande af den största sparsamhet, nätt och jemnt räckte till att betäcka lånekontorets utgifter under fullt normala förhållanden. Om således något sjukdomsfall för tjänstemännen — och det är tvänne sådana, som gifvit uppslag till hela frågan — inträffa; så är det för lånekontoret en ren omöjlighet att i ringaste mån bidraga till

vikariatsarfvodet. Jag visade äfven å andra sidan, hurusom det, till följd af lönernas ringa belopp, ej lät sig göra att erhålla en vikarie, för hvilken styrelsen kunde hafva förtroende, med mindre hela lönebeloppet anslags till hans arfvode. Man har sagt, att motsvarande tjänster i de enskilda bankerna kunna uppehållas för vida lägre aflöningar. Jag vill ej tvista derom; ty jag känner allt för litet dessa förhållanden. Men närmare liggande jämförelsepunkter finnas. Man jämföre lönerna vid länekontoret i Wisby med dem, som äro anslagna i Riksbanken och de öfriga länekontoren, och man skall lätt förvissa sig om, att de förra, sålunda betraktade, omöjligen kunna anses vara för höga. Det är dessutom ett faktum, som gång efter annan framträdt, att tjänstemännen vid länekontoret i Wisby, i händelse af förfall, måste afstå hela lönerna för tjänsternas uppehållande. Det är mot det obilliga i detta förhållande jag kämpat. Det synes mig nemligen innebära en oförsvärlig hårdhet att lemna en tjänsteman, som haft den olyckan att af sjukdom blifva urståndssatt att sköta sin tjänst, helt och hållet utan allt understöd. Det är samma uppfattning, som förmått min granne till höger att väcka motion i ämnet. Såsom frågan nu står, gäller den ett belopp af högst 500 R:dr, hvilket ej bör anses innebära en för stor uppoffring, då fråga är att afhjelpa ett så stötande missförhållande.

Man har anmärkt, att Utskottets förslag ej utgör ett svar på Herr Leijers motion. Om jag ock i formelt afseende föredragit ett bifall till den sednare, så anser jag dock det föreliggande förslaget, om det godkännes, vara fullt tillräckligt för att undanrödja den ofvan antydda svårigheten och yrkar därför bifall till detsamma.

Herr Lyttkens: Herr Leijer har väckt en motion, åsyftande sådana ändringar i 132 och 135 §§ af nu gällande bankoreglemente, att styrelsen för Wisby länekontor må sättas i tillfälle att, när tjänsteman återstades af sjukdom eller annat laga förfall hindras att bestrida tjänsten, åt hans vikarie meddela arfvode efter de grunder, som äro i detta afseende inom banken gällande, samt att styrelsen härvid icke må vara bunden inom det för länekontorets förvaltning beviljade anslag. Frågan om förvaltningsanslaget vid Wisby länekontor har genomgått flera riksdagar. Vid 1863 års riksdag bestämdes detta anslag, som förut utgjort 4,500 R:dr, till 6,000 R:dr, men utgick då såsom extra anslag i form af arfvoden till förvaltningspersonalen. Sedermera, vid 1867 års riksdag, uppfördes anslaget till oförändradt belopp, 6,000 R:dr, på ordinarie stat och har sedan dess i sådant skick bibehållits.

Hvad motionären emellertid i detta ämne föreslagit har af Banko-Utskottet besvarats på ett ganska egendomligt sätt, i det Utskottet, i stället att tillstyrka eller afslå motionärens framställning hemställt, att det till Wisby länekontor utgående anslaget måtte höjas från 6,000 R:dr till 6,500 R:dr. Detta är att fråga i en sak och få svar i en annan. Utskottets förslag förefaller mig i hög grad olämpligt, ty om man, såsom Utskottet hemställt, nu höjer ifrågavarande anslag, skall man snart få höra, att den beviljade förhöjningen åtgått till diverse utgifter och icke varit tillräcklig att kunna lända till någon hjälp för tjänstemännen att dermed aflöna vikarie vid sjukdomsförfall. Vi skola således om några år stå på alldeles

samma punkt som nu och då ånyo förnimma rop på anslagsförhöjning. Sättet att tillvägagå för åstadkommande af nu förevarande tillökning i anslaget till Wisby länekontor utgör den sedvanliga marschen, då man vill bereda våra tjenstemän löneförhöjning, och har i långliga tider varit användt såsom den form, hvarunder man, så att säga, gnager sig igenom till det åsyftade, nyss antydda målet. När man nu ser efter hvad tjenstemännen vid nämnda länekontor i denna sin befattning hafva att göra, och i hvad ställning de stå, så finner man, att det är landskamereraren, länsnotarien och landskanslisten, hvilka sköta tjenstebefattningarne vid länekontoret, hvaraf framgår, att, då desse statens tjenstemän jemväl kunna åtaga sig anställningar vid länekontoret, dessa sistnämnda befattningar måste vara särdeles lättskötta och lemna obetydligt att göra. Vid sådant förhållande och då tjenstemännen i förhållande till göromålens mängd uppbära ganska tillräcklig aflöning, tyckes det äfven vara med billigheten öfverensstämmande, att de sjelfve aflöna den eller de personer, som vid sjukdomsförfall sköter någonderas tjenstebefattning vid länekontoret.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag för min del yrka, att Kammaren måtte afslå såväl Banko-Utskottets förevarande hemställan som Herr Leijers i ämnet framlagda motion.

Herr Leijer: Jag instämmer helt och hållet i hvad min ärade granne här till venster i ämnet uttalat, äfven i hans åsigt att det skulle leda till samma mål som min motion åsyftat, om man antog Utskottets förslag, men jag ber att få, till hvad han yttrat, lägga några ord.

De två andre talarne, som i frågan yttrat sig, hafva, såvidt jag fattat dem rätt, icke gjort sig reda för de förhållanden, hvarom frågan rör sig, ehuru de tyckas vilja låta påskina sådant. Den förste talaren yttrade, det han ansåg tjenstemännen vid nämnda länekontor icke vara i behof af, såsom han uttryckte sig, "så förskräckligt stora lönetillägg". Herr Kolmodin har redan visat, att här icke är fråga om något lönetillägg. Här talades vidare om, att vid länekontoret skulle finnas såväl kamererare som kassör. Så är emellertid icke förhållandet, ty dessa båda befattningar skötas af en och samma person, nemligen kamereraren. Den siste talaren misstog sig äfven, då han nämde, att landskamereraren i länet är tjensteman vid Wisby länekontor. Landskamereraren är nemligen banko-ombud, och om man ser efter i 4 mom. af Banko-Utskottets nu föreliggande betänkande läser man der följande: "Banko-ombud är icke såsom sådant tjensteman. Han är styrelseledamot och bör kunna från uppdraget skiljas utan rätt till lön eller pension från Riksbanken, såvida han icke derstädes är tjensteman". Frågan gäller således icke landskamereraren-ombudet utan endast de verkliga tjenstemännen vid länekontoret, och desse äro enligt 8 Art. af 132 § i bankoreglementet: en kamererare och en bokhållare, som tillika är registrator. Huruvida den vid kontoret anställde ombudsmannen kan betraktas såsom tjensteman derstädes eller icke, vill jag ej yttra mig om, ty jag kan icke bedöma detta; han åtnjuter emellertid i lön 300 R:dr, kamereraren 1,000 R:dr och bokhållaren-registratoren 800 R:dr. Jag ber att särskildt få fästa uppmärksamhet vid dessa lönebelopp. Om man nemligen jemför dem med de aflöningssummor som bestås vid öfriga länekontoren, der för öfrigt många flere tjenstemän

äro anställda, skall man finna, att hvarje tjänsteman vid sistnämnda lånekontor ensam har mer i lön än sammanlagda beloppet af tjänstemännens vid Wisby lånekontor lönevilkor. Således, om det är mindre arbete vid Wisby lånekontor, så är dock aflöningen i proportion derefter, och det är alldeles nödvändigt att, om man vill hafva dugliga personer till tjänstemän derstädes, tillåta dem att med sina befattningar vid lånekontoret förena äfven andra tjänster, ty blotta 800 à 1,000 R:dr kunna icke vara tillräckliga för en tjänstemans lefnadskostnader.

Den siste talaren nämnde vidare, att om anslaget till Wisby lånekontor förhöjdes, den beviljade förhöjningen skulle komma att användas till annat än det dermed afsedda ändamålet, vikariatsersättningar. Detta är något hvaröfver jag icke vill yttra mig, emedan jag icke är ledamot i lånekontorets styrelse och således icke känner eller kan ansvara för förvaltningens gång. Jag ber blott att få upprepa hvad min kamrat ifrån Gotland vid förra riksdagen upplyste i fråga om användandet af det nu utgående förvaltningsanslaget, 6,000 R:dr. Under 1869 användes af detta anslag:

till aflöningar	R:dr 5,000: —
„ hushyra	„ 400: —
„ skrifmaterialier och tryck	„ 387: 70.
„ porton	„ 114: 92.
„ ved och ljus	„ 83: 78.
„ extra utgifter	„ 13: 20

Summa R:dr 5,999: 60.

Således uppkom under nämnda år en besparing på hela anslaget af 40 öre.

Då nu emellertid Bankoreglementet erkänner, att de personer, som äro anställda vid lånekontoret i Wisby, äro att betrakta såsom verkliga tjänstemän, så borde väl desse i denna sin egenskap få åtnjuta den tjänstemän vid öfriga lånekontor enligt 135 § i bankoreglementet tillagda förmåu att vid sjukdoms- eller annat laga förfall af allmänna medel erhålla de till vikaries aflönande nödiga medel. Genom det i sistnämnda paragraf af bankoreglementet gjorda tillägg, att anslaget för Wisby lånekontors förvaltning icke får öfverskridas, har man emellertid betagit Wisby lånekontors tjänstemän nämnda förmån och dragit ett streck öfver deras beräkningar i detta hänseende, ty anslaget lemnar, såsom nämndt, ingen eller högst ringa behållning. Det är således blott för att åstadkomma rättvisa mot tjänstemännen vid Wisby lånekontor, som jag väckt min förevarande motion, och jag kan icke finna, att Riksdagen har något särskildt skäl, såsom försumlighet i tjänsten eller dylikt, att andraga mot dessa tjänstemän, såsom orsak hvarföre desse skulle, i fråga om ersättning till vikarier vid sjukdomsförfall, intaga en mera ofördelaktig ställning än tjänstemän vid öfriga lånekontor. Jag förenar mig med Herr Kolmodin och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Lyttkens: Jag har begärt ordet med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade derom, att banko-ombudet icke vore att anse såsom en bankens tjänsteman. Jag vill ingalunda tvista derom, ty äfven

om berörda påstående vore riktigt, kan jag icke frångå hvad jag nys yttrade, utan anser den form, hvarunder Utskottet tillstyrkt förhöjningen af anslaget, i allt fall vara olämplig. Samme talare har visat, huruledes länekontorets styrelse kunnat laga så, att af förvaltningsanslaget endast 40 öre hittills blifvit öfver, och om en förökning i anslaget af 500 R:dr nu beviljas, så kan man vara förvissad att, äfven om icke under det första året, så likväl efter ett tiotal år, det skall befinnas, att det nu förhöjda anslaget är alldeles för knappt och en ny förhöjning af detsamma lika erforderlig som den nu ifrågavarande.

Hade man deremot tagit bort den 135 § ur reglementet, så hade det kunnat vara något skäl för att bevilja förhöjningen, ty dessa medel hade då kunnat användas endast såsom arfvode åt vikarierna, och då det väl bör vara snarare undantag än regel, att de ordinarie tjänstemännen hvarje år äro af sjukdom förhindrade att sjelfva fullgöra sina tjeuster, så hade man kunnat hoppas på, att dessa medel skulle kommit att lemna något öfverskott. Icke heller skulle jag hafva bestämt motsatt mig förhöjningen, om 132 § i reglementet redigerats sålunda, att i ett för allt en summa af 6,000 R:dr årligen anslagits, deruti dock vikariats-arfvoden icke inberäknats. Men den nu föreslagna redaktionen anser jag vara särdeles olämplig, och jag kan därför icke annat än vidhålla mitt förra yrkande om afslag å nu föreslagna förhöjningen af anslaget.

Herr Sääf: Då jag såsom ledamot af Banko-Utskottet har deltagit i Utskottets förevarande hemställan, så anser jag mig också böra med några ord understödja Utskottets förslag. Kammararen finner, att såväl Utskottet som Bankofullmäktige hafva ansett sig böra behjerta de förhållanden, som ligga till grund för motionärens förslag, nemligen att, i händelse någon af tjänstemännen vid Wisby länekontor, till följd af sjukdom eller annat svårt förfall, icke kan bestrida sin tienst, den begränsade summa, som i reglementet är uppförd till desse tjänstemäns aflöning, är så knapp, att deraf icke kan erhållas något till arfvode åt den vikarie, som under tiden sköter tienst. Här har sagts, att den ifrågavarande förhöjningen af förvaltningsanslaget skulle komma att utgå såsom tillökning i tienstemännens löner, men jag vill erinra om, att någonting sådant alls icke är att befara, ty den i 132 § i reglementet intagna förteckningen å lönebeloppen är alldeles oförändrad och utvisar, liksom hittills, en summa af 5,000 R:dr. De 1,000 riksdaler, som utöfver detta belopp varit att tillgå, hafva, på sätt Herr Leijer visat, åtgått till hushyra och expenser; och jag kan vitsorda att, enligt hvad en inom Utskottet tillgänglig handling utvisat, har någon besparing på dessa 6,000 riksdaler icke kunnat åvägbringas. Utskottet har därför för sin del afgjort detta ärende i enlighet med hvad Bankofullmäktige tillstyrkt, ehuru icke i fullkomlig öfverensstämmelse med hvad jag för min del skulle hafva önskat; ty då jag anser att för Wisby länekontor icke borde gälla några undantagsstadganden, ville jag, att man, med förtroende till ledamöterna i styrelsen, skulle uppdraga åt desse att bereda tillgång till medel, hvilka de, i händelse någon tjänsteman af laga förfall hindrades från att utöfva sin befattning, egde att använda till arfvode åt vikarien. Emellertid ville man icke gå in härpå, utan föreslog i stället, att det hittills utgående anslaget skulle

höjas med 500 R.dr. Och om detta förslag vinner Riksdagens bifall, så bör derutaf ingalunda blifva en gifven följd, att anslaget alltid skall komma att utgå, såsom Herr Lyttkens anmärkt, derföre att sjukdomsfall kan befaras blifva regel; fast heldre blifva de väl alltid undantag, och torde derföre dessa 500 R.dr i de flesta fall icke komma att till sitt fulla be-
 lopp användas. Men förutsatt att hela summan någon gång skulle behöfva anlitas, så är densamma likväl icke större, än att man, för att tillmötessgå de i detta fall obestriddliga behofven, bör bevilja densamma. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Kolmodin: En talare på Hallandsbänken har två särskilda gånger sökt fästa uppmärksamheten derpå, att styrelsen för lånekontoret i Wisby "kunnat ställa så till", att det nuvarande förvaltningsanslaget nästan alldeles jemnt åtgått till omkostnaderna. Samme ärade talare har äfven förklarad, att styrelsen utan tvifvel skall komma att för framtiden laga så, att, äfven om den ifrågavarande förhöjningen af anslaget beviljas, det ändå icke skall uppstå något öfverskott derå. Jag vill härtill svara honom, att det verkligen varit en svår konst för styrelsen att få anslag och utgifter att gå ihop. Styrelsen har vid sina bemödanden i detta afseende haft många bekymmer, ehuru i en alldeles motsatt riktning emot den, hvilken den ärade talaren temligen otvetydigt syftade på; och anslaget är i sanning så knappt samt förhållandena för öfrigt sådana, att såväl Revisorerna som Fullmäktige och Banko-Utskottet, hvilka tagit kännedom om räkenskaperna, hafva ansett sig böra godkänna styrelsens åtgärder. Men förutsatt — såsom samme talare tycktes göra — att styrelsens ledamöter icke skulle motsvara det förtroende, man visat dem, så föreställer jag mig, att Riksdagen helt lätt skall kunna skilja sådana män från deras befattningar vid lånekontoret och i stället insätta andra, hvilka bättre förstå att iakttaga sina skyldigheter vid handhafvandet af allmänna medel. Denna utväg ligger så ofantligt nära till hands, och jag anser det vara Riksdagens både rätt och pligt att begagna densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, och dels att, med afslag å såväl berörda hemställan som Herr Leijers motion, det ifrågavarande reglementsstadgandet måtte bibehållas oförändradt. Propositioner gäfvos å dessa yrkanden, och förklarades ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd, och omröstning alltså anställd enligt följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Banko-Utskottet hemställt i *andra* punkten af dess memorial N:o 11,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å såväl Utskottets hemställan som Herr Leijers i ämnet afgifna motion, beslutit, att mom. 1 Litt. C. i Bankoreglementets 132 § skall oförändradt bibehållas.

Omröstningen utföll med 32 ja mot 80 nej, och hade Kammaren följaktligen beslutit enligt nej-propositionens lydelse.

Kammarens ledamöter åtskiljdes $\frac{1}{2}$ 4 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 11.

Fortsattes behandlingen af Banko-Utskottets memorial N:o 11, angående artiklarne 7—10 i bankoreglementet, och föredrogs nu i ordningen

Punkten 3, hvilken, äfvensom den dernäst föredragna *punkten 4*, bifölls.

Punkten 5.

Herr Ola Bosson Olsson: Då jag vid sistförflutna riksdag var ledamot af Banko-Utskottet, yrkade jag uti en vid Utskottets hemställda angående nu föredragna punkten fogad reservation, att bidragen till ifrågasvarande inrättningar icke vidare skulle af Riksbanken utbetalas. Under den diskussion, som, i anledning häraf, uppstod i Kammaren, yttrade ett par ledamöter af Utskottet, att dessa inrättningar troligen någon gång i en aflägsen forntid deponerat kapital i Banken, och att de genom realisationen lidit betydliga förluster, samt att de af sådan anledning skulle vara berättigade att af Banken uppbära understöd. Genom votering beslöt derefter Kammaren, med 70 röster mot 66, att bidragen fortfarande skulle från Banken utbetalas. Nu hafva Bankofullmäktige lemnat en utredning af förhållandet med dessa bidrags tillkomst, hvaraf framgår ej blott att de utgått under en lång tid — till somliga inrättningar i öfver 100 år — utan äfven att de ursprungligen blifvit beviljade för att understödja och befordra koppypningen, hvilken den tiden icke var så allmänt känd, åtminstone icke inom hvar kommun. Men nu, då koppypningen är inom hela landet allmänt känd och utöfvad, torde detta skäl för bidragens utgående icke längre vara hållbart. Härtill kommer dessutom, att det icke torde vara billigt, att Banken lemnar understöd åt vissa kommuner, hvilket på visst sätt kan sägas vara ett åt dem lemnadt fattigvårdsanslag, ty högst sällan lära väl andra än vederbörande kommunernas egna barn intagas uti barnhusen i Norrköping, Gefle eller Carlshamn.

Bankofullmäktige hafva vidare i sin afgifna utredning yttrat, angående bidragen till åtskilliga barnhusinrättningar, att, om än indragningen af dessa icke inverkade på inrättningarnes framtida bestånd, det dock vore antagligt, att ett sådant bidrags uteblifvande skulle i påräknad inkomst lemna ett tomrum, som kunde leda till inskränkning i en allmännyttig verksamhet; hvadan och då bidragen dels blifvit för lång tid tillbaka beviljade att framgent utgå, dels i sednare tider beviljats under förhållanden som ännu fortfore att ega sin fulla tillämpning, Fullmäktige hemställt att desamma måtte än vidare få fortfara.

Det

Det första skälet, eller att anslagen blifvit för lång tillbaka beviljade, kan väl icke tala för att de allt fortfarande skola utgå, och om de förhållanden, under hvilka anslagen i sednare tider beviljats, hafva Fullmäktige icke lemnat någon annan upplysning, än att de fortfarande skulle ega sin fulla tillämpning. Emellertid åtnjuta nu åtskilliga af dessa välgörenhetsinrättningar icke blott ifrågavarande bidrag från Riksbanken utan äfven andelar af kortstämpelsafgiften. Så, till exempel, erhåller allmänna barnhuset i Stockholm af sistnämnda medel 23,603 R:dr, frimurarebarnhuset 1,314 R:dr, Gustavianska barnhuset i Norrköping 2,295 R:dr o. s. v. Dessa understöd äro också statsbidrag, och jag tror därför, att det hvarken är lämpligt eller af behovet påkalladt, att Riksbanken vidare lemnar några bidrag, isynnerhet som man icke kan veta, om de fortfarande äro behöfliga eller kontrollera huru dessa användas.

Jag önskar därför, att Kammaren ville afslå Utskottets betänkande i denna del och i stället bifalla min motion. Om inrättningarna verkligen äro i behof af större understöd, än de erhålla genom kortstämpelsafgiften, så föreställer jag mig, att det vore lämpligare, att de ingingo till Kongl. Maj:t med anhållan om proposition om ett direkt anslag att utbetalas af Riksgäldskontoret, hvarigenom en kontroll på medlens användande, som nu icke finnes, kunde erhållas. Man känner nu icke ens till, om inrättningarne äro i behof af detta understöd från Banken. Det har visst blifvit en praxis att de skola uppbära detsamma, men jag anser att denna praxis nu bör upphöra, hvarföre jag yrkar bifall till min motion.

Herr Friherre af Schmidt: I likhet med den värde motionären hyste äfven jag vid sistlidne riksdag den tanke, att de bidrag, som från Riksbanken utbetalas till ifrågavarande välgörenhetsinrättningar, lämpligare borde utgå från statsverket, på det Banken måste ega sina medel oförryckta. Men jag egde icke då den närmare kännedom om dessa bidrags tillkomst och den långa tid, hvarunder de utgått, hvilken jag nu erhållit genom Bankofullmäktiges utredning af frågan.

Jag hade trott, att motionären, i enlighet med sina vid förra riksdagen uttalade åsigt, afsett, att bidragen icke borde alldeles indragas utan utgå från annat håll, och jag hade väntat, att han nu väckt en motion i denna syftning. Men då detta icke skett och enligt min öfvertygelse, de ifrågavarande inrättningarne äro i verkligt behof af det tillskott från Riksbanken, som de så länge åtnjutit, så kan jag nu icke instämma med motionären.

Han nämnde nyss, att man icke kunde kontrollera huru dessa medel förvaltades och användes. Jag vill, med anledning häraf, upplysa, att för Banko-Utskottet blifvit företedd en af statsrevisorerna granskad redogörelse för allmänna barnhusets i Stockholm affärer, hvaraf framgår, att inrättningen häftade i betydlig skuld. Vi känna alla, att allmänna barnhuset för några år sedan gjorde en betydlig ekonomisk förlust, som ännu är kännbar, och i alla fall behöfs ganska väl det bidrag, som nu lemnas af Riksbanken.

Hvad de öfriga inrättningarne beträffar, så har jag visserligen icke varit i tillfälle att se deras räkenskaper, men jag kan icke förstå annat,

än att äfven deras fonder undergå granskning, om icke af statsrevisorerna, så hvar inom sin ort, och det skulle förundra mig mycket, om de icke skulle behöfva ifrågavarande understöd. Jag förmodar, att icke någon finnes, som i så fall vill beröfva dem bidragen från Riksbanken, och jag yrkar derföre bifall till Utskottets hemställan.

Herr Agardh: Det plägar i allmänhet anses för hvar mans skyldighet att honorera ingångna förbindelser. Är denna skyldighet större för någon, så är det för en bank, emedan icke blott hedern utan äfven den mera direkta fördelen fordrar, att banken framför allt söker bevara sin kredit; och krediten är, om jag så får uttrycka mig, produkten af ett ständigt honorerande af ingångna förbindelser. Redan af detta skäl tror jag, att Sveriges Riksbank icke bör göra något, som kunde tolkas så som ville den svika sina förbindelser, och minst bör väl Riksdagen, som är både landets lagstiftare och principal för Banken, draga sig tillbaka, när det gäller att uppfylla af Banken gifna löften. Om man genomläser Utskottets betänkande och den utredning angående tillkomsten af ifrågavarande välgörenhetsbidrag, så finner man, att dessa bidrag, eller åtminstone flera deraf, blifvit af Riksdagen för lång tid tillbaka beviljade *att framgent utgå*. När nu detta är förhållandet, så hemställer jag, om det icke skulle vara att svika ett gifvet löfte, om man nu indroge dessa bidrag.

Motionären yttrade, att man icke kunde kontrollera huru dessa bidrag förvaltades och användes. Jag tror, att han häruti van misstagit sig, ty de af dessa välgörenhetsinrättningar, som äro belägna i landsorten, kontrolleras hvar på sitt ställe, och allmänna barnhuset i Stockholm af statsrevisorerna, såsom en hvar kan finna af revisorernes afgifna berättelse.

Under sådana förhållanden, och då det dessutom kan sättas i fråga, huruvida icke Banken eller staten skulle få betala ännu mera, om man rubbade gamla förhållanden och indroge bidragen från Banken, får jag yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Forssbeck: Jag vill visst icke vara med om att svika gifna löften, men då det är oegentligt att sådana utgifter skola utgå, hvilka ej kunna kontrolleras, anser jag det vara förenligt med god ordning och Riksdagens aktning för sig sjelf, att ifrågavarande bidrag utgå på annat sätt. Jag hade trott att motionären åsyftat detta, och jag tycker för min del icke om, att medel plottras bort på sätt, som uti ifrågavarande afseende nu sker. Det vore väl mera i sin ordning, att bidragen direkt inginge till statsverket, och att sedan inrättningarne, i händelse af behof, erhöle statsanslag.

Jag förenar mig med motionären och önskar att för framtiden dessa välgörenhetsinrättningar erhålla bidrag genom direkta utbetalningar från Riksgäldskontoret; och yrkar jag således nu bifall till motionärens hemställan.

Herr C. I. Bengtsson: Då jag anser det sätt, hvarpå ifrågavarande bidragen nu utgå, vara oegentligt och icke öfverensstämmande med god

ordning, och då jag dessutom finner, att motionären haft goda skäl för sin hemställan, får jag till densamma yrka bifall.

Herr O. B. Olsson: Herr Agardh yttrade, att Riksbanken borde honorera gifna löften. Hvaruti dessa löften skulle bestå, vet jag dock icke. Jag har visst sett i Utskottets betänkande, att ett löfte skulle blifvit gifvet, men jag tror, att hvarken Bankofullmäktige eller Banko-Utskottet eller Riksdagen kunna gifva ett för all framtid bindande löfte om understöd till någon inrättning. Det torde väl bero på hvarje Riksdags beslut, om ett anslag fortfarande skall utgå, vare sig från Banken eller Riksgäldskontoret.

Herr Agardh nämnde äfven, att anslagen kontrolleras af statsrevisorerne. Jag har icke funnit detta vara förhållandet, och jag yrkar således fortfarande bifall till min motion.

Herr Agardh: En af de Herrar, som opponerade sig mot Utskottets hemställan, yttrade, att välgörenhetsbidragen snarare borde utgå af statsmedel än från Riksbanken utbetalas. Jag tror för min del, att det gamla ordspråket: "en fogel i handen är bättre än tio i skogen" kan med afseende härpå användas. Om motionären nästa riksdag vill föreslå, att bidragen skola utbetalas direkte från statsverket, så skall jag visst icke motsätta mig ett sådant förslag.

Motionären har åter yttrat, att han icke kunnat i statsrevisorerne berättelse upptäcka någon redogörelse för ifrågavarande medel. Jag har här i min hand statsrevisorerne till sistlidne Riksdag afgifna berättelse och finner der å sidan 248 en redogörelse för Stockholms allmänna barnhus' räkenskaper, af hvilken framgår, att tillgångarne vid 1867 års slut utgjorde 1,914,361 R:dr, att inkomsterna under året uppgått till 248,250 R:dr, hvaremot utgifterna stigit till 257,872 R:dr. Det visar sig jemväl, att hvarje tillgång ordentligt redovisats, så att kontroll öfver de medel, som ingå till allmänna barnhuset, visst icke saknas. När nu redogörelsen tillika visar behöfligheten af ifrågavarande bidrag, enär brist förefinnes, så torde det väl vara detsamma, om bidraget utgår från det ena eller det andra hållet.

Jag påminner mig icke, om något vidare blifvit yttradt emot Utskottets förslag, utan måste fortfarande yrka att dessa välgörenhetsbidrag må få utgå från Riksbanken, intilldess det beslutas att bidragen skola utgå på annat sätt.

Herr Wedberg: Derest jag egde full visshet, att Riksdagen skulle till ifrågavarande inrättningar direkt anvisa de medel, som nu till dem utbetalas från Riksbanken, skulle jag icke motsätta mig motionärens hemställan, emedan det möjligen vore riktigare, att anslagen på det sättet utginge, men då jag, för min del, betviflar detta, vill jag icke vara med om att indraga medel, som så många år utgått till de i vårt land mest välgörande ändamål.

I öfrigt ber jag få instämma med Friherre af Schmidt och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet i denna fråga, men jag skall ej länge uppehålla Kammaren.

Jag kan icke lofva Herr Agardh att nästa riksdag väcka en sådan motion, som han önskade, ty jag vill hafva reda på, om dessa bidrag verkligen äro behöfliga, hvilket för mig icke är klart. Bli jag en gång öfvertygad härom, så skulle jag icke vara obenägen att väcka en dylik motion, ehuru jag tror det vore lämpligare att Kongl. Maj:t afgaf en proposition i ämnet.

Herr Agardh har visst visat, att Statsrevisorerna granskat allmänna barnhusets i Stockholm räkenskaper, men huruvida jemväl de öfriga välgörenhetsinrättningarnes räkenskaper undergått någon granskning, derom behagade han icke lemna någon upplysning.

Jag erkänner, att Revisorernes redogörelse för allmänna barnhuset undgått min uppmärksamhet, men jag tror icke, att de öfriga inrättningarne äro under någon kontroll.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets slutliga anmälan.

Lades till handlingarne.

§ 12.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af 30 Kap. 10 § rättegångsbalken.

§ 13.

Vid föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion, om ändring af 5 Kap. 2 § utsökningsbalken och 3 Kap. 3 § konkurslagen, anförde

Herr Hjelm: Den motion, som föranledt Lag-Utskottets förevarande betänkande, har väl icke kunnat tillvinna sig Utskottets bifall, men då en komité finnes nedsatt för att afgifva förslag till ny utsökningslag, kan frågan icke anses fallen, utan endast uppskjuten, ehuru möjligen till en aflägsen framtid. Enär jag är motionär, har jag, oaktadt Utskottets afstyrkande, ansett mig böra yttra några ord i frågan.

Man beskyller i allmänhet oss Svenskar för en viss benägenhet att lefva öfver våra tillgångar, att icke kunna spara i smått, att konsumera mera än vi producera, så att minuthandlaren ofta måste vara arbetarefamiljens förläggare för de dagliga behofvens fyllande; att vi lättsinnigt draga vaxel på en oviss framtid och illa använda den *lilla* krediten, hvarigenom både menigheterna och de enskilda undergräfvat sin existens, sitt oberoende och möjligen icke så sällan äfven sin dygd.

År detta omdöme sant, hvilket jag, för min del, är benägen att tro, och är det vidare sannt, att andra nationer spara när vi slösa, hushålla

i det lilla för att hafva tillgångar till stora och viktiga behof och derigenom kommit till ett välstånd, som sträcker sig ända ned till arbetarnes djupa leder; och är det vidare en sanning, att sådana nationer till stor del hafva sina kreditlagar att tacka för det lyckliga ekonomiska tillstånd, hvaruti de befinna sig, men att vår mera allmänna misshushållning har sin grund snarare uti bristfälliga kreditlagar än uti lättsinnigt njutningsbegär, så tror jag att vi med mera skyndsamhet, än hittills blifvit använd, böra söka bota bristfälligheterna i vår lagstiftning.

En annan sida af frågan har jag anført dels i min förevarande motion och dels i mitt yttrande till Kammarrens protokoll den 27 sistlidne Januari. Jag kan dock icke nu underlåta erinra om att de så kallade lag-sökningskostnaderna för närvarande äro allt för stora åtminstone såsom de ofta tillämpas. Vissa tjenstemän erhålla derigenom sportler, möjligen öfverstigande en och annan förtroendeembetsmans inkomster, hvilket är en oegentlighet, som efter mitt förmenande bör rättas.

Jag vill vidare påminna om, att nu gällande utsöknings- och konkurslagar äro så beskaffade, att mången medellös handverkare urständ-sättes att försörja sig och de sina derigenom, att han vid utmätning icke får behålla sina verktyg. Både dessa och nödiga födoämnen måste gå under klubban. För att något skydda sig, söker han sig ofta i konkurs-tillstånd, ty då får han behålla åtminstone säng- och gångkläder samt åtnjuta två månaders underhåll, men sina verktyg mister han äfven då. Härigenom förtages tillfälle för honom till nyttigt arbete; modet och förhoppningarne krossas och förtviflan bemäktigar sig i stället den olycklige och utblottade, som icke så sällan *då* blir ett rof för laster och brott, hvilka lätt öfvergå på barnen, samt stat och kommun få genom ökade fång- och fattigvårdskostnader vidkännas följderna af en sådan lagstiftning. Det torde därför icke vara något tvifvel underkastadt, att efter nationallynne och behof mera länspade kreditlagar i hög grad äro af nöden.

Den komité, som fått sig anførtrodt att utarbete sådana, har sedan flera år tillbaka varit i verksamhet, men när dess betänkande kommer att afgifvas, torde ingen här känna mer än den ädle ledamot af Kammarren, som tillika är ledamot i berörda komité och som möjligen behagade derom lemna en behöflig och efterlängtd upplysning.

Grefve Sparre: Jag är i tillfälle att meddela den upplysning, som den föregående talaren äskat. Komitéen har nu utarbetat ett förslag, som blifvit meddeladt samtliga Konungens Befallningshafvande med begäran att inom utgången af denna månad till komitéen insända de anmärkningar hvar till detsamma må föranleda. Förslaget kommer derefter att granskas i Maj och i Juni månad till Kongl. Maj:t ingifvas.

Jag anser mig härjemte böra upplysa, att det ämne, hvarom förevarande motion handlar, äfven utgjort föremål för komitéens öfverläggning och är berördt i dess förslag.

Vidare yttrades ej och blef, på framställd proposition, Utskottets hemstallan bifallen.

§ 14.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om upphäfvande af skyldigheten att hembjuda frälse-skattehemman åt räntegäran.

§ 15.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, i anledning af väckt motion om upphäfvande af den genom Kongl. förordningen den 13 September 1864 medgifna frihet i ränteaftal.

Herr Jonas Jonasson: Då reformen om räntans frigifvande genomfördes, uttalades inom Riksdagen den åsigt, att civilisationen hos svenska folket nått den höjd, att några menliga följder af ett stadgande om fri ränta icke skulle komma att visa sig. Erfarenheten under de år som förflutit, sedan Kongl. förordningen den 15 September 1864, blef gällande, har dock visat ett annat förhållande.

Såsom skäl för afstyrkande af min motion om upphäfvande af den genom nämnda Kongl. förordning medgifna frihet i ränteaftal har Utskottet *nu* anført, icke den högre civilisationen hos folket, utan dels att priset å penningar, likasom å varor i allmänhet, borde betingas af tillgång, å ena, och efterfrågan å andra sidan, dels ock att lagstiftaren, i fråga om ränteaftal, syntes ej böra mera än vid andra kontrakt iuskränka de kontraherandes frihet att om villkoren sig emellan öfverenskomma.

Sådana åsikter kunde väl vara tillämpliga, derest representationen finge anses representera endast sig sjelf, men då den måste anses representera svenska folket, så måste andra åsikter göra sig gällande, ty det är det egentliga folket, de fattige och obemedlade, som få lida af den nuvarande lagstiftningen.

Erfarenheten har visat, att missbruket af den fria räntan har gått så långt, att kapitalister betingat sig ända till 40 procent och i sednare tider finnas de, som gått ännu längre. Sistlidne höst anhängiggjordes en rättegång på grund af en revers, deruti långgifvaren betingat sig *100 procent ränta för hvar dag*, som överskredde förfallodagen. Jag skulle kunna visa denna revers i afskrift, men jag förmodar att saken är bekant genom tidningarne. Hvad har nu lagstiftaren gjort för att förekomma ett sådant prejeri? Intet, ty den nuvarande lagstiftningen tvärtom befordrar detsamma, och Lag-Utskottet säger, att lagstiftaren ej bör, i afseende å penningeförsträckningar, mera än vid andra kontrakt binda de kontraherandes frihet.

Följden af den nu lagliga friheten i detta afseende har emellertid ofta visat sig vara den, att den mindre bemedlade, som stundom är nödsakad att skaffa sig penningar äfven på de hårdaste villkor, tvingas att realisera sin egendom och söka sitt uppehälle i främmande länder. Den fria räntan är en så tärande kräfte på den mindre bemedlade delen af folket, att det icke kan med ord utsägas.

Jag skulle visst kunna anföra många skäl för den fria räntans borttagande, men då man förmodligen icke vill lyssna till några skäl, torde detta vara utan ändamål.

Herrarne få dock ursäkta, att jag kommer att besvära med votering i frågan för att utrona Kammarens åsigt. Om denna votering skulle ega rum i landsorten, är jag öfvertygad, att nio tiondedelar, om icke nitton tjugonedelar af folket skulle rösta för att räntan bestämdes till en viss, billig procent.

För min del anser jag mig skyldig att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Kjellman: Jag vill blott tillkännagifva, att jag, som vid sist föregående riksdag väckt en dylik motion, nu yrkar afslag å Utskottets utlåtande och bifall till Herr Jonassons motion.

Herr Gunnarson: Den ovilja, som den Kongl. Förordningen af den 13 September 1864, som medgifver den fria räntan, väckt i landet, är, enligt mitt förmenande, fullt berättigad och, som jag tror, äfven allmän, om jag undantager penningemännen och synnerligen de penningemän, som anse penningen såsom en handelsvara, en åsigt som Utskottet jemväl tyckes hysa, då det säger, "att priset å penningar, liksom å varor i allmänhet, borde betingas af tillgång, å ena, och efterfrågan, å andra sidan." Jag för min del kan icke gilla denna åsigt, utan protesterar på det högsta mot densamma. Vidare säger Utskottet, "att lagarne mot ocker, så vidt de haft till ändamål att lägga hinder i vägen för den lättsinnige och vårdslöse att förstöra sin och andras välfärd, visat sig kraftlösa! Jag vill härvid påpeka, dels att detta tyckes tyda derhän, att ocker verkligen förefinnes, och dels att det torde finnas högst få lagbestämmelser, som icke visat sig kraftlösa och öferskridits. Men ocker är icke en förseelse endast, utan ett lagbrott, och åtminstone stämplas ockraren med vanärens prägel och anses ej vidare värd att vara medborgare i samhället. Lika med motionären tror jag, att om den nya författningen blefve upphäfd och ett stadgande infördt, sådant det lyder i 9 kap. 6 § handelsbalken, så skulle ett dylikt stadgande af största delen af svenska folket mottagas med välbehag. Jag yrkar afslag å utlåtandet och bifall till motionärens framställning.

Herr Anders Johansson: Då icke heller jag kan gilla de åsigt Utskottet uttalat, så anhåller jag att i korthet få uttala några ord i ämnet. Utskottet säger, "att priset å penningar likasom å varor i allmänhet borde betingas af tillgång, å ena, och efterfrågan, å andra sidan." Den satsen må hafva varit riktig, så länge den tillämpades inom de gränser, som 1734 års lag bestämde, d. v. s. att icke öfver 6 procent finge tagas i ränta för år; men skall denna sats tillämpas utan begränsning, så leda konsekvenserna derhän, att i samma mån jordbruksidkaren får mindre gynnsamma skördar och har att kämpa med ogynnsamma konjunkturer och derigenom allt mer och mer tvingas att anlita krediten, i samma mån får kapitalisten tillfälle att göra redan i sig sjelf hårda lån ändå värre genom att godtyckligt öka och stegra räntan till det högsta möjliga belopp och sålunda utpressa från den lånebehöfvande den sista skärfven. Att vilja påstå, det ett sådant förfaringssätt är riktigt, anser jag vara att något långt drifva egennyttan samt ej Riksdagen vär-

digt. Jag för min del får derföre protestera mot ett sådant påstående. Vidare säger Utskottet: "att lagstiftaren syntes ej mera böra här än vid andra kontrakt inskränka de kontraherandes frihet att om villkoren sig emellan öfverenskomma". Ja! Vore dessa aftal, dessa kontrakt, lika fria som hvarje annat aftal, så kunde väl satsen vara riktig. Men jag tror, att i de flesta fall så ingalunda är förhållandet, utan att det egentligen är den långifvande parten, som har makt att tvinga den lånesökande att underkasta sig snart sagdt hvilka hårda villkor som helst; och i thy fall anser jag det vara lagstiftningen värdigt att komma den svagare parten till understöd mot den starkare. Slutligen säger Utskottet: "att lagarne mot ocker, så vidt de haft till ändamål att lägga hinder i vägen för den lättsinnige och värdslöse att förstöra sin och andras välfärd, visat sig kraftlösa." Äfven om man måste medgifva, att detta är en alltför beklaglig sanning, så tror jag, att man derföre icke bör komma till ett sådant resultat, att helt och hållet afstå från lagens mellankomst till förebyggande eller åtminstone förminskande af dylikt ocker. Skulle man draga sådana slutsatser, så vet jag icke hurvida man borde låta någon lag stå kvar, enär det väl icke finnes någon lag, som icke kan kränkas. Strafflagen t. ex. kan väl icke förekomma, att brott begås samt att den kringgås; men icke tror jag att någon fallit på den tanken att derföre upphäfva densamma. Då jag sålunda icke kan gilla de motiv, som Utskottet anført, så följer deraf, att jag icke heller kan gilla sjelfva Utskottets hemställan, utan att jag yrkar bifall till motionärens förslag.

Herr Åke Andersson: Det tjenar naturligtvis föga till att yttra sig i frågan, då densamma redan fallit genom Första Kammarens afslag å motionen. Men då motionären lätit förstå, att han ämnar låta frågan här afgöras genom votering, så får jag förklara, det jag kommer att votera med honom. Jag gör det icke af eget intresse, ty jag har aldrig behöft anlita någon offentlig låneinrättning, utan derföre att jag anser den fria räntan utgöra ett slags monopol för privatbankerna, och derföre att bestämmelsen om frihet i ränteaftal väckt allmänt missnöje i den landsort jag tillhör.

Jag yrkar bifall till motionen.

Under öfverläggningen, som nu förklarades slutad, hade endast yrkats att, med afslag å Utskottets hemställan, motionen i ämnet måtte bifallas. Propositioner gäfvos å såväl bifall till Utskottets hemställan som bifall till nyss anförda yrkande. Herr vice Talmannen fann ja öfvervägande för den förra meningen, men då votering begärdes, blef följande voteeringsproposition nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande
N:o 14,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Jonas Jonassons i ämnet afgifna motion och alltså för sin del beslutit, det Riksdagen skall hos Kongl. Maj:t anhålla, "att lagen om räntans frigifvande å korta papper måtte ändras så, att icke öfver sex procent får tagas i ränta och provision per år."

Omröstningen utföll med 74 ja mot 45 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

§ 16.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 15, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 14 April 1866, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Herr H. Schmidt: Det tyckes mig, att äfven Lag-Utskottet behandlat denna min motion bra knapphändigt och afslagit den på ganska lösa grunder. Det märkes ganska väl, att jag har riktig otur med mina motioner och att jag måhända äfven denna gång har föga utsigt att vinna framgång till det af mig väckta förslaget. Jag kan likväl ej underlåta fästa mina ärade kamraters uppmärksamhet derpå, att jag verkligen haft skäl för mitt förslag, hvadan jag knappast kunnat förvänta mig en så snöplig utgång af frågan. För att visa befogenheten af det af mig föreslagna stadgandet tillåter jag mig anföra ett exempel. I Mars månad 1869 blef jag kallad till ledamot uti en expropriationsnämnd, cirka 3½ mil från min hemort, för att pröfva en fråga om ersättning för afstådd jord till en ny väganläggning. Vid behörig tid inställde jag mig inför Häradsrätten för att jemte öfrige ledamöter i nämnden aflägga föreskrifven ed. Detta kunde likväl ej ske, emedan en af de valde ledamöterna af laga skäl afsagt sig förtroendet och under tiden ej kunnat medhinnas utse annan ny ledamot, emedan dylikt val måste ske inför Häradsrätten. Således kunde någon ersättning af sagde uteflifne ledamot, såsom Utskottet åberopat, enligt Kongl. Förordningen af den 14 April 1866 § 9 då ej ifrågakomma. Alla 8 ledamöterna måste emellertid resa hem igen med oförrättadt ärende. Olägenheten hade varit afhulpen, om suppleanter funnits, som af de ordinarie ledamöterna kunnat tillkallas. Om hösten 1869 infunno vi oss på kallelse återigen vid sagda Häradsrätt och fingo då såsom fulltalig nämnd aflägga eden, men alldenstund det redan hade långt framskridit på hösten, kunde expropriation ej då företagas, utan beslöts att den skulle ega rum i slutet af Maj nästkommande år. Då vid utsatt tid uti Maj 1870 nämnden återigen sammanträdde för tredje gången för att verkställa expropriationen, hade två dagar förut en af nämndens ledamöter så hastigt insjuknat, att han ej kunde vara närvarande, hvadan nämnden, såsom ej fulltalig, icke nu kunde företaga expropriationen, utan måste densamma återigen uppskjutas. Ej heller denna gång kunde den uteflifne ledamoten ådömas att, enligt den af Utskottet åberopade paragrafen i ofvannämnda Kongl. förordning, godtgöra nämndens kostnader, men olägenheten hade nu också varit afhulpen, om suppleant funnits, som kunnat tillkallas af den ordinarie ledamoten. Den sjuke ledamoten af nämnden, som ej blef till helsan riktigt återställd,

afsade sig nu förtroendet, till följd hvaraf ny ledamot inför Häradsrätten måste inväljas. Detta skedde, och sammanträdet för expropriationens företagande utsattes till hösten 1870. För fjerde gången infann sig nämnden på stället, men äfven nu kunde expropriation ej företagas, sedan det nemligen upptäcktes, att den nya ledamoten var af orätt part invald.

Att utan fulltalig nämnd expropriation ej kunde företagas är naturligt, utan måste anmälan göras hos Häradsrätten för nytt val, som nu visserligen skett, men emedan tvenne af nämndens ledamöter befinna sig vid Riksdagen, måste det femte sammanträdet utsättas till Juni 1871. Således hafva två år förflutit, och de personer som afstått jorden hafva ännu ej kunnat erhålla ersättning för densamma. Detta måste väl medgifvas vara ganska hårdt, och betänker man dessutom de geuom så många resor och sammanträden onödigt försakade omkostnaderna, så tror jag, att jag anfört tillräckliga bevis till stöd för min motion. Af allt detta, mine Herrar, framgår emellertid, att de antydda olägenheterna skulle kunna undanrödjas, om uti så beskaffade expropriationstvister parterna utsågo, utom ledamöter i nämnden, jemväl erforderligt antal suppleanter, som borde aflägga ed jemte de utsedde ordinarie ledamöterna och derefter endast behöfde inställa sig efter kallelse af någon af de ordinarie ledamöterna, som möjligen kunde af laga förfall vara hindrade att sig vid det utsatta expropriationssammanträdet infinna. Med anledning af hvad jag nu yttrat, tager jag mig friheten hemställa till Kammaren, huruvida den icke anser min motion vara välbetänkt och den dermed äsyftade förändringen nyttig, samt huruvida icke Utskottet bort hafva egnat den en noggrannare behandling, och anhåller jag derföre vördsammast att motionen måtte återremitteras till Utskottet, på det att en grundligare utredning af frågan kunde åstadkommas.

Herr Ljungman: Då jag sjelf var ledamot af den utaf Herr Schmidt omförmälda expropriationsnämnden, kan jag till alla delar vitsorda sanningsenligheten af hvad nämnde talare derom nu anfört. Jag vill blott tillägga, att reseräkningarne för hvarje ledamot redan uppgått till 100 R:dr, äfvensom påpeka, att hufvudsakligaste anparten af de dryga omkostnaderna härledt sig endast deraf, att en eller annan af ledamöterna af sjukdom varit hindrad att infinna sig vid sammankomsterna. Jag kan således icke finna annat, än att Herr Schmidts förslag är särdeles välbetänkt. Någon återremiss i frågan torde dock icke tjena något till, då Första Kammaren redan fattat sitt beslut i ämnet, utan anser jag det bäst att låta saken bero och yrkar bifall till utlåtandet.

Herr Helander: På grund af den erfarenhet jag har af expropriationsförrättningar kan jag ej annat än önska framgång åt motionärens förslag. Jag förmodar, att många af Kammarens ledamöter hafva deltagit i nämnd för expropriation af jord för allmänt behof. Otvifvelaktigt torde derföre många flera än de som nu yttrat sig i saken hafva erfarit de många olägenheter och stora kostnader, som vållats derigenom, att ledamot vid förrättningstillfället uteblifvit. Kommer dertill att förrättningen beräknats upptaga en längre tid, och man ordnat sina öfriga göromål deretter, så bör det varit så mycket svårare och obehagligare att genast nöd-

gas med oförrättadt ärende återvända, helst när man vet huru lätt sådant kunnat förekommas, blott suppleanter blifvit utsedde samtidigt med ledamöter i nämnden. Det synes därför sannerligen besynerligt, att Lag-Utskottet afstyrkt motionen; men så äro ock skälen för afstyrkandet ovanligt svaga.

Utskottet förmenar, till en början, att ledamot af nämnden mera sällan torde uteblifva, om § 9 i expropriationslagen, som stadgar skyldighet för den uteblifne att ersätta genom uteblifvandet vållade kostnader, tillämpas. Men om ock så sker, så läser annan ersättning likväl icke ifrågakomma än blott för de direkta utgifterna eller kostnaderna, således ej för de indirekta, hvilka i de flesta fall sannolikt äro mångfaldigt större, och som, i följd af uppskofvet, drabba den eller dem, som förrättningen påkallat. Utskottets förhoppning om olägenheternas förminskning sträcker sig för öfrigt ej längre än dertill, att "det torde mera sällan inträffa att ledamot af nämnden uteblifver utan laga förfall." Funnes suppleanter att tillgå, borde likväl knappast någonsin hinder uppstå mot förrättningens försiggående på utsatt tid, äfven om laga förfall för ledamot inträffade. Vid dylikt förfall kunna naturligtvis inga kostnadsersättningar ifrågakomma att af den uteblifne gäldas.

Utskottets andra skäl är sannerligen högst egendomligt. Suppleant-tillsättandet skulle nemligen, enligt Utskottets åsigt, kunna föranleda ordinarie ledamot att, i förmodan att suppleanten infinder sig, från förrättningen uteblifva. Förtjenar denna invändning benämning af skäl, så böra aldrig och ingenstädes suppleanter någonsin väljas.

Slutligen förmenar Utskottet, att genom suppleanttillsättningen förrättningskostnaderna blifva ökade. Då det emellertid icke erfordras, att suppleant, utan särskild kallelse, är närvarande vid förrättningen, uppkommer därför ej vidare kostnad än för suppleanternas inställelse vid Rätten för eds afläggande, en kostnad som man säkerligen gerna vickännes för tryggheten att få förrättningen på utsatt tid verkställd, och som i alla fall blir alltför obetydlig i förhållande till den som vid många tillfällen kan ifrågakomma, om suppleanter ej äro att tillgå.

Jag är för min del verkligen ganska nogräknad med att icke någon allmän författning utan synnerligen giltiga skäl ändras; men då jag finner nu ifrågasatta ändring i, eller rättare tillägg till Kongl. Förordningen af den 14 April 1866 verkligen vara i ganska hög grad behöfligt, kan jag ej annat än, i likhet med föregående talare, påyrka återremiss till Lag-Utskottet.

Herr Hierta: Då, sedan jag begärde ordet, blifvit upplyst, att Första Kammaren bifullit Utskottets utlåtande, läser det väl icke tjena till något att yrka återremiss å detsamma. Jag måste dock bekänna, det jag finner Utskottet hafva på ett ganska knapphändig sätt behandlat ifrågasatta motion. Utskottet har nemligen, så vidt jag kan se, icke mer än ett enda faktiskt skäl för sitt afstyrkande, och det är, att den ifrågasatta bestämelsen skulle medföra större kostnader för aflöning af en eller par suppleanter. Den näst föregående talaren har likväl redan ådagalagt, att mycket större kostnader uppkomma genom de uppskof, som stundom kunna inträffa till följd af förfall för någon af nämndens ledamöter.

Saken kan nu dock icke hjälpas utan få vi väl med Jakob Ärlig önska oss "bättre lycka nästa gång".

Herr Carlén: På sätt uti Utskottets utlåtande finnes antecknadt, har jag icke deltagit i detta ärendes behandling.

Jag får emellertid förklara, att jag finner, det motionären, såvidt jag kan bedöma, har ganska goda skäl för sitt förslag, men då Lag-Utskottets afstyrkande utlåtande redan blifvit af Första Kammaren bifallet, torde den af motionären påyrkade återremiss tjena till ingenting. Jag har ändå velat yttra mig för att i min mån gifva den värde motionären det understöd, som kan vara honom till nytta, i händelse han vid en annan riksdag vill förnya sin motion. Såsom den förre talaren anmärkte, har Lag-Utskottet i sitt utlåtande anført endast ett enda faktiskt skäl, nemligen att en lagförändring, i det syfte motionären föreslagit, skulle — genom att suppleanter äfven komme att infinna sig vid expropriationsförrättningen — försäka ökade kostnader. Jag tror icke, att förändringen skulle medföra några så stora kostnader, att detta bör hindra den, om man blott ordnar saken på ett lämpligt sätt. Hvarför icke göra på samma sätt som t. ex. vid laga skiftesförrättningar? Är god man genom jäf eller annat laga förfall hindrad att tillstädeskomma ett förrättning af sistnämnda slag, skall han genast sända kallelsebref till närmast boende gode man, som i stället bör sig infinna. Så kunde ju också ske vid expropriationsförrättningar. Äfven om endast en suppleant utsåges af hvardera parten, för att i händelse af förfall för någon af de ordinarie ledamöterna — i nämnden inträda, vore det vida större utsigt än under nuvarande förhållanden att få nämnden fulltalig, och jag tror att kostnaden, om ett sådant arrangement vidtoges, skulle blifva mindre än den ofta för närvarande uppgår till, då förrättningen den ena gången efter den andra kan blifva uppskjuten till följd deraf att nämnden icke är fulltalig.

Herr Gustafson: Enligt min åsigt har Lag-Utskottet egt ganska goda skäl för sitt ifrågavarande afstyrkande utlåtande, hvilket derföre torde böra bifallas, äfven om man icke tager hänsyn dertill, att detsamma redan blifvit af Första Kammaren godkändt.

Motionären har i sin motion uppgifvit, att erfarenheten skulle ådagalagt, vid tillämpning af expropriationslagen, att olägenheter uppstått deraf, att ledamöter i expropriationsnämnden antingen haft laga förfall eller *vägrat* tillstädeskomma. Att utsedde ledamöter utan skäl *vägrat* tillstädeskomma, vågar jag betvifla, ty påföljden, som i sådant fall drabbar den tredskande, är ganska stor. Det heter nemligen i 9 § af expropriationslagen: "hafve Rätten makt genom vite tillhålla den uteblifne att sig infinna; ersätte och han de kostnader, som för Rätten, parterne och de öfrige i nämnden af uppehållet vållas."

Deremot kan det naturligtvis inträffa, att någon af de utsedde ledamöterna af laga förfall hindras från inställelse; och motionären har med exempel från sin hemort visat hvilka olägenheter, som häraf uppstått. Men enligt mitt förmenande hade dessa kunnat undvikas, om man blott tillämpat lagens föreskrifter. 10 § innehåller: "Finnes någon, som kallad varder, af laga förfall hindrad att i nämnden sitta; gifve det Rätten till-

känna. Är han bland dem, som parterna valt, gifve den part, som honom föreslagit, upp tvänne andra i hans ställe, och uteslute vederparten en af dem; är han af Rätten utsedd, nämne Rätten andre, bland hvilka parterna utesluta en hvardera, efter ty i 3 § sägs.“ Man skall måhända invända, att det kan inträffa, att expropriationsnämnden är fulltalig vid Rätten, men att någon ledamot kan vara hindrad vid sammanträde, som nämnden anser nödigt hålla, sedan Rätten är upplöst. Vid sådant förhållande, hvilket dock icke är det regelmessiga, ty lagstiftaren har, såsom det synes af 12 §, antagit att, så snart ed är svuren samt expropriationsnämnden af Rättens ordförande erhållit erforderliga underrättelser, nämnden skall sammanträda inom lyckta dörrar för att öfverlägga om det beslut, som bör fattas — äro dock parterna, jemlikt grunderna i 7 §, oförhindrade att sjelfve komma öfverens om annan eller andra ledamöter i den eller de uteblifves ställe.

Jag kan derföre icke finna, att suppleanter för nämndens ledamöter böra utses, hvilket dessutom, enligt mitt förmenande, vore särdeles olämpligt. Expropriationsnämndens ledamöter äro nemligen att betrakta såsom jurymän eller domare, och ingen skulle väl anse det vara i sin ordning, att man till dessa befattningar valde suppleanter; vår lagstiftning har icke heller några exempel härfpå.

På dessa skäl och de af Lag-Utskottet anförda, bland hvilka jag särskildt vill nämna det om den ökade kostnaden, som skulle uppstå deraf, att jemväl suppleanter skulle inställa sig vid expropriationsnämndens sammanträde, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets nu föredragna betänkande.

Grefve Sparre: Det var mig kärt att efter de starka anfall Lag-Utskottet, i anledning af sitt afstyrkande af Herr Schmidts motion, fått uthärda, slutligen få höra en röst, som försvarar Utskottets klandrade åtgörande i frågan. Det var verkligen en liten lindring i tyngden af det ansvar, som man från alla håll hvälfver öfver Utskottet. Jag tror, mine Herrar, att det är lättare att i hast anmärka olägenheter, än att efter noggran pröfning af alla dithörande omständigheter — nöjaktigt afhjelpa dem.

Som sagdt, har jag med tillfredsställelse hört den förre talaren framställa ett skäl till förman för Utskottets förslag. Jag vill försöka angifva ett annat och ber att i sammanhang dermed få besvara en ledamot af Lag-Utskottet, som yttrade, att den ledamot af expropriationsnämnden, som har förfall, kan genom bref underrätta suppleanten om att denne skall uti nämnden inträda. Huru många skola dessa suppleanter vara? Den ärade talaren ansåg en för hvardera parten tillräckligt. Jag tillägger dervid en för de af Rätten valde ledamöterna i nämnden. Men om nu två af den ena partens eller Rättens ordinarie ledamöter uti expropriationsnämnden sjukna eller annorledes anse sig få förfall och, på sätt talaren föreslagit, skicka bref till suppleanten med kallelse till honom att inträda i nämnden, så kan denne ju icke ersätta begge. Suppleanternas antal bör således, för att något tillfredsställande resultat skall ernås, vara lika stort som de ordinarie ledamöternas. Suppleanterna kunna dessutom vara aflägsse boende eller icke träffas af det afsända budet, och

för att med säkerhet undgå äfventyret att nämnden ej blefve fulltalig, borde således suppleanterna inställa sig vid sammanträdet. Kostnaden skulle i så fall blifva jemnt dubbelt så stor som den nuvarande kostnaden för expropriationsförrättningar, hvilken, såsom de fleste af Herrarne af egen erfarenhet torde veta, är ganska betydlig.

Den historia, som den värde motionären undfägnade oss med, var i sanning mer än önklig. Men jag vågar framkasta ett tvifvel om huruvida man icke kunnat förebygga alla de skildrade förvecklingarne, om man i tid till Rätten anmält sina förhinder, så att andra personer kunnat utses.

Det är icke så lätt att i hast ändra en lag, som vid sin tillkomst haft goda skäl för sig. Så är förhållandet med nu ifrågavarande Kongl. Förordning af den 14 April 1866 angående jords eller lägenheters afstående för allmänt behof, och det är icke i dag första gången man debatterar frågan om insättande af suppleanter uti expropriationsnämnden. Redan vid den riksdag — jag tror det var 1865 års — då expropriationslagen omarbetades, diskuterades frågan, och man fann då icke lämpligt att antaga suppleanter. Jag tror, att Kamnaren äfven nu kommer att besluta på samma sätt, emedan — jag upprepar det — huru man än ställer till, det nödvändigt måste blifva dyrare att hafva suppleanter än att icke hafva några, i fall nemligen de skola infinna sig vid expropriationsförrättningen. Skola suppleanter antagas, så måste man taga bort det stadgandet i expropriationslagen, som föreskrifver att uteblifven ledamot skulle ersätta de öfriges resekostnad, ty då en annan finnes som kan fylla hans plats, är detta stadgande obehöfligt. Men borttager man detta korrektiv, så kunna värre uppskof förekomma.

Jag anhåller hos Herr vice Talmannen om proposition på bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

Herr H. Schmidt: Då jag under diskussionen med glädje förnummit, att en stor del af mina ärade Herrar kamrater i Kamnaren anse den af mig föreslagna förändringen i expropriationslagen vara både välbetänkt och välbehöflig, så torde det förlåtas mig, om jag begär votering för att få utrönt, huru många de äro, som dela denna åsigt. Jag afstår därför från mitt yrkande om återremiss och anhåller i stället om proposition på bifall till min motion och afslag å Lag-Utskottets föreliggande utlåtande.

Herr Carlén: Jag kan icke neka till, att de af Grefve Sparre anförda omständigheter låta som starka skäl. Men jag tror likväl, att de låta mera än de bevisa. Jag är fallt ense med Herr Grefven deri, att det är omöjligt för lagstiftarne att genom hvilken som helst organisation af nämnden förekomma inställande af en förrättning, enär det ju alltid är möjligt, att alla nämndens ledamöter sjukna på en gång. Men aldrig har jag förut hört påstås, att lagstiftaren bör förutse ett sådant fall, som man med skäl kan antaga ytterst sällan skall inträffa.

Att, såsom talaren ansåg det sökta ändamålet kräfva, hafva lika många suppleanter som ordinarie ledamöter i nämnden, anser jag ej nödigt. I allmänhet är vanligt att, der suppleanter begagnas, dessa till antalet äro färre än de ordinarie ledamöterna. Uti Riksdags-Utskotten finnas visser-

ligen lika många af hvardera slaget, dock blott från Andra Kammaren; och sådant torde få anses såsom undantag. För min del tror jag, att om i förevarande fall tre suppleanter utses, d. v. s. en för hvardera tre-talet af nämndens nio ledamöter, man med temlig trygghet kunde hoppas att få nämnden fulltalig vid förrättningen. Detta antal tyckes äfven vara tillräckligt att tillfredsställa motionärens önskan.

Hvad beträffar ett yttrande af en annan ärad talare, som tagit Lag-Utskottets utlåtande i försvar, nemligen att det skulle se besynnerligt ut, om expropriationsnämndens ledamöter, som äro att betrakta såsom domare, skulle få suppleanter, då andra som utöfva domarebefattning icke hafva sådana, får jag gemäla, att det torde vara honom bekant, att hvarje till nämndeman valbar jordegande i domsagan måste anses såsom suppleant till nämndemanskallet, ehuru icke ordet "suppleant" i detta fall anväendes. Jag har sjelf ofta fått söka upp "bönder" på Hötorget för att få nämnden fulltalig vid ransakning å härvarande läns cellfångelse. Det händer nemligen mången gång, att en och annan ledamot i häradsnämnden sjuknar eller af annat tillfälligt hinder uteblifver, och då finnes ingen annan utväg än att gå omkring och söka upp en bofast man, som förut varit nämndeman och om kan vara villig att tjänstgöra i denna egenskap. På samma sätt tillgår det ofta vid syneförrättningar på landet. Man söker bland de kringboende landbrukarne personer, som äro villige att komplettera nämnden. Sådant händer ofta och är enligt med lagens uttryckliga anvisning.

Jag kan således icke se någon svårighet i att utföra hvad motionären föreslagit, men såsom motionen nu är uppställd utan formuleradt lagstadgande, kan den svårligen helt enkelt godkännas. Jag hade derföre önskat att motionären vidhållit sitt yrkande på återremiss.

Herr Jöns Rundbäck: Ingen kan uppriktigare än jag instämma uti motionens syfte, och det enda som tröstar mig öfver det otillfredsställande utlåtande, som Lag-Utskottet i saken afgifvit, är den omständigheten, att jag hoppas, det Utskottets Herr ordförande och de ledamöter, som deltagit i beslutet, skola, härnäst frågan kommer under deras beprövande, deråt egna den uppmärksamhet och den välvilja, hvaraf ärendet är förtjent.

Jag vill dock för min del vitsorda sanningen utaf den mängd hinder, som under nuvarande förhållanden kunna inträffa och den ena gången efter den andra uppskjuta en expropriationsförrättning.

Utskottet åberopar 9 § af Kongl. Förordningen angående jords eller lägenheters afstående för allmänt behof och säger, att om någon ledamot af expropriationsnämnd utan laga förfall uteblifver, han får betala de kostnader, som vållats af hans uteblifvande; ett förhållande hvaraf Utskottet drager den slutsatsen, att det "mera sällan" torde inträffa att nämnden uteblifver utan laga förfall. Ja, det kan nog vara sannt, men nämndens ledamöter uteblifva så ofta *med* laga förfall, att det stundom ser ut, som om en expropriation aldrig skulle kunna komma till stånd. Så är förhållandet med det exempel, som motionären anförde. Alla de omständigheter, som vållat de många inställda förrättningarne han skildrade, voro föranledda genom laga förfall, och jag hemställer med afseende på kostnaderna, om det är billigare att betala alla reseräkningar, som ingifvas från de åtta ledamöter i nämnden, hvilka förgäfvos infunnit

sig vid förrättningsstället, än att bekosta trenne suppleanter. Jag och alla andra, som hafva någon erfarenhet i detta fall, äro derför alldeles öfvertygade om, att ändring af expropriationslagen i detta hänseende är nödvändig.

Dessutom, om man har något emot suppleanter, så kan man ju öka de ordinarie ledamöternas antal till tolf i stället för de nuvarande nio. Man kan visserligen, i likhet med den ädle grefven och representanten från Wenersborg, invända, att ändå sjukdomsfall kunna inträffa och göra förrättningen om intet, men då man har trenne öfvertaliga personer att i sådant fall tillgå, om nämnden, som nu, blifver fulltalig med nio, är det naturligtvis mycket större förhoppning att sådant icke skall inträffa, än då man ej har någon person alls att i den sjukes ställe insätta i nämnden.

Jag förenar mig med de ledamöter af Kammaren, som yrkat återremiss.

Herr Helander: Jag begärde ordet för att vederlägga de skäl för Utskottets betänkande, som framstälts af Herr Gustafson. Men då jag redan af de föregående talarne blifvit förekommen, inskränker jag mig till att fortfarande yrka återremiss.

Herr Hierta: Det kan icke nekas, att representanten från Jönköpings län uti expropriationslagen lemnat anvisning på en utväg, som skulle göra väljandet af suppleanter öfverflödigt. Men det förundrar mig, att denna utväg icke blifvit begagnad till förekommande af den serie af missöden, som motionären i ämnet säger hafva inträffat med en expropriationsnämnd uti hans ort, äfvensom att Lag-Utskottet icke i betänkandet omnämnt denna utväg. Hvad beträffar de förutsättningar och invändningar, som här under diskussionen blifvit gjorda för och mot tillsättande af suppleanter till expropriationsnämnden, så innefatta de så många "om" och "men", att man vore frestad att dervid erinra sig, fastän i omvänd ordning, det bekanta folk-ordspråket: "Om inte 'om' hade varit i vägen, så hade käringen bitit björnen och icke björnen käringen."

Herr Schmidt: Sedan en så erfaren jurist som Herr Carlén yttrat sig i frågan och, om jag fattat hans mening rätt, yrkat återremiss af betänkandet, så anhåller jag att, med afstående från mitt seduaste framställda yrkande, få förena mig med honom.

Herr Grefve Sparre: Om frågan blifver till Lag-Utskottet återremitterad, sedan densamma, till följd af Första Kammarens beslut för denna riksdag redan fallit, så kommer en sådan åtgärd endast att medföra den påföljd, att Utskottet i ett nytt betänkande helt enkelt säger, att som frågan redan förfallit, så kan denna Kammares beslut att återremittera henne, från Utskottets sida ej till någon vidare åtgärd föranleda. Det vore verkligen synd att missunna motionären den lilla tillfredsställelse, som kan ligga uti en återremiss, och för min del vill jag visserligen icke motsätta mig ett sådant beslut, men temligen fruktlöst synes det dock vara. Man har anmärkt, att den utväg till afhjelpande af den af motionären

nären öfverklagade olägenheten, som en representant på Smålandsbänken angifvit, ej blifvit i Utskottets utlåtande omnämnd. Utskottet har ansett sig ej behöfva göra detta, derföre att denna utväg finnes i sjelfva expropriationslagen framställd och Utskottet med skäl kunnat anse lagens innehåll så känt, att derom icke behöfde i Utlåtandet lemnas någon redogörelse. Utskottet har anfört de skäl, hvarföre Utskottet ej ansett sig kunna tillstyrka förändringen och såsom sådana uppgifvit dels dess obehöflighet, dels olämplighet och slutligen de ökade kostnaderna för expropriationssökanden, hvilka deraf skulle blifva en följd. Dessa äro redan nu så stora, att jag för min del icke skulle vilja på något sätt tillstyrka en åtgärd, hvarigenom de än ytterligare skulle ökas. Vill man nemligen verksamt afhjelpa den öfverklagade olägenheten på det sätt motionären tänkt sig, så är det icke nog att utse en eller två suppleanter, utan, strängt taget, måste det finnas lika många suppleanter som ledamöter, tre utsedde af hvardera parten och tre af rätten valde. I annat fall *kan* det inträffa, att förrättningen måste inställas, då det ju är en möjlighet att alla tre ledamöterna af en sida uteblifva. Jag beklagar verkligen, att det inom Göteborgs län är så svårt att få expropriationer till stånd. Min erfarenhet i afseende på expropriationer — och den är ej så obetydlig, då jag varit med om expropriering af jord för 12 à 13 mils jernväg och flera mils kanalväg — är dock den att olägenheter af detta slag aldrig förekommit, men väl har det ofta varit temligen svårt att få reda på lämpliga ledamöter i nämnden. Många söka undandra sig besväret, andra äro icke passande för uppdraget, på grund af bristande kännedom om orten, jordens beskaffenhet m. m., och det är derföre icke alltid så lätt att få ihop ett antal, bland hvilket vederparten skulle ega rätt att efter behag utesluta hälften. Om nu äfven suppleanter skulle tillkomma och bland dem skulle uteslutas lika många som i fråga om utseende af de ordinarie ledamöterna — så måste parterna, likasom rätten, uppsätta en hel rad personer på förslag, först och främst lika många ordinarie ledamöter som hittills och dessutom ett lika stort antal suppleanter, eller sammanlagdt tretiofyra personer i stället för sju. Jag tror att dessa omständigheter i förening skola göra att Kammarerna finna att motionen har sina betänkligheter. Då dessutom lagen, på sätt en representant från Jönköpings län redan visat, sjelf lemnar utväg till afhjelpande af den öfverklagade olägenheten, för såvidt den har sin orsak i uteblifvande på grund af laga förfall, och det bästa och säkraste korrektivet mot uteblifvande utan giltig orsak just är skyldigheten att ersätta de kostnader, som för rätten, parterna och de öfrige i nämnden derigenom vållas, så kan jag för min del ej finna den föreslagna förändringen af behovet påkallad.

Herr Per Nilsson i Espö: Utaf diskussionen har det visat sig, att motionärens åsigt vunnit mycken sympati, och jag kan derföre icke undra på, att han yrkar återremiss. Det kan vara af nytta för framtiden att motionen nu återremitteras, ty ehuru det vid denna riksdag icke är möjligt att lösa frågan, så kan dock, om motionen åter väckes vid nästa riksdag, Lag-Utskottet då åtminstone icke stödja sig vid ett afslag uti båda Kammarne vid denna riksdag. Och om den ena Kammarerna nu godkänner

motionens syfte, så är det så mycket mera hopp om en bättre lösning, hvarföre jag instämmer med dem som yrka återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Enligt derom gjordt yrkande blef utlåtandet till Utskottets förnyade handläggning återförvisadt.

§ 17.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om ändring i 2 Kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken.

Herr Carlén anförde: Såsom utaf betänkandet synes, har denna fråga mer än en gång varit föremål för representationens omsorg äfvensom för Kongl. Maj:ts profning och för särskild undersökning uti Högsta Domstolen. Nu har Lag-Utskottet, i likhet med hvad 1868 års riksdag förut gjort, föreslagit att icke endast, såsom motionären åsyftat, upphäfva de delar utaf Giftermålsbalken, hvilka innehålla förbud mot äktenskap inom svågerskapsled, utan i konsekvens dermed äfven hvad Strafflagen stadgar angående ansvar för otukt mellan besvägrade personer. För min del anser jag detta Lag-Utskottets förslag mycket välbetänt och riktigt, men det oaktadt måste jag anhålla om detta betänkandes återförvisande till Utskottet. Skälet är detsamma som jag vid en föregående fråga åberopade — då jag uttalade mig för en åsigt, som jag i sjelfva verket icke hyste -- nemligen att vi böra taga hänsyn till Första Kammarens redan uttalade åsigt och deri förena oss, för att vinna åtminstone något. Första Kammaran har nemligen återremitterat detta betänkande till Lag-Utskottet i syfte, såsom det under diskussionen visade sig, att motionen borde godkännas endast hvad anginge förändringen i Giftermålsbalken, under det man ansåg att det kunde möta svårigheter från Kongl. Maj:ts sida att erhålla sanktion å den föreslagna förändringen i Strafflagen angående ansvar för otukt mellan personer som äro i svågerlag. Nu är det en sak af ganska ringa betydelse, om den bestämmelsen står qvar eller icke — det gäller endast bötesstraff, och det kan stadna vid 5 R:dr —; och för min del anser jag, att vi icke böra äfventyra den goda och behöfliga förändring motionären begärt, för att hålla på den konsekvens, som ligger uti förändring af strafflagens ifrågavarande bestämmelse. Om vi återremittera betänkandet nu, så kunna vi hoppas, att Riksdagen kommer att fatta ett beslut i det syfte motionären önskar, och då finnes åtminstone förhoppning att motionen äfven skulle kunna vinna bifall hos Kongl. Maj:t, eftersom både Kongl. Maj:t och Högsta Domstolen en gång förut uttalat sig i samma syfte. På dessa grunder anhåller jag om återremiss till Lag-Utskottet af föreliggande utlåtande.

Herr Ola Månsson: Huru önskvärdt det än varit, att Lag-Utskottets föredragna välbetänkta förslag äfven blifvit Riksdagens beslut, alldenstund Utskottet tagit steget fullt ut och föreslagit borttagandet af 5 § i 18 kap. Strafflagen, samt således gått längre än jag uti min motion, bör väl ändå vid sådant förhållande, hvarom föregående talare antyddt, att nemligen Första Kammaran, med bifall till grundtanken uti min motion,

återremitterat betänkandet, denna Kammare nu icke för denna gång gå längre, synnerligast som öfverklagade hinder dermed förfalla. Jag yrkar derföre i likhet med Herr Carlén återremiss, och hoppas Kammaren enhälligt bifaller denna begäran, då Utskottet sedan kan inkomma med ett närmare formuleradt lagförslag, hvilket, godkänt af Riskdagen, icke utaf regeringen må vägras sanktion.

Öfverläggningen var slutad, och blef, i öfverensstämmelse med derom gjordt yrkande, ärendet till Utskottet återförvisadt.

§ 18.

Föredrogos, men blefvo andra gången bordlagda Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 22) och Stats-Utskottets utlåtande N:o 39.

§ 19.

Föredrogs och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse angående omarbetning af Kongl. Förordningen om mantals- och skattskrifningars förrättande den 20 Juli 1861.

Vidare föredrogos och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till dels

Riksdagens underdåniga skrifvelser:

angående val af Fullmäktige i Riksbanken;

angående val af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

dels ock till *Riksdagens förordnanden:*

för Fullmäktige i Riksbanken;

för suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken;

för Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

för suppleanter till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

för styrelseledamöter vid länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby;

för suppleanter till styrelseledamöter vid länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om upphörande af statsverkets magasins-, spanmåls- och brödbakningsrörelse i landsorten;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 8 (i samlingen N:o 23), med anledning af Herr Johan Jönssons motion N:o 127, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t om förklaring af Kongl. Brevet till Kammar-kollegium af den 17 September 1856 angående helgonskylden.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle sättas främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 21.

Herr vice Talmannen delgaf Kammaren tvänne inkomna läkarebetyg, af innehåll, att Herr S. Brolin och Herr Ola Jönsson voro af sjukdom hindrade att deltaga i riksdagsförhandlingarne.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades nedannämnde ledamöter:					
Herr Sven Magnusson	från den 27 Mars under 8 dagar,				
„ Anders Andersson från Skaraborgslän „	„ 27 „ „	9	„		
„ Lyttkens	„ 27 „ „	12	„		
„ Berg	„ 27 „ „	14	„		
„ Jöns Pehrsson	„ 27 „ „	14	„		
„ Palander	„ 28 „ „	10	„		
„ Tranchell	„ 29 „ „	14	„		
„ Grefve Piper	„ 29 „ „	14	„		
„ Lars Pehrsson	„ 30 „ „	14	„		
„ Witt	„ 31 „ „	14	„		
„ Kruse	„ 31 „ „	14	„		
„ Rylander	„ 1 April „	8	„		
och Herr Thorell	„ 1 „ „	10	„		

§ 23.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. ½ 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.